

Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад

**Матеріали обласної
науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 25 вересня 2019 р.)**

Управління культури, національностей, релігій та туризму
Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницька обласна універсальна
наукова бібліотека

**Бібліотека в системі соціалізації
особистості та соціального
розвитку громад**

*Матеріали обласної
науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 25 вересня 2019 р.)*

Хмельницький
2019

Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад : матеріали обл. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 25 верес. 2019 р.) / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : ПП Стрихар А.М., 2019. – 184 с.

До збірника увійшли авторські доповіді та тези учасників обласної науково-практичної конференції «Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад», в яких порушуються актуальні проблеми розвитку публічних, наукових, університетських бібліотек, формування та розбудови краєзнавчих ресурсів, зокрема історико-культурних фондів, розвитку сучасних технологій обслуговування мешканців громад області, проектної та грантової діяльності.

Видання адресоване працівникам бібліотечно-інформаційної галузі.

Відповідальна за випуск: *Чабан К.А.*

Укладачі: *Маковська В.В., Шмаль Т.А.*

Матеріали конференції подаються мовою оригіналу та в авторській редакції. Автори матеріалів несуть самотійну, повну відповідальність за відсутність плагіату у будь-якій формі, за дотримання авторських прав, за підбір, точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та інших відомостей.

Друкується за рішенням редакційно-видавничої ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 5 від 4.12.2019 р.

Зміст

Чабан К. А. Етапи реорганізації бібліотеки шляхом приєднання (на прикладі Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки).....	6
Айвазян О. Б., Костров Ю. В. Веб-сайт бібліотеки як засіб ефективної взаємодії з користувачем	12
Павлюк О. Я. Історичні аспекти підготовки бібліотечних працівників у Кам'янець-Подільському коледжі культури і мистецтв	18
Цісарук О. М. Проект Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка «Особлива книга для особливих дітей».....	26
Кульпінська М. М., Галак О. А. Громадський простір або як працювати бібліотекам по-новому	28
Баворовська О. О. Неформальна освіта: можливості бібліотек у реалізації особистості	32
Кісляк Л. В. Медіатека – бібліотека майбутнього	36
Синиця Н. М. Роль Хмельницького регіонального відділення УБА у зростанні компетентності бібліотечних кадрів	41
Козицька Т. С. Соціальні ініціативи бібліотек міста: від ідеї до втілення	49
Білан С. О. Децентралізація: нові перспективи – нові можливості	52
Маковська В. В. Організація підвищення кваліфікації працівників новостворених центральних бібліотек ОТГ: досвід Хмельниччини.....	57
Слободян О. Л. Громадські організації та бібліотеки: соціальне партнерство	62

Маринчак Н. В. Публічна бібліотека – осередок правової освіти та політичної культури населення	65
Кальніцька І. Є. Соціальне партнерство: реалії та перспективи	67
Атаманчук О. І. Робота бібліотек в нових умовах	69
Омельчук М. Л. Бібліотека – центр правової освіти населення	71
Молчанова Л. О. Мій рідний край – життя мого перлина (краєзнавча робота бібліотек).....	76
Фрадинська Н. О. Соціокультурна діяльність і новітні інформаційні технології бібліотеки вишу як спосіб реалізації та розвитку особистості студента	81
Дитинник Л. В. Професійний імідж фахівця бібліотеки вищого навчального закладу.....	86
Собченко Г. Ф. Соціальне партнерство у підвищенні якості бібліотечного обслуговування громади	91
Гордійчук І. М. Бібліотека і краєзнавство: новий час та виміри.....	98
Михайлик А. О. Формування фонду бібліотеки Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту (20 – 30-ті рр. XX ст.).....	102
Фастишевська К. М. Сучасні та перспективні шляхи співпраці освітянських і публічних бібліотек	107
Грудецька Т. В. Стан бібліотечного обслуговування в об'єднаних територіальних громадах Хмельниччини.....	112
Борейко В. М. Пріоритетні напрямки краєзнавчої діяльності	115

Шелегеда В. М., Лабчук І. С. Історико-книгознавчі дослідження фондів Хмельницької ОУНБ з метою створення книжкових колекцій.....	122
Семенюк Л. П. Соціальні мережі як засіб реклами бібліотечної діяльності.....	134
Лавренчук І. О. Особливості формування електронної бібліотеки Хмельницької ОУНБ.....	139
Марцонь Л. І. Нові шляхи розширення інформативності ДБА бібліотеки	144
Грицишина О. О. Інноваційні форми роботи сучасної бібліотеки як вимога часу.....	150
Босюк Г. А. Роль книги у формуванні інноваційних методів екологізації економіки	158
Білих Н. С. Вплив інформаційних технологій на обслуговування користувачів	163
Заморока А. В. Бібліотека – ЗМІ: творчі грані співпраці.....	169
Кот О. В. Бібліотека об'єднує молодь: нові форми і методи роботи	175

*Чабан К. А., директор Хмельницької обласної
універсальної наукової бібліотеки*

Етапи реорганізації бібліотеки шляхом приєднання (на прикладі Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки)

В умовах реформування адміністративно-територіального устрою, окремих галузей народного господарства публічним і спеціалізованим бібліотекам доводиться входити у процеси зміни їх організаційно-правової форми, пов'язані із змінами їх власників (засновників), економією бюджетних коштів. У державі та області бібліотеки реорганізують у центри культури і дозвілля, публічно-шкільні бібліотеки, об'єднують зі спеціалізованими закладами іншого підпорядкування та навпаки.

Питання реорганізації бібліотек неодноразово піднімались на сторінках фахових видань. Законодавче регулювання процесів реорганізації та його етапи детально подані у публікаціях Н. Розколупи. Мета даної статті – проаналізувати реорганізацію обласних медичних бібліотек шляхом приєднання та дослідити їх функції до та після приєднання.

Історія створення медичних бібліотек сягає 1930-х років. У 1952 році у кожному обласному центрі діяла розгалужена мережа таких установ, яка включала бібліотеки лікувальних та лікувально-профілактичних закладів, науково-дослідних установ, медичних вишів, курсів підвищення кваліфікації медиків та обласну наукову медичну бібліотеку. Дані установи здійснювали бібліотечне обслуговування виключно працівників медичної галузі, науковців та студентів-медиків, а на обласну бібліотеку покладалась функція обласного методичного центру [2].

На початок адміністративної реформи (2014) в державі діяли 816 медичних бібліотек різних типів на чолі з Національною науковою [5]. За 4 роки реформ з різних причин мережа цих установ зменшилась на 348 одиниць [3]. Були реорганізовані шляхом приєднання і ряд обласних закладів.

Однією з перших у 2000 році була реорганізована Закарпатська обласна наукова медична бібліотека шляхом приєднання її до обласного медико-інформаційного центру. Згодом до Центрів здоров'я та комунікацій приєднано обласні медичні бібліотеки у Одеській (2017) та Миколаївській (2018) областях. До медичного коледжу приєднано Рівненську (2017) та Львівську (2019) обласні наукові медичні бібліотеки. До новоствореного комунального некомерційного підприємства обласної ради Центр громадського здоров'я реорганізовано шляхом приєднання Івано-Франківську обласну наукову медичну бібліотеку [4]. У цих бібліотеках після реорганізації залишено їх підпорядкування сфері медицини та збережено функції спеціалізованих бібліотек. Інша справа з обласними медичними бібліотеками, яких виведено із сфери охорони здоров'я і передано до сфери культури шляхом приєднання до обласних універсальних наукових бібліотек.

Першою з таких у державі була реорганізована обласна наукова медична бібліотека у Житомирі, яку приєднали до обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Ольжича у 2017 році. Наступного року аналогічні рішення обласних рад були прийняті у Луцьку, Херсоні та Хмельницькому. У 2019 році з 24 обласних наукових медичних бібліотек у своєму статусі залишились 15.

Хмельницька обласна наукова медична бібліотека розпочала свою діяльність у 1945 році [6]. За 70 років вона не раз змінювала адресу, останнє її місцезнаходження у Хмельницькому – по вул. Шевченка, 46. У 2014 році її діяльність характеризувалась такими показниками: кількість читачів за єдиною реєстрацією становила 5430 осіб, річна документовидача сягала 138 тисяч примірників при книжковому фонді у 131668 примірників [5]. У таблиці, поданій нижче, наведено склад користувачів бібліотеки до її реорганізації та після [1, 3]. Бібліотека опікувалась мережею медичних бібліотек області, яка становила у 2013 році 26, а у 2014 – 19 установ, у т. ч. 4 бібліотек медичних коледжів, 14 лікувально-профілактичних установ. Штат працівників медичних бібліотек налічував 29 працівників, з них 14 працювали у обласній науковій бібліотеці [5].

Категорії читачів	2017 (ОНМБ)	%	2019 (ВМЛ ОУНБ)	%
Організатори охорони здоров'я	75	1,4	27	2,3
Практичні лікарі	3345	62,6	467	39,4
Середні мед. працівники	1425	26,6	168	14,2
Студенти мед. коледжів та вишів	313	5,9	195	16,4
Студенти інших навчальних закладів	67		-	
Науковці	8		6	
Інші категорії	110	2	314	26,5
Всього читачів	5343		1185	
Колективні абоненти інформації	167		60	

З метою економного і раціонального використання бюджетних коштів, ефективного використання матеріальних ресурсів та комунального майна рішенням сесії Хмельницької обласної ради від 14 червня 2018 року № 30-19/2018 Хмельницьку обласну наукову медичну бібліотеку реорганізовано шляхом приєднання до Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки.

Цим же рішенням юридичну особу «Хмельницька обласна наукова медична бібліотека» припинено. Фактичне припинення відбулось більш як за рік після цього, після передачі майна, проведення перевірок, виключення установи з державного реєстру. правонаступницею майна, прав та зобов'язань обласної медичної бібліотеки згідно рішення стала Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. Дане положення було зафіксовано у новій редакції Статуту універсальної бібліотеки.

Серед важливих етапів реорганізації – передача-прийняття майна від однієї установи до іншої комісією, склад

якої був затверджений розпорядженням голови Хмельницької обласної ради від 18 червня 2018 року № 103/2018-о. Це був один із тривалих процесів, адже вимагав від обох учасників упорядкування структури, книжкових фондів, каталогів, документації та підготовки їх до передачі з одного боку, з іншого – вивільнення приміщень для прийняття майна. 25 червня 2018 року обласна наукова медична бібліотека припинила обслуговування користувачів у зв'язку з інвентаризацією і відновила його вже у статусі відділу медичної літератури 10 жовтня 2018 року.

Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці під відділ медичної літератури додаткових площ виділено не було, тому було прийнято рішення звільнити будівлю відділу літератури іноземними мовами (окремий будинок на вулиці Грушевського, 93), перемістивши його фонди та майно до головного корпусу бібліотеки на вулиці Героїв Майдану, 28. У головному корпусі для цієї мети довелось упорядковувати підсобні фонди відділів абонементу, інформаційно-бібліографічного, виробничої літератури. У результаті до відділу книгозбереження було передано близько 10 тисяч примірників документів, вилучено понад 15 тисяч примірників дублетної та застарілої літератури. Ущільнено читацькі карткові каталоги і картотеки інформаційно-бібліографічного відділу. Вивільнено приміщення підсобного фонду відділу абонементу площею 50 кв. м, проведено його перепланування, додаткове освітлення, фарбування стін, заміну лінолеуму і після ремонтних робіт сюди було переведено інформаційно-бібліографічний відділ. З другого поверху на перший, після упорядкування фондів, переміщено відділ виробничої літератури. При плануванні приміщень використано можливості програми Sweet home 3D, здійснено розрахунки для книжкових фондів та стелажів.

30 серпня 2018 року ОУНБ інформувала через веб-сайт відвідувачів про зміну місця надання окремих послуг у оновлених відділах виробничої літератури та бібліографії, а 14 вересня – про переїзд відділу літератури іноземними мовами та об'єднання його з ресурсним центром «Вікно в Америку». Зауважу, що дана робота проводилась колективом у відпускний

період, без відриву від основної роботи з обслуговування користувачів, соціокультурної та науково-методичної роботи.

Паралельно вирішувалось питання працевлаштування працівників медичної бібліотеки, звільнених через 2 місяці після прийняття рішення про реорганізацію. Внесено зміни у структуру та штатний розпис універсальної бібліотеки, куди введено відділ медичної літератури у кількості 4 осіб та сектор електронної бібліотеки у кількості 2 осіб. З урахуванням переважного права на працевлаштування, у обласну універсальну наукову бібліотеку прийнято 7 працівників обласної медичної бібліотеки, в т. ч. 1 на період декретної відпустки.

Після ремонтних робіт у приміщенні на вул. Грушевського, 93 розпочались роботи з перевезення та встановлення меблів медичної бібліотеки, а згодом книжкового фонду, каталогів та техніки. Найбільшого клопоту завдали металеві стелажі, які доводилось розрізати на кілька частин і зварювати на місці. Багато літератури медичної бібліотеки було списано та передано до медичних коледжів через неможливість приміщення ОУНБ її розмістити. Усього до обласної універсальної передали близько 20 тисяч книг та періодичних видань медичної бібліотеки. Після розстановки літератури бібліотека відновила роботу, хоча залишались питання вилучення карток на списану літературу з каталогів та інвентарних книг, адаптування до нових форм обліку, освоєння нових форм заходів у складі публічної бібліотеки.

Отже, реорганізація обласної наукової медичної бібліотеки шляхом її приєднання до обласної універсальної наукової бібліотеки мала свої наслідки:

- 1) для користувачів бібліотеки бібліотека перестала бути спеціалізованою медичною, а стала спеціалізованим відділом у науковій бібліотеці, проте публічній, куди поряд із медиками мають доступ інші категорії читачів; розширено можливості медиків використовувати ресурси та послуги інших відділів, зменшилися спеціалізовані фонди, фінансування на придбання літератури та передплату; послуги відділу медичної літератури пристосовано до вимог законодавства у сфері культури, зокрема, платними стали визначення індексу УДК,

електронна доставка документів та інші, які раніше були безоплатними;

2) у відділі медичної літератури ОУНБ зменшилась кількість працівників, проте усі вони стали працювати на повну ставку, їх функції після упорядкування документації полягають переважно у обслуговуванні читачів, у той час як інші процеси (комплектування, обробка літератури, господарська робота, підтримка веб-сайту тощо) для відділу медичної літератури здійснюють працівники спеціалізованих відділів ОУНБ;

3) втрачено горизонтальні та вертикальні зв'язки як між обласними медичними всередині, так і між ними і Національною; їх відновлення можливе, але за певних обставин, а співпраця у методичному забезпеченні існуватиме на рівні підпорядкованості одному міністерству. Поряд з тим, методики медичної та універсальної установ будуть узагальнені та взаємодоповнені.

Наслідки змін від реорганізації загалом будуть оцінені лише через певний проміжок часу як тими, хто приймав рішення, виконував його, так і читачами. Залишається сподіватись на позитивні зрушення від реорганізації та їх оцінку. Для бібліотекарів напрацьовано досвід реформування, пристосування та організації роботи на новому історичному відрізку як наукового інформаційного центру.

Список використаних джерел:

1. **Козак І.М.** Бібліотечне обслуговування медиків Хмельниччини: нові реалії // Стратегія розвитку медичних бібліотек України: пошук нових форматів : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (17–18 трав. 2018 р., м. Тернопіль). – Тернопіль, 2018. – С. 76-79.

2. **Мережа медичних бібліотек України** [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна енциклопедія. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://ube.nlu.org.ua/article/Мережа%20медичних%20бібліотек%20України>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 15.09.2019.

3. **Мережа і штати медичних бібліотек України.** Аналітична статистика за 2017-2018 роки [Електронний ресурс]

// Національна медична бібліотека України. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://library.gov.ua/medychni-biblioteky-statystyka/>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 02.09.2019.

4. **Науменко С. М.** Чи є майбутнє у медичних бібліотек України? // Стратегія розвитку медичних бібліотек України: пошук нових форматів : матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (17–18 трав. 2018 р., м. Тернопіль). – Тернопіль, 2018. – С. 49-54.

5. **Науменко С. В.** Робота медичних бібліотек України у 2014 році [Електронний ресурс]: Інформаційно-аналітичний огляд / ННМБУ; С.М. Науменко, М.В. Шиманська. – Електронні дані. – Київ : [б. в.], 2015. – 46 с. – Режим доступу: https://issuu.com/oksanabruy/docs/2015_stat_medlibnetwork. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 02.09.2019.

6. **Хмельницька обласна наукова медична бібліотека. 1945 – 2005 рр. : іст. нарис / уклад. І. М. Козак; Управління охорони здоров'я Хмельницької облдержадміністрації, Хмельницька обласна наукова медична бібліотека. – Хмельницький : [б. в.], 2006. – 21 с.**

Айвазян О. Б., директор наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, к. і. н.;

Костров Ю. В., завідувач відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення НБ ХНУ

Веб-сайт бібліотеки як засіб ефективної взаємодії з користувачем

***Анотація.** У статті висвітлено соціальну роль веб-сайту бібліотеки як одного із засобів ефективної взаємодії з користувачами, проаналізовано розвиток веб-сайту наукової бібліотеки Хмельницького національного університету.*

***Ключові слова:** бібліотека ЗВО, веб-сайт бібліотеки, електронні ресурси, якість обслуговування, комунікативна взаємодія.*

Використання сучасних інформаційних технологій та глобальних комп'ютерних мереж дозволяє користувачеві миттєво отримувати необхідну інформацію через Інтернет, соціальні мережі, веб-сайти, портали тощо. Бібліотеки в цьому інформаційному середовищі зайняли власну нішу, надаючи доступ до інформації через веб-сайти, забезпечуючи ефективність взаємодії з користувачами. Не стала виключенням й наукова бібліотека Хмельницького національного університету (далі Бібліотека), яка має двадцятирічний досвід роботи з власним веб-сайтом.

Питання історії створення та розвитку веб-сайту Бібліотеки, змін у його структурі та дизайні вже неодноразово піднімалося в публікаціях фахівців книгозбірні. Зокрема, історії створення веб-сайту були присвячені публікації Глухенької В.О. [1]; про удосконалення структури, моніторинг використання сайту, його окремих сторінок, а також вивчення думки користувачів йшлося у статтях Чабан К.А. [5, 6]; аналіз роботи сайту в рамках загальної концепції роботи книгозбірні висвітлювався у працях директорів Бібліотеки В.М. Петрицької та О.Б. Айвазян [3, 4]. Зважаючи на швидкі зміни в суспільстві, освітньому та інформаційному середовищі, сьогодні продовжується робота з вдосконалення сайту, змінюється його наповнення, що приводить до розширення його ролей та функцій.

Мета статті – висвітлити роль веб-сайту бібліотеки ЗВО як ефективного засобу комунікативної взаємодії бібліотеки з користувачем.

Враховуючи значну роль бібліотек в поширенні знань та наданні інформаційних послуг своїм користувачам, актуальність застосування інтернет-технологій книгозбірнями вищих навчальних закладів значно зростає, що змушує їх створювати власні веб-сайти та ефективно з ними працювати.

Історія веб-сайту НБ ХНУ розпочалася 1998 року, коли на новоствореному сайті університету (тоді ще Технологічного університету Поділля) було започатковано сторінку Бібліотеки з усього трьома розділами: «Путівник по бібліотеці», «Фонди» та «Наші бібліографічні ресурси». 3 травня 1999 року Бібліотека вже мала свій власний веб-сайт, який наступні 6 років змінював

свій вигляд 6 разів. Дедалі він робився досконалішим, яскравішим як за дизайном, так і за інформаційним наповненням, часто за допомогою студентів університету, що ще раз переконує, що Бібліотека – читачецентристська інституція, і користувач – не пасивний об'єкт, а активний учасник співтворення (ресурсів, сервісів, контенту тощо). Зокрема, в дизайні веб-сайту 2002 року були використані ідеї студента 2-го курсу факультету ФІТ Чумака Захара [2].

Враховуючи сучасні умови стрімкого розвитку інформаційних технологій, використання користувачами додатків до мобільного Інтернету, 2018 року Бібліотечною радою, до складу якої входять представники різних факультетів університету, було прийнято рішення про створення нового веб-сайту книгозбірні, сумісного з мобільними пристроями. З травня 2019 року запрацював новий сайт книгозбірні, який поступово наповнювався оновленою інформацією, що дозволило користувачам Бібліотеки активно і без перешкод використовувати інформаційні ресурси книгозбірні з будь-якого гаджету. Варто зазначити, що саме через веб-сайт та віртуальну систему обслуговування наразі здійснюється до 70 відсотків видачі документів користувачам, отже, він дійсно виявився ефективним посередником між Бібліотекою і користувачами.

Віртуальна система обслуговування, якій передувала автоматизація основних бібліотечних процесів, утворилася в Бібліотеці ще наприкінці 2000-х років. Вона весь час удосконалювалась та доповнювалась новими ресурсами та сервісами. Наразі віртуальне обслуговування здійснюється засобами повнотекстових та бібліографічних ресурсів, власних та придбаних вітчизняних та зарубіжних БД.

Усім користувачам Бібліотека через сайт пропонує доступ до електронного каталогу, електронної бібліотеки університету, віртуальних виставок, сервісів віртуальної довідкової служби та власного електронного читачького формуляра.

Однією з основних функцій університетської книгозбірні є сприяння розвитку наукових досліджень навчального закладу та їх популяризація, що активно здійснюється Бібліотекою засобами веб-сайту. З метою просування доробку університету у

світове наукове середовище на сайті Бібліотеки організовано повнотекстову БД наукових праць ХНУ «Інституційний репозитарій», надається доступ до світових наукових платформ Web of Science, Scopus тощо. З метою популяризації діяльності науковців створено БД «Доктори наук, професори ХНУ», проводяться бібліометричні дослідження, розробляються біобібліографічні посібники, здійснюється бібліографування праць вчених, яким Бібліотека через веб-сайт пропонує низку сервісів, зокрема індивідуальне та колективне інформування за темами наукових досліджень, питань вищої школи, систему «Комплектування», БД «Книгозабезпеченість», MBA, ЕДД, замовлення документів тощо.

Багато уваги на новому сайті приділено бібліотечній справі в рубриці «Про бібліотеку», оскільки НБ ХНУ є методичним центром для бібліотек ЗВО Хмельницької області. Розміщені тут повнотекстові БД «Бібліотечна справа», «Регламентуючі документи», «Матеріали конференцій», «Видання бібліотеки», віртуальна виставка «Сучасна бібліотека: напрямки та стратегії розвитку», матеріали про наукову діяльність сприяють розвитку бібліотечної справи в освітньому середовищі та в регіоні.

Використовується веб-сайт і для зворотного зв'язку з користувачами, зокрема, при проведенні опитувань користувачів 25 % анкет заповнюються ними в режимі онлайн. До прикладу, моніторинг якості освітніх електронних ресурсів Бібліотеки за останні три роки проводився тричі [7]. Згідно з опитуванням 2019 року, сайт бібліотеки 54 % респондентів оцінили на 9-10 балів за десятибальною шкалою, більшість користувачів почувають себе впевнено при використанні web-ресурсів. Цікаво, що респонденти, які заповнювали анкету, розміщену на web-сайті Бібліотеки, дали найбільш високу оцінку web-ресурсам (в основному 8-9 та 10 балів) проти тих, хто заповнював анкету в паперовому варіанті. Очевидно, що труднощі виникають саме у тих респондентів, які недостатньо обізнані з алгоритмом пошуку інформації. Отже, хоча відповіді на питання анкети загалом виявилися задовільні і переважна більшість опитаних дали позитивну оцінку якості web-ресурсів, варто пам'ятати, що, спрямування на якість обслуговування (не

важливо безпосередньо в бібліотеці чи на її сайті) є головною турботою всіх структурних підрозділів Бібліотеки, а забезпечення широкого доступу до різноманітності її інформаційних ресурсів має розглядатися як необхідна умова продуктивного інформаційного пошуку.

Вагому частину діяльності університетської книгозбірні займає й краєзнавча робота, якій приділено рубрики сайту «Про університет», «Про бібліотеку» та «Краєзнавчі БД», де в окремих БД збирається інформація про науковий доробок ЗВО Хмельниччини та науковців краю.

Варто зазначити, що значним доповненням до інформаційного середовища сайту бібліотеки є використання можливостей соціальних мереж, що по суті забезпечує інтеграцію соціальних медіа і веб-сайту в універсальні мережеві інформаційно-комунікаційні центри з акумуляції та забезпечення доступу до інформаційних ресурсів. До прикладу, сторінка Бібліотеки в соціальній мережі Фейсбук системно інформує про наукові праці, публікації, конференції, вебінари. Такі дописи супроводжуються гіперпосиланням на веб-сайт Бібліотеки.

Відображені на сайті Бібліотеки й сучасні актуальні напрями соціалізації особистості – заходи Бібліотеки з таких питань, як підвищення рівня інформаційної культури та основ наукового пошуку, популяризації академічної доброчесності, навчання медіаграмотності, екологічної освіти, національного та патріотичного виховання молоді. Загалом кардинальні зміни структури подання інформації на веб-сайті Бібліотеки покликані зважити на потреби користувача, а саме: читача та науковця, а також краєзнавчу та наукову інформацію.

Відтак, можна впевнено стверджувати, що веб-сайт НБ ХНУ виконує важливу соціальну роль посередника між Бібліотекою та користувачем, спрощує доступ до знань, сприяє розвитку інтелекту та культури духовного світу особистості на одному рівні з якісною фундаментальною підготовкою висококласного фахівця.

Список використаних джерел:

1. **Глухенька В.О.** Організація електронних ресурсів бібліотек вищих навчальних закладів в сучасному інформаційному середовищі на прикладах представлення інформації в мережі Інтернет / В.О. Глухенька // Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства. – 2008. – С. 17-21.
2. **Глухенька В.О.** Історія автоматизації бібліотеки Технологічного університету Поділля / В.О. Глухенька, В.В. Фоміних // Скарбниця знань університету. (До 40-річчя бібліотеки Технологічного університету Поділля). – 2002. – С. 55-63.
3. **Петрицька В.М.** Бібліотека в єдиному інформаційно-освітньому просторі ВУЗУ / В.М. Петрицька, О.Б. Айвазян // Вісник Технологічного університету Поділля. Технічні науки. – 2002, № 6, Ч. I. – С. 274-277.
4. **Петрицька В.М.** Web-сайт як інструмент бібліотечно-інформаційного обслуговування НБ ХНУ в умовах запровадження новітніх інформаційних технологій / В.М. Петрицька // Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства. – 2008. – С. 30-35.
5. **Чабан К.А.** Библиотечный сайт: пользовательский аспект (по результатам анализа) / К.А. Чабан // Культура народов Причерноморья. – 2003. – № 40, июнь 2003 г. : Автоматизация вузовских библиотек. – С. 66-70.
6. **Чабан К.А.** Онлайновий сервіс бібліотеки Хмельницького державного університету / К.А. Чабан // Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини. – 2004. – С. 60-66.
7. **Чорна Л.П.** Електронні ресурси наукової бібліотеки Хмельницького національного університету на допомогу освітньому процесу : за результатами соціологічного дослідження / Л.П. Чорна // Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. – 2018. – С. 167-172.

*Павлюк О. Я., завідуюча відділенням, викладач
циклової комісії культурологічних дисциплін
Кам'янець-Подільського коледжу культури та мистецтв*

Історичні аспекти підготовки бібліотечних працівників у Кам'янець-Подільському коледжі культури і мистецтв

Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв впродовж багатьох десятиліть був єдиним на Хмельниччині навчальним закладом, який здійснював підготовку фахівців бібліотечної галузі. Витоки бібліотечної освіти сягають 1944 року, коли за постановою РНК УРСР від 01.08.1944 Кам'янець-Подільський технікум політосвіти відновив свою роботу, розпочавши підготовку клубних та бібліотечних працівників. В 1944 – 48 роках на бібліотечному відділі навчалося 25 студентів. В цьому ж році, перейменований в технікум підготовки культосвітніх працівників, навчальний заклад розпочинає підготовку бібліотечних фахівців і на заочній формі навчання.

Перші роки «другого народження» (навчальний заклад заснований у 1930 році) характеризуються високою свідомістю та активністю студентів – майбутніх бібліотекарів, головним завданням яких було нести книгу, живе слово, забезпечувати якісне обслуговування читачів. Студенти своїми силами обладнують кабінет бібліотечних дисциплін, беруть активну участь в художній самодіяльності, театральному гуртку та агітбригаді.

«Книгою покликані і мобілізовані» – так можна було назвати покоління студентів-бібліотекарів післявоєнної доби, адже більшість з них, повернувшись з фронту, знову взяли за зброю і їхньою зброєю стала книга. Студенти об'єднуються в літературні гуртки, пишуть вірші, обговорюють новинки літератури, випускають стінну «Літературну газету» та активно дописують до неї.

Важливою складовою освітнього процесу того часу стало практичне навчання та залучення найактивніших студентів до просвітницької, агітаційно-пропагандистської діяльності бібліотечного гуртка. Студенти виступали з політінформаціями

в трудових колективах, проводили голосні читання, огляди періодичних видань та новинок літератури. Першим викладачем спеціальних дисциплін та керівником бібліотечного гуртка була Рудько Марфа Павлівна, яку разом із директором Фещуком Михайлом Григоровичем наркомосвіти направив працювати до нашого навчального закладу.

Важливе місце у становленні бібліотечної освіти належить бібліотеці, яка була створена у перші дні організації навчального закладу. Із спогадів Топольської Олени Григорівни, керівника бібліотеки, ми дізнаємося, що бібліотечний фонд станом на початок 1947 року налічував 6450 екземплярів та щорічно поповнювався новими виданнями соціально-економічного змісту, художньою і технічною літературою.

В 50-х роках викладання фахових дисциплін (бібліотекознавство, бібліографія, основи бібліотечних фондів і каталогів, основи бібліотечної справи та навчальна практика) здійснювали Рудько Марфа Павлівна, Медведенко Іван Миколайович, заступник директора з навчально-виховної роботи та Кривець Марія Андріївна, бібліотекар.

В 1956 році випускники-добровольці бібліотечного відділу взяли участь в освоєнні цілих земель Північноказахстанської області, де вони працювали бібліотекарями, розносили книги жителям віддалених кишлаків.

60-ті роки – це період реорганізації структури навчального закладу. В цей період на клубному відділі створюються циклові комісії (хорових, режисерських, хореографічних дисциплін), удосконалюються навчальні плани підготовки бібліотечних фахівців, пріоритетне місце в навчально-виховному процесі відводиться виробничій практиці та роботі з творчо обдарованими студентами.

В різні періоди працювала когорта людей високої відповідальності і професіоналізму – талановитих викладачів, які виховували фахівців із величезною любов'ю до книги, бібліотечної професії та бібліотеки як духовної скарбниці людства. Однією з таких непересічних особистостей була Рудько Марфа Павлівна, яка викладала в навчальному закладі фахові дисципліни з 1944 по 1985 рік. Організувала та протягом багатьох років керувала бібліотечним гуртком, очолювала

циклову комісію бібліотечної справи і навчальний кабінет бібліотекознавства, працювала за сумісництвом бібліотекарем та призначалась керівником навчальних груп. Ветеран Другої світової війни, нагороджена багатьма медалями та грамотами. Високопрофесійний фахівець та великий ентузіаст бібліотечної справи.

З 1959 по 1992 рік на бібліотечному відділенні працювала Трубіцька Катерина Степанівна. Після закінчення Харківського бібліотечного інституту (1959) була направлена на роботу в Кам'янець-Подільський технікум підготовки культурно-освітніх працівників. Працювала на посаді викладача бібліотечних дисциплін, багато років очолювала циклову комісію, була класним керівником, виховала цілу плеяду бібліотечних працівників, спеціалістів своєї справи, бібліотекарів-професіоналів. За вагомий внесок у розвиток бібліотечної справи та високий професіоналізм їй присвоєно педагогічне звання «викладач-методист» та нагороджено медалями «За трудову відзнаку» та «Ветеран праці»

З 1978 по 1994 рік в навчальному закладі працювала Белявська Діна Іванівна. Багато років очолювала бібліотеку та викладала бібліотечні дисципліни. За багаторічну сумлінну працю нагороджена багатьма грамотами та відзнаками, зокрема грамотою Міністерства культури та двома трудовими медалями.

2000-ні роки характеризуються як період створення сприятливих умов для успішної підготовки висококваліфікованих фахівців. Викладачі постійно працюють над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, створенням науково-методичних комплексів з навчальних дисциплін, зокрема, електронних навчальних посібників, опорних лекцій і мультимедійних презентацій. Активно працюють студентські клуби, проводяться цікаві соціокультурні заходи, організовуються заняття-екскурсії на базах кращих бібліотечних установ області.

З метою реалізації обласної цільової програми «Кадри» організована підготовка бібліотечних фахівців в навчально-консультаційних пунктах: Хмельницькому (2000 – 2002), Старокостянтинівському, Деражнянському, Шепетівському

(2001 – 2003), Чемеровецькому (2002 – 2004), Славутському (2003 – 2005), Волочиському (2004 – 2006) районах.

В цей період вагомий внесок у розвиток спеціальності «Бібліотечна справа» зробила Озарчук Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, автор багатьох наукових публікацій, навчальних видань. Працювала в навчальному закладі з 1994 по 2005 рік, очолювала відділення бібліотечної справи та забезпечувала викладання фахових дисциплін. За її ініціативи та за участю викладачів бібліотечних дисциплін в навчальному закладі проводилися всеукраїнські, обласні, регіональні науково-практичні конференції, семінари, практикуми, на експериментальній основі вперше в Україні започатковано підготовку фахівців спеціальності «Діловодство». За вагомий внесок в розвиток бібліотечної справи на Поділлі стала лауреатом премії Хмельницької обласної державної адміністрації в галузі бібліотечної справи імені Мелетія Смотрицького.

З 1995 по 2015 рік бібліотечні дисципліни викладала Климчук Людмила Вікторівна, кандидат історичних наук, викладач вищої категорії. Неодноразово призначалась куратором академічних груп та завідуючою кабінетом документознавства. Здійснювала активну науково-дослідницьку діяльність, систематично брала участь у міжнародних та всеукраїнських конференціях, має публікації у фахових виданнях «Вісник Книжкової палати», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія». Сьогодні очолює наукову бібліотеку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Поєднуючи теорію з практикою, фахові дисципліни в різні періоди викладали Тарасенко Емма Сергіївна, Шулєс Ольга Олександрівна, Зюбровська Галина Іванівна та працівники бібліотечних установ міста: Бойцова Маргарита Олександрівна, колишній директор Кам'янець-Подільської центральної міської бібліотеки; Філімончук Марія Тимофіївна, завідувача бібліотекою міської ради; Гермак Наталія Володимирівна, методист Кам'янець-Подільської РЦБС (сьогодні завідувача бібліотекою Кам'янець-Подільського індустріального коледжу).

Минали роки, змінювалися покоління викладачів, але незмінним залишався високий творчий потенціал циклової комісії бібліотечних дисциплін.

Зумівши зберегти кращі традиції, викладачі наполегливо і творчо впроваджують в освітній процес новітні педагогічні та інформаційні технології, сприяють здобуттю студентами високих професійних знань, розвитку їх інтелектуального потенціалу та індивідуальних особливостей.

Никитюк Софія Сергіївна, викладач-методист, відмінник освіти України, працює в коледжі з 1982 року. Виконувала обов'язки голови циклової комісії бібліотечних дисциплін та діловодства. Неодноразово призначалася керівником академічних груп, очолювала студентський клуб ділової жінки «Бізнес-леді», є координатором творчого проекту «Школа лідерства» для студентської ради та головою трудового колективу. Є укладачем навчальних програм фахових дисциплін, затверджених Державним методичним центром навчальних закладів культури і мистецтв для використання у навчальному процесі у ВНЗ І-ІІ р.а. системи Міністерства культури України. Працювала у складі експертних комісій МОН з акредитації ВНЗ І-ІІ р.а. За високий професіоналізм та багаторічну сумлінну працю неодноразово нагороджувалась грамотами та відзнаками, в тому числі Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України.

Павлюк Олександра Ярославівна, завідувачка відділення, відмінник освіти України, викладач-методист, лауреат обласної премії імені М. Смотрицького, працює в навчальному закладі з 1989 року. Багато років була керівником студентського краєзнавчого клубу «Дивокрай», завідуючою кабінетом бібліотечного краєзнавства, ініціатор створення музею історії коледжу. Брала активну участь у складі експертних комісій МОН з акредитації ВНЗ І-ІІ р.а. галузі культури. За досягнення в розвитку культури і мистецтва нагороджена почесною відзнакою Міністерства культури і мистецтв України та нагрудним знаком «Антон Макаренко».

Булаєнко Валентина Олександрівна, викладач-методист, працює на посаді викладача бібліотечних дисциплін з 1982 року. Очолювала циклову комісію бібліотечних дисциплін (1994 –

2000), протягом багатьох років виконувала обов'язки куратора академічних груп, керувала студентським клубом «Прес-центр». Є укладачем багатьох навчальних програм та методичних рекомендацій з фахових дисциплін, затверджених Державним методичним центром навчальних закладів культури і мистецтв для використання у навчальному процесі у ВНЗ I-II р.а. системи Міністерства культури України. Виступала в якості рецензента навчально-методичних матеріалів, укладених викладачами навчальних закладів культури. Високий професіоналізм, творчий підхід до освітньої діяльності відзначений багатьма грамотами, відзнаками, нагородами.

Важливою складовою підготовки бібліотечних фахівців завжди була бібліотека навчального закладу. Значну допомогу у підготовці і проведенні практичних занять надають працівники бібліотеки: Осадчук Людмила Анатоліївна (завідуюча бібліотекою), Владика Леся Іванівна (бібліотекар) та Філіпчук Тетяна Миколаївна (адміністратор баз даних), які разом з викладачами працюють над створенням електронної бібліотеки, віртуальних книжкових виставок, мультимедійних супроводів занять та презентацій. На базі бібліотеки коледжу діє методичне об'єднання завідувачів бібліотеками навчальних закладів міста.

Серед творчих проєктів циклової комісії бібліотечних дисциплін: створення музею історії навчального закладу, відкриття меморіальної дошки В. Свідзінському; підготовка та випуск друкованих видань: «Кетяг сліпучого квіту» (про випускників); «Наш спогад у біографію коледжу» (книга спогадів ветеранів); довідково-бібліографічного видання «Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв: історія та сучасність».

В рамках реалізації моделі ступеневої освіти, з 2003 по 2015 рік на базі коледжу працював навчально-консультаційний пункт НАКККіМ, який здійснював підготовку бакалаврів і спеціалістів за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність». До викладання фахових дисциплін залучались викладачі циклової комісії бібліотечних дисциплін Булаєнко В.О., Климчук Л.В., Никитюк С.С., Павлюк О.Я.

Коледж акредитований за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Ми маємо належні інформаційні

та матеріально-технічні ресурси. Колектив викладачів-професіоналів готовий продовжувати здійснення підготовки високопрофесійного, конкурентоспроможного та мобільного бібліотечного фахівця нової формації. Сьогодні педагогічні працівники займаються професійним консультуванням бібліотекарів навчальних закладів міста, надають методичну і практичну допомогу бібліотечним фахівцям Кам'янець-Подільської міської, районної ЦБС та публічним бібліотекам об'єднаних територіальних громад області. На базі коледжу організовуються науково-практичні семінари, конференції. З 2019 року діють курси підвищення кваліфікації, на яких понад сімдесят бібліотекарів мали змогу поглибити свої фахові компетенції.

Коледж славиться не тільки своїми освітніми традиціями, а також випускниками. В музеї історії коледжу створено інформаційний банк даних про випускників спеціальності – творчих, неординарних особистостей, лідерів бібліотечної справи. Горді тим, що серед них: Токар Йосип Іванович, який понад 45 років очолював бібліотеку Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; Любецький Валерій Миколайович, колишній директор Кам'янець-Подільської МЦБС; Нагорна Римма Василівна, колишній директор та Леонов Василь Іванович, колишній завідувач науково-методичного відділу Хмельницької ОУНБ імені М. Островського; Маковська Валентина Володимирівна та Баворовська Олена Олександрівна, заступники директора цієї ж бібліотеки; Билинка Леокадія Іванівна, колишній директор Хмельницької МЦБС; Айвазян Олена Борисівна, директор наукової бібліотеки Хмельницького національного університету, член НМБК МОН, УБА, кандидат історичних наук; Шевченко Володимир Станіславович, власний кореспондент Укрінформ у Хмельницькій області; Волохівський В'ячеслав Людвигович, журналіст; Бурова Любов Іванівна, колишній директор Шепетівської РЦБС, заслужений працівник культури України, лауреат обласної премії імені М. Смотрицького та багато інших, які плідно працюють в культурно-мистецьких установах та своєю працею примножують імідж бібліотечної професії.

Пишаємось своєю історією і з оптимізмом дивимось в майбутнє.

Список використаних джерел:

1. **Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв: історія та сучасність** : бібліогр. вид. / [уклад. : В.О. Булаєнко, Л.В. Климчук, С.С. Никитюк, О.Я. Павлюк]. – Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г., 2010. – 168 с. : іл.

2. **Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв: історія та сучасність** : бібліогр. вид. Вип. 2 / [уклад. : В.О. Булаєнко, Л.В. Климчук, С.С. Никитюк, О.Я. Павлюк]. – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня рута», 2015. – 182 с. : іл.

3. **Климчук Л.В.** Внесок Кам'янець-Подільського технікуму політосвіти в становленні бібліотечної освіти на Хмельниччині у перші повоєнні роки / Л.В. Климчук // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – С. 83-87. – (Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство; вип. 4).

4. **Климчук Л.В.** Фундатори бібліотечної справи (родина Токарів) / Л.В. Климчук // Бібліотечна справа на Поділлі: минуле і сучасність : матеріали наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 21 черв. 2016 р. / [редкол. : В.А. Дубінський (голова), О. М. Завальнюк Л.В. Баженов та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 90-93.

5. **Павлюк О.Я.** Історичні аспекти підготовки бібліотечних фахівців / О.Я. Павлюк // Бібліотечна справа на Поділлі: минуле і сучасність : матеріали наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський, 21 черв. 2016 р. / [редкол. : В.А. Дубінський (голова), О.М. Завальнюк, Л.В. Баженов та ін.]. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 69-81.

6. **Кам'янець-Подільський коледж культури і мистецтв** [Електронний ресурс] / уклад. Никитюк С. С. // Українська бібліотечна енциклопедія : [сайт]. – Режим доступу: <http://ube.nlu.org.ua>. – Назва з екрана.

7. Радянський студент [Рукопис] : студентський журнал. – [Кам'янець-Подільський, 1947].

*Цісарук О. М., бібліотекар I категорії
Хмельницької обласної бібліотеки
для дітей імені Т.Г. Шевченка*

Проект Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка «Особлива книга для особливих дітей»

Хмельницька обласна бібліотека для дітей імені Т.Г. Шевченка впродовж багатьох років активно працює у напрямку «Бібліотечна інклюзія: інформаційний простір для особливих дітей», який спрямований на реалізацію державної політики у сфері соціалізації осіб з інвалідністю та виховання нового покоління українців, для якого інклюзія має стати частиною світогляду. Вагомим ресурсом у впровадженні цього процесу є проект «Особлива книга для особливих дітей», який колектив бібліотеки реалізує за підтримки Українського культурного фонду.

Перемогу у конкурсі від УКФ проект отримав у рамках програми «Інклюзивне мистецтво». Чому саме цю програму ми обрали? В Україні проблеми соціалізації осіб з інвалідністю, популяризації творчості митців з інвалідністю та використання для цього книг інклюзивної тематики сьогодні є ще малознайомими для громадськості. Донедавна в українській літературі панувала політика «непомічання» людей з інвалідністю, яку можна спостерігати і у звичайному житті. Тільки впродовж кількох останніх років стали з'являтися твори українських письменників на цю тему. Серед них – книга відомої подільської письменниці Оксани Радущинської «Метелики в крижаних панцирах». Автор переконана – «Щоб поглянути в очі людині на візку, варто просто дещо опустити погляд, головне, щоб це був погляд на рівних». Саме отакий «погляд із середини» обдарованої і досвідченої письменниці викликає довіру, змушує замислитися і переглянути багато стереотипів. Однією з важливих рис книги О. Радущинської

«Метелики...» є те, що вона адресована читачам підліткового віку. Адже саме в юнацькі роки формується система цінностей людини, головне, вчасно і чесно сказати про це дитині.

З кожним роком кількість осіб з вадами зору зростає. Вони потребують альтернативних версій друкованих видань на інклюзивну тему, зокрема аудіокниг. Аудіокниг українських авторів, записаних за такими творами, майже нема. Діти з інвалідністю, особливо з вадами зору, не мають можливості користуватися такими аудіозаписами та знаходити у них відповіді на запитання, які їх дуже хвилюють. Об'єднавши ці два аспекти, ми визначили мету нашого проекту – популяризувати для широких верств громадськості книгу інклюзивної тематики «Метелики в крижаних панцирах» подільської поетеси, письменниці, журналістки, волонтерки, Оксани Радущинської; створити умови для рівних можливостей доступу до кращих книг на інклюзивну тематику для дітей з вадами зору.

На даному етапі реалізації проекту маємо головний результат – аудіокнигу, запис якої здійснено у професійній студії. Наш культурний продукт, напевно, може претендувати на певну унікальність – у його озвученні взяли участь більше 20 осіб. Усі учасники запису дуже різні та кожен чудово виконав завдання! Є серед них актори, відомі митці, діячі культури, школярі, військовий, лікар, поліцейський, бібліотекар та педагоги. У процесі запису файлів, проведено проміжну оцінку якості аудіокниги двома групами фахівців. З метою створення умов щодо комфортного користування та прослуховування аудіокниги, для читачів бібліотеки із числа дітей з вадами зору у рамках проекту придбано 5 комплектів планшетів з Bluetooth-навушниками. Важливим досягненням реалізації проекту стала конвертація продукту у формат DAISY та його розміщення на Інтернет-ресурсі Першої української дейзі-бібліотеки (м. Львів). Особливістю цієї аудіокниги є спеціальна навігаційна оболонка, використовуючи яку особа з вадами зору може не тільки прослухати текст, але й працювати з ним: робити закладки, примітки, отримувати потрібну інформацію. Аудіокнига у форматі DAISY стане хорошою мотивацією для слабозорих, які прагнуть реалізувати себе у цьому комп'ютеризованому, насиченому інформацією світі. Сприятиме цьому процесу і той

факт, що конвертацію продукту у формат DAISY провів інвалід І групи по зору, технік Ресурсного центру освітніх інформаційних технологій для осіб з особливими потребами Національного університету «Львівська політехніка» Петро Хімка, який, незважаючи на діагноз, успішно реалізовує себе в сучасній важливій професії.

Створену аудіокнигу можна прослухати на веб-сайті та соціальних сторінках Хмельницької обласної бібліотеки для дітей імені Т.Г. Шевченка, платформі першої онлайн-бібліотеки аудіокниг українського проєкту «Слухай» (м. Київ).

*Кульпінська М. М., директор центральної бібліотеки
Чемеровецької ОТГ;*

Галак О. А., заступник директора по роботі з дітьми

Громадський простір або як працювати бібліотекам по-новому

В умовах децентралізації бібліотека є складовою частиною громади, як центр задоволення потреб громадян у публічній інформації, як інформаційний посередник між владою та громадою, як соціокультурний центр. Разом з тим, децентралізація створює нові виклики і ризики для публічних бібліотек, впливає як на їх внутрішню організацію, так і організацію надання бібліотечних послуг в умовах об'єднаних територіальних громад, дає можливість створити бібліотеки, які б повністю відповідали потребам громади.

Чемеровецька центральна бібліотека разом з 24 сільськими бібліотеками в 2017 році були включені до Чемеровецької ОТГ. Протягом року було проведено оптимізацію бібліотечної системи і зараз працює 2 центральні бібліотеки та 20 сільських бібліотек.

Щоб бути корисними і потрібними громаді бібліотеки значну частину своєї діяльності приділяють проєктній діяльності та роботі громадського сектору.

Стартом і найбільш успішним для нашої бібліотеки в 2018 році став проєкт «Дитяча платформа розвитку» в рамках програми «Успішні локальні громади», термін реалізації якого

вересень – листопад 2018 року, а цільовою аудиторією стали дошкільнята, учні початкових класів та їх батьки. Тоді бібліотекарі працювали як ініціативна група та пізніше успіх проекту підштовхнув нас до створення ГО «Ініціативні громадяни Чемеровецьчини». Партнерами по проекту виступила Чемеровецька селищна рада, яка виділила кошти в сумі 5 тис. грн на придбання подарунків діткам, які брали участь в конкурсних програмах. За отримані кошти грантодавця, саме 20 тис. грн було облаштовано дитячу площадку новим обладнанням, яке покращило дозвілля та створило більше умов для всебічного розвитку дітей смт Чемерівці. В рамках даного проекту було проведено ряд заходів для дітей молодшого шкільного віку та їх батьків, а саме: конкурси, вікторини, тренінги, майстер-класи. В даній частині батьки виступали як волонтери, адже допомагали солодощами та іншими смаколикami для організації яскравіших заходів.

Перший досвід в проєктній діяльності дав нам можливість зрозуміти, що ми команда і спільно зможемо реалізувати ще багато цікавих та креативних ідей. Ми не зупинялися на досягнутому і знаходилися в постійному процесі саморозвитку та самовдосконалення, тому й вирішили зробити ще одну корисну справу для громади. Як ми бачимо, сьогодні бібліотека виступає соціальним рушієм у майбутнє, тому вирішили згуртувати громаду та культурні підрозділи навколо однієї з актуальних тем сьогодення – інклюзії.

Сьогодні команда працює над волонтерським проєктом від Львівської освітньої фундації «Краплинка творчості дитячого серця» для дітей з особливими потребами, який отримав перемогу в рамках конкурсу міні-грантів «Розвиток волонтерства в громадах» в квітні цього року. Основними партнерами проєкту стали Чемеровецький благодійний фонд Карітас – Чемерівці та Чемеровецький районний центр комплексної реабілітації для осіб з інвалідністю. Бюджет проєкту 10 тис. грн зі сторони грантодавця та 5 тис. грн спонсорська допомога від партнерів – використані на придбання матеріалів для занять декоративно-прикладним мистецтвом. Для реалізації проєкту також були залучені соціальні партнери: Чемеровецька дитяча художня школа, Чемеровецький НВК № 2.

Основною аудиторією стали діти з обмеженими можливостями та школярі 5-9 класів, які виступали в ролі волонтерів. Завданням проекту було створити арт-виставку творчих робіт дітей з обмеженими можливостями, попередньо провівши цикл майстер-класів та креатив-майстерок, під час яких здорові діти допомагали б хворим в соціальній адаптації та створенні власного комфортного кола спілкування. Після презентації виставка має бути розміщена в кількох закладах містечка для ширшої аудиторії. Підтримати та стимулювати подарунками цих особливих дітей та їх творчу діяльність зголосилася неочікувано велика кількість меценатів, що вкотре довело усім, що ми робимо гарну справу.

Звичайно не можемо не згадати про проект «Пulьс». Реалізація заходів стала поштовхом для проектної діяльності бібліотек. Найактуальнішими та найяскравішими прикладами в 2019 році стало створення Молодіжної ради при Чемеровецькій селищній раді.

Та найуспішнішим та найріднішим для нас став проект «Book and кавa», який об'єднав усі категорії користувачів навколо книги з кавою; розширив можливості та бачення читачкої аудиторії про можливості бібліотеки, створивши неформальний простір для дозвілля та розвитку.

Хотілося б згадати і такі цікаві індивідуальні проекти як: «Молоді лідери Європи – обмін досвідом, побудова діалогу – Ukraine Calling». Організаторами проекту виступили Міжнародна громадська організація «Основи свободи» у співпраці з Міжнародним Домом Зустрічей Молоді в Освенцимі/Аушвіці. Перемогу за участь в проекті в липні 2018 року отримала завідувача Чемеровецькою центральною бібліотекою для дітей. Завданням проекту була участь в циклі семінарів, перший з яких «Діалог на пам'ять – чи це можливо?» відбувався в МДЗМ Освенцимі/Аушвіці/Польща в липні 2018. Під час нашої зустрічі разом з учасниками з Німеччини та Польщі ми відвідали колишні нацистські концентраційні табори «Аушвіц» та «Аушвіц-Біркенау» та брали участь в різного роду дискусіях та тренінгах, налагоджуючи контакти між українськими, польськими та німецькими лідерами громадських організацій для обміну знаннями і досвідом, передусім в сфері

історичної та громадянської освіти, з акцентом на демократичні цінності, громадянське суспільство й права людини. Усі отримані знання учасники мали застосувати в своїй роботі. В рамках семінару учасники отримали досвід, який необхідний для подальшої роботи в якості європейських лідерів, а також набули необхідних компетенцій щодо самостійної координації міжнародних проєктів, пов'язаних з неформальною освітою молоді.

Зовсім свіжим проєктом, який тільки розпочинає реалізовуватися, є проєкт «Збереження культурної та історичної спадщини. Досвід Німеччини». Організаторами виступають Міжнародний центр перспективних досліджень у партнерстві з Cultural Vistas (Німеччина) та за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини, направлений на підтримку українських активістів та експертів, які залучені до питання збереження історичної та культурної спадщини на рівні об'єднаних територіальних громад в Україні. Можливість брати участь, в результаті підбиття підсумків та відбору, має завідувача Чемеровецькою центральною бібліотекою для дітей Галак Ольга Анатоліївна. За умовами проєкту 14 представників громадянського суспільства, активістів та людей, які займаються питаннями пропагування збереження історичної та культурної спадщини на рівні громад з різних регіонів України, матимуть можливість взяти участь у навчальній програмі у м. Берлін. Під час тижневої поїздки до Німеччини учасники програми вивчатимуть досвід німецьких колег щодо шляхів роботи з історичним минулим та збереженням історико-культурної спадщини. Після повернення до своїх регіонів в Україні учасники повинні організувати заходи із залученням до 20 представників громади, кошти на організацію заходу грантодавець – Міжнародний центр перспективних досліджень у партнерстві з Cultural Vistas виділить під час перебування в Берліні (сума 170 євро). Під час заходів має бути розроблений План дій стосовно шляхів збереження культурно-історичної спадщини та національної ідентичності для конкретної громади. Бібліотечні фонди також є частиною культурної спадщини України і в програмі обміну також це передбачено (особливо процес збереження).

В 2019 році команда у складі бібліотеки та спеціаліста відділу культури та туризму Чемеровецької ОТГ взяли участь в проєкті «Децентралізація на практиці: вчимося один в одного», що дало можливість відвідати дводенний тренінг, де ще раз навчались писати проєкти та дізнались багато цікавого та корисного по роботі в громадах. У вересні цього року нашу громаду відвідали представники громад Чернівецької, Запорізької та Черкаської областей. Вони відвідали заклади культури та освіти.

Також цього року бібліотека стала ініціатором впровадження громадського бюджету в нашій громаді. Проведено навчання для сільських бібліотекарів, де вони мали можливість дізнатися про механізми впровадження громадського бюджету: як подати заявку, голосувати та отримати кошти для реалізації ідеї в своєму населеному пункті. І на даний час проводиться робота з написання проєктів для свого населеного пункту.

На завершення хочеться відмітити, що крім цих проєктів було написано ще кілька: з облаштування бібліотечного простору в холі нашої бібліотеки, створення муралу на стіні бібліотеки та створення молодіжного простору на прилеглий території бібліотеки. На жаль, вони не були підтримані грантодавцями.

*Баворовська О. О., заступник директора
з внутрішньобібліотечної роботи
Хмельницької ОУНБ*

Неформальна освіта: можливості бібліотек у реалізації особистості

Сучасна бібліотека в умовах технологічного прогресу та інноваційних технологій змушена постійно доводити свою потрібність та життєздатність, розширювати свої функції і в багатьох випадках позиціонувати себе не тільки як заклад культури, а й як майданчик для розв'язання інших гуманітарних проблем.

Бібліотека є важливим центром неформальної безперервної освіти, навчання і розвитку людини, вона забезпечує доступ до національної культурної спадщини і сучасних знань, технологій глобалізованого світу. Виконує інформаційну, комунікативну та просвітницьку роль, підтримує культуру навчання протягом усього життя. Освіта протягом життя покликана підвищувати рівень загальних знань і розширювати можливості участі громадян у культурній, соціальній і політичній діяльності країни, подальшу демократизацію суспільства, а також сприяти посиленню позиції людини в професійній діяльності. Тому, на сьогодні, одним із найперспективніших напрямів є формування на базі бібліотек відкритого простору для реалізації концепції «неформальної освіти» або навчання протягом життя.

Поняття «неформальна освіта» увійшло в обіг наприкінці 1960-х років. 1967 року під час міжнародної конференції у Вільямсбурзі (США) постало питання про світову освітню кризу через проблеми із застарілими навчальними програмами та низьку здатність формальної освіти адаптуватися до глобальних змін. Стало очевидно, що здобути всі необхідні знання лише в системі офіційної освіти неможливо, а на зміну застарілій концепції «одна освіта на все життя» прийшла інша – «навчання впродовж усього життя» (lifelong education). Саме тоді з'явився поділ на формальну, інформальну та неформальну освіту.

Сучасні бібліотеки, в т. ч. в Україні, поступово стають ефективним комунікативно-освітнім простором для реалізації концепції освіти протягом життя. Прагнучи бути максимально корисною для своєї громади, Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека активно працює в напрямку неформальної освіти, тобто в досягненні Цілі 4 «Якісна освіта» Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року. І тут важливо зазначити, що бібліотека бере на себе різні ролі та функції в забезпеченні освітнього процесу.

Бібліотека надає рівний доступ до неформальної освіти всім, включно з вразливими верствами населення, малозабезпеченим, безробітним, внутрішньо переміщеним особам, безхатченкам, людям з інвалідністю та ін., а головне з врахуванням їх інтересів і потреб, незалежно від віку, статі,

соціального стану та місця проживання. Найбільшого поширення набули лінгвістичний, інформаційно-комунікаційний, мистецький, оздоровчий, психолого-орієнтований, реабілітаційний та інші напрями неформальної освіти, які спрямовані на розвиток додаткових умінь і навичок різних категорій населення.

Сьогодні інформаційна, електронна неграмотність є реальним бар'єром у житті людей. Їм необхідна підготовка для виконання кваліфікованої роботи. І бібліотека пропонує такі можливості. Організують навчання комп'ютерної грамотності і консультації, допомагають людям набувати навичок використання інформаційних технологій у професійній діяльності, ефективного і безпечного пошуку в Інтернеті потрібної інформації, опанування нових комп'ютерних програм, користування ресурсами бібліотеки.

Піднесення на належний рівень правосвідомості і правової культури населення – ще один із правоосвітніх напрямів діяльності бібліотек. Адже дуже часто життя показує, що громада добре знає свої обов'язки, але погано орієнтується в своїх правах. В Хмельницькій ОУНБ діє клуб правових знань «Держава. Право. Громадянин», соціального та правового кіно «Docudays», засідання якого проходять за участю фахівців юриспруденції, у секторі регіональної та правової інформації здійснюється щомісячне скайп-консультування з надання первинної та вторинної правової допомоги, через яке люди з віддалених населених пунктів області звертаються по допомогу.

Навчання критичного використання інформації та новин перебувають у центрі уваги бібліотек, новинна та медійна грамотність. Бібліотека долучилась до просвітницької кампанії з питань академічної доброчесності та боротьби з плагіатом, умов грамотного копірайту, дотримання моральних принципів, програмні засоби та їх застосування. Організовано лекції, тренінгові та практичні заняття.

В поширенні навичок володіння іноземними мовами, поряд із традиційними освітніми закладами, активну участь беруть також бібліотечні заклади. Хмельницька ОУНБ є «Бібліотекою-партнером Goethe-Institut: Мова. Культура. Німеччина», що дає можливість отримати у безкоштовне

користування сучасні ресурси на різних носіях (друковані, електронні) німецькою мовою; спільно з обласним осередком спілки поляків в Україні діє Клуб з вдосконалення навичок польської мови, у культурно-ресурсному центрі «Вікно в Америку» проходять щотижневі розмовні засідання клубу «English Speaking Club» за участю носіїв мови, волонтерів Корпусу Миру в Україні, практичні заняття з вдосконалення мови, підготовки до тестового екзамену SAT, здійснюються перегляди мовою оригіналу та обговорення кращих американських фільмів.

Вкрай важливим є розвиток неформальної освіти для внутрішньо переміщених осіб, воїнів – учасників АТО, військовослужбовців, які постраждали у ході бойових дій, а також під час участі в операціях з підтримання миру і безпеки, які потребують реабілітаційних заходів у поєднанні з особистісним розвитком, професійною перепідготовкою, дорослих безробітних, інвалідів та інших категорій дорослих – ці функції покладено на відділ медичної літератури, який реалізовує їх в рамках клубу здорового способу життя «Активне довголіття».

У відвідувачів спостерігається зацікавленість до тренінгів з особистісного, профорієнтаційного і професійного розвитку особистості, майстер-класів з розвитку творчих здібностей «Творча майстерня» – вишивка, декупаж, сипанка зерном, валяння (фелтинг), оригамі та ін., є можливість розвинути та розкрити свої вміння у бібліотеці.

Бібліотека сприяє поширенню та популяризації екологічних знань, здорового способу життя та охорони здоров'я. Можна отримати практичні навички з надання первинної медичної допомоги, лекції з безпеки життєдіяльності, охорони праці. Заняття та лекції з питань фінансової грамотності, управління сімейним бюджетом, психології грошей, майстер-класи з економічної фінансової безпеки.

Бібліотека перетворюється на місце для бюджетного коворкінгу – безкоштовного мультимедійного простору, обладнаного усім необхідним для проведення тренінгів, семінарів, лекцій, презентацій, «мозкових штурмів», де зручно зустрічатися, навчатися, обмінюватися думками та ідеями.

Отже, в процесі трансформації бібліотечного простору, його ролей та функцій, а також формування нового суспільного іміджу бібліотека поступово стає повноцінним провайдером освітніх послуг, котрий володіє всіма необхідними ресурсами для формування якісного контенту, що сприяє інтелектуальному розвитку членів громади та їх професійному розвитку. Наразі першочерговим завданням є доведення до відома суспільства інформації про високий потенціал бібліотек як важливих осередків неформальної безперервної освіти, навчання і розвитку людини.

Список використаних джерел:

1. **Адаменко М.** Організація в бібліотеці центру освіти для дорослих від ідеї до історії успіху // Бібліотечна планета. – 2018. – № 4. – С. 15-18.
2. **Впровадження в роботу бібліотек України для юнацтва, молоді Цілей сталого розвитку** [Електронний ресурс] : метод. матеріали / уклад. : Л. Рабаданова, Ю. Ворона; ред. : С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич; Держ. б-ка України для юнацтва. – Київ : [б. в.], 2017. – 48 с.
3. **Звіт про діяльність Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки за 2018 рік.** – Хмельницький . – 2019. – С. 92.
4. **Назаренко Ж.** STREAM-освіта в бібліотеці (з досвіду роботи Запорізької ОУНБ) // Бібліотечна планета. – 2019. – № 1. – С. 13-15.

*Кісляк Л. В., директор комунального закладу
«Гуменецька публічна бібліотека»*

Медіатека – бібліотека майбутнього

Гуменецька ОТГ вважається однією із найбільш інвестиційно привабливих ОТГ Кам'янецьчини, яка була створена 13 серпня 2015 року. До неї увійшли 8 сільських рад. Загалом у складі громади є 21 село. Чисельність населення громади – понад 14 000 осіб.

У нашій ОТГ збережено багатовікові народні традиції, сформоване сучасне культурне і мистецьке середовище, у якому достойне місце посідають бібліотеки.

Соціальні і економічні перетворення, що відбуваються у суспільстві, поставили перед нами надзвичайно важливе завдання: модернізацію системи соціально-культурного забезпечення на принципово нових засадах.

В зв'язку з цим з 1 січня 2016 року на баланс Гуменецька сільська рада прийняла 13 бібліотек. Рішенням двадцятої (позачергової) сесії VII скликання від 3 травня 2017 року на базі переданих бібліотек створений комунальний заклад «Гуменецька публічна бібліотека» з правом юридичної особи та затверджена структура, статут КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» та Положення структурних підрозділів.

Спробувати зробити собі ім'я, відмінне від інших, вирізнитися, запам'ятатися, привернути увагу – ось основний напрямок комунального закладу «Гуменецька публічна бібліотека», яка об'єднує в собі 1 медіатеку, 9 філій та 3 бібліотечних пункти. Фонд КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» на 01.01.2019 р. налічує 86 233 прим. в т. ч. фонд центральної медіатеки складає 12 428 прим. Нещодавно створений заклад старанно вчиться та переймає досвід передових сучасних бібліотек, щоб якомога якісніше використовувати інформаційний потенціал та різноманітність послуг та щоб по-новому відкрити бібліотеки в громаді.

Першими кроками до змін публічних бібліотек ОТГ стали: передплата періодичних видань, придбання нових художніх творів сучасних українських письменників, закупівля видань на допомогу шкільній програмі, організація зустрічей з письменниками, оновлення матеріально-технічної бази, придбання комп'ютерної техніки, організація благодійних акцій на підтримку воїнів АТО тощо. І хоча коштів, які були виділені на всі ці добрі справи, все ще не достатньо, все ж таки можемо констатувати той факт, що вони є позитивними.

Тільки у 2018 році було виділено на:

- закупівлю книг – 51000,00;
- нові меблі для медіатеки – 175000,00;
- принтер – 5,600;

- чотири ноутбуки для КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» та його структурних підрозділів – 53200,00;
- періодику – 18677,06;
- на пожежний інвентар для філій – 5088,00;
- на ремонт Колубаївської філії та заміну дверей у Пудлівецькій філії – 40344,00.

Сьогодні Україна впевнено розвивається у проєвропейському напрямку. Сучасний тренд європейського суспільства – це мультимедійний простір для роботи в бібліотеках. 22 лютого 2019 року такий мультимедійний простір відкрився і у нашому комунальному закладі. Дизайнерський проєкт сучасної медіатеки включає в себе новий доступніший простір, який поділяється на зони, вирізняється комфортним дизайном та має більш широкий спектр послуг. Медіатека оснащена комп'ютерами, які мають доступ до Інтернету, ксероксом та принтером. Дане сучасне обладнання дасть можливість надавати значно ширший спектр послуг у порівнянні із звичайною бібліотекою. Придбано нові меблі, які є легкими та мобільними для того, щоб можливо було швидко змінювати локації та створювати необхідні зони, багато нової літератури, цікаві настільні ігри. Діти люблять спілкуватися, відвідувати та брати участь у соціокультурних заходах, проводити вільний час в медіатеці, виконувати домашнє завдання та отримувати нову інформацію.

Однак у сучасних умовах, коли до традиційних книжкових фондів нині додалися аудіо- та відеоматеріали, СД, електронні ресурси, коли пріоритетним джерелом інформації у суспільстві став Інтернет і взяв на себе частину функцій бібліотеки, її традиційна роль має змінитись.

Якісно нові і різноманітні послуги, що пропонують бібліотеки своїм користувачам вимагають підвищення рівня знань та навичок роботи у сучасному інформаційному просторі як самих бібліотекарів, так і користувачів. Тому КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» є постійним учасником вебінарів, які проводить Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. Також в медіатеці діє школа комп'ютерної грамотності «Крок», де не тільки працівники комунального закладу можуть навчитися орієнтуватися в інтернет-просторі

(створювати електронні скриньки, сторінки у соціальних мережах, знаходити потрібну інформацію тощо), але й користувачі медіатеки. Вони можуть поспілкуватися з своїми рідними, що знаходяться за кордоном по скайпу, оплатити комунальні послуги, кредити, зареєструватися в електронній черзі на закордонний паспорт, ознайомитися з інформацією на офіційних сайтах державної влади та сайті органу місцевого самоврядування та ін. На допомогу створена тематична полицька «Створюй, спілкуйся та поважай» та стенд «Відкриваємо світ Інтернету» з корисною інформацією для роботи в інтернет-просторі.

Завдяки роботі Інтернет-центру в КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» створений пункт доступу громадян до інформації органів державної влади (Мережа ПДГ). ПДГ – це спеціально облаштоване комп'ютерне місце з підключенням до Інтернету, де користувачі можуть самостійно або з допомогою бібліотекаря отримати доступ до інформації органів влади будь-якого рівня. ПДГ оформлений спеціальним плакатом, інструкціями-порадами щодо здійснення пошуку інформації, навігаційними ресурсами, бібліографічними списками, рекламними буклетами Української бібліотечної асоціації, виданими за проєктом ПДГ.

У КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» відбувається активне освоєння бібліотекарями комунікативних, ігрових, креативних, розвиваючих технологій бібліотечної діяльності, використовуються творчі знахідки бібліотекарів, з'являються нові, неординарні та оригінальні форми.

Тепер бібліотека технічно обладнана та має усі можливості для креативного проведення часу молоді та організації дитячого дозвілля. Бібліотека пропонує такі напрямки діяльності: нові й найцікавіші книги, клуб настільних ігор, комп'ютерна грамотність, кінопокази та скайп-консультації, також проводяться групові заняття англійською мовою для старшої категорії користувачів.

В комунальному закладі «Гуменецька публічна бібліотека» постійно проводяться наради, методичні дні, семінари як працівників культури, так і освіти.

Для інформування громади про діяльність органів місцевого самоврядування, забезпечення прозорості прийнятих рішень в структурних підрозділах КЗ «Гуменецька публічна бібліотека» створений інформаційний куточок «Влада інформує», на якому висвітлюється діяльність органів місцевого самоврядування. Систематично поповнюються тематичні папки-досьє, де зібрані постанови, рішення, розпорядження органів влади та місцевого самоврядування, статистичні матеріали про соціально-економічний розвиток громади, стан екології, демографії, розвиток сільського господарства, освіти, культури.

Сьогодні бібліотеки мають створити нову соціокультурну дійсність, підняти свій соціальний престиж, створити привабливий образ для реальних і потенційних користувачів, писати історію успіху своєю діяльністю та ділитись досвідом зі своїми колегами.

На перспективу планується комп'ютеризація усіх наших філій та підведення Інтернету, придбання мультимедійної дошки та планшетів для перегляду різних фільмів та мультфільмів. Також проведення косметичних ремонтів в наших закладах, адже бібліотеки мають бути місцем зустрічі, де можна прийти почитати книжку, де можна попрацювати на комп'ютері, провести конференцію, організувати майстер-класи і взагалі, обмінятися цікавими думками. Це все має бути включене в активне життя громади.

На сьогодні наші бібліотеки є невід'ємною частиною громади, як інформаційний, соціокультурний, освітній центр вона має неабиякий вплив на розвиток інтелектуального рівня громадян.

На цьому ми не зупиняємося: у нас ще є багато планів та ідей, які ми маємо намір втілити єдиною дружньою командою, тісно співпрацюючи із органами місцевого самоврядування, закладами та установами Гуменецької сільської ради та жителями громади.

На завершення хочу сказати, що двері наших бібліотечних закладів завжди відкриті для співпраці, а гостинна Гуменеччина завжди рада гостям.

*Синиця Н. М., учений секретар Хмельницької ОУНБ,
голова Хмельницького обласного відділення УБА*

Роль Хмельницького регіонального відділення УБА у зростанні компетентності бібліотечних кадрів

У статті розглядається спільна діяльність бібліотек, професійного бібліотечного об'єднання «Українська бібліотечна асоціація», Хмельницького регіонального відділення УБА у підвищенні соціальної ролі бібліотек та зростанні компетентності бібліотечних кадрів.

***Ключові слова:** бібліотека, Українська бібліотечна асоціація (УБА), регіональне відділення, бібліотечні кадри, професійні об'єднання, децентралізація, професійний розвиток, комунікація бібліотек.*

Останнім часом розпорядженнями Кабінету Міністрів України схвалено кілька важливих для бібліотек і культури взагалі документів. Це «Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ» [1] (розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р); «Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»» (розпорядження КМУ від 23.03.16 № 219-р) [2]; Державні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні (Постанова Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 р. № 72 [3]. У підготовці цих документів активну участь брала Всеукраїнська громадська організація «Українська бібліотечна асоціація» (УБА). У 2018 році прийнято Стратегію Української бібліотечної асоціації на 2019-2021 рр., яка спирається на понад 20-літній досвід її діяльності.

Головним завданням у реалізації цих документів є реструктуризація реформування системи управління культурою: децентралізація, демократизація, зокрема передача повноважень та ресурсів разом із відповідальністю на місця. У бібліотечній справі – створення нової архітектури інтегрованої бібліотечної

системи держави на основі універсального доступу та економічної доцільності. Передбачається, що ці нормативи дозволять зберегти публічні бібліотеки у селах і забезпечити надавання в повному обсязі бібліотечних послуг як міському, так і сільському населенню в умовах децентралізації, щоб бібліотеки стали сучасними та потрібними своїм користувачам, реалізовували свій потенціал у творенні не лише інформаційного, а й відкритого громадянського та інтелектуального суспільства.

Важливою умовою розвитку бібліотек є розбудова ефективних внутрішніх та зовнішніх комунікацій, орієнтованих на продуктивне партнерство. Таким є партнерство професійної Всеукраїнської громадської організації «Українська бібліотечна асоціація» (ВГО УБА) та бібліотек різних рівнів.

УБА пропонує своїм членам різноманітні послуги, які сприяють професійному розвитку, адвокаційній діяльності, удосконаленню бібліотечної освіти, практики та теорії, покращенню доступу до інформації громадян України. Використовуються різні канали доставки послуг для своїх членів – списки розсилання, веб-портал, Фейсбук тощо. Члени УБА та всі зацікавлені можуть скористатися послугами підвищення кваліфікації, взяти участь у конференціях, професійних поїздках для ознайомлення з практикою роботи інших бібліотек, отримати інформацію з щоквартального бюлетеня «Бібліотека» тощо.

Сьогодні в Україні функціонує 13 регіональних відділень УБА: Волинське, Вінницьке, Донецьке, Івано-Франківське, Луганське, Миколаївське, Полтавське, Рівненське, Тернопільське, Харківське, Хмельницьке, Черкаське, Чернівецьке та Чернігівське, які об'єднали понад 5 тисяч фахівців. Головною метою регіональних відділень є професійна орієнтація бібліотекарів, розвиток єдиного інформаційно-бібліотечного простору, що сприяє корпоративній комунікації бібліотек, створенню умов для вільного доступу до інформації, підвищенню авторитету бібліотеки та бібліотечної професії серед користувачів і мешканців регіону.

Основні напрямки діяльності Хмельницького регіонального відділення УБА спрямовані на заходи, які

проводяться в рамках реалізації Програми адвокаційної діяльності УБА на 2017-2021 рр. «ДІЄВА БІБЛІОТЕКА – УСПІШНА ГРОМАДА!». Відділення спільно з обласною універсальною бібліотекою, бібліотеками області, зацікавленими організаціями працює над виконанням програми за трьома основними цілями:

1. Сприяння впровадженню нових соціальних нормативів бібліотечного обслуговування в умовах утворення об'єднаних територіальних громад (ОТГ);

2. Формування модельних стандартів бібліотечного обслуговування та розроблення рекомендацій щодо їх впровадження в умовах децентралізації з урахуванням процесів інтеграції бібліотечних мереж, культурних інституцій, освітніх установ;

3. Підвищення обізнаності громади про потенціал бібліотеки у суспільних перетвореннях шляхом ефективних комунікацій, PR та реклами.

Серед важливих напрямків діяльності є реалізація «Стратегії розвитку бібліотек на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» та «Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на 2011-2020 рр.», які направлені на забезпечення права жителів на якісне отримання сучасних бібліотечних послуг, підвищення обізнаності кожного жителя територіальної громади про потенціал і можливості сучасної бібліотеки, підвищення статусу бібліотек у конкретному населеному пункті області.

З цією метою в області проведено ряд зустрічей, засідань за круглим столом. Так, на базі Білогірської центральної районної бібліотеки в рамках консультацій з громадськістю відбувся круглий стіл на тему «Розробка Плану дій щодо реалізації на Хмельниччині Програми адвокаційної діяльності Української бібліотечної асоціації на 2017-2021 роки «Дієва бібліотека – успішна громада!», у роботі якого взяли участь представники влади Білогірського та Теофіпольського районів, представники ОТГ, громадські активісти, фахівці обласних бібліотек, директори центральних районних (міських) бібліотек області, користувачі бібліотек, представники засобів масової інформації. Були обговорені питання організації бібліотечного

обслуговування в умовах адміністративної реформи та утворення об'єднаних територіальних громад; моделі організації бібліотек в ОТГ: досвід бібліотек України та області; роль УБА у сприянні бібліотекам у підвищенні обізнаності громади у суспільних перетвореннях та комунікаційних процесах. Учасники обговорили важливі питання організації бібліотек, поділилися історіями успіху щодо якісного обслуговування місцевих громад, перетворення їх у центри формування інформаційних мотивів для громади. Круглі столи «Актуальні питання діяльності бібліотек в умовах адміністративно-територіальної реформи» проведено на базі Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв, «Бібліотека і реалізація цілей сталого розвитку ООН в Україні» – у обласній бібліотеці для юнацтва. Представники відділення брали участь у круглому столі «Спільна робота органів влади, культурно-освітніх установ та громадськості по реалізації державної політики галузі Культура» на базі обласного науково-методичного центру культури і мистецтва. На базі центральної бібліотеки Волочиської міської ради в рамках консультацій з громадськістю проведено круглий стіл на тему «Реформування системи забезпечення населення культурними послугами».

Щороку відділення проводить виїзні розширені засідання президії УБА і директорів районних та міських бібліотек. Теми засідань – різноманітні: «Вплив Української бібліотечної асоціації на трансформацію публічних бібліотек в умовах адміністративної реформи», «Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад», «Концепція реформування системи забезпечення населення культурними послугами» тощо.

На основі тристоронньої угоди між відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні, Хмельницькою ОУНБ та обласним відділенням УБА реалізовувались проекти щодо розвитку інформаційно-ресурсного центру «Вікно в Америку», здійснювалась реалізація Програм «Просування академічної доброчесності» та «Новинна грамотність». Спільно з відділенням УБА, за методичної підтримки ОУНБ, 9 бібліотек об'єднаних територіальних громад реалізують проект

«Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» (ПУЛЬС).

Відділення УБА вже котрий рік є співорганізатором обласних форумів бібліотекарів Хмельниччини. В рамках XI Обласного форуму бібліотекарів Хмельниччини «Бібліотека: час змін – час дій!» (2019 р.) проведено вуличну акцію «Бібліотека в дії!», науково-практичну конференцію «Бібліотека в системі соціалізації особистості та соціального розвитку громад», обласний конкурс на краще облаштування прилеглої території «Бібліотечний простір». Грамотами та цінними подарунками УБА відзначені переможці конкурсів, активні члени відділення, кращі райони по залученню членства.

У 2018 – проведено вуличну акцію «Бібліотек@: все тут, всі тут»; науково-практичну конференцію «Публічні бібліотеки в умовах реформування місцевого самоврядування: практика, досвід, перспективи»; обласний конкурс сільських бібліотек «Успішна бібліотека – дієва громада»; огляд-конкурс на кращий інформаційно-просвітницький куточок «Я маю право».

Сьогодні зростає дистанційний сервіс бібліотек. Сучасні читачі комп'ютерно грамотні, оснащені мобільними телекомунікаційними приладами. Вони хочуть отримувати інформацію на відстані. Щоб виконувати їх запити, бібліотека має збирати і використовувати інформацію на всіх носіях. Водночас і бібліотекарі мають мати хороші навички міжособистісного спілкування для роботи з різними людьми в різних інформаційних ситуаціях. «Для розвитку інноваційних інформаційних послуг потрібна не тільки матеріально-технічна база, а й висококваліфікований кадровий склад, безперервна фахова освіта. Кваліфікація фахівця складається з декількох складових: спеціальна освіта, досвід роботи, володіння інформаційними технологіями, постійне підвищення кваліфікації, високий ступінь ерудиції, наявність здібностей до інформаційно-аналітичної діяльності» [4].

За останні десятиліття кардинально змінилася система генерації й передачі знань, а їх обсяг багаторазово зріс. Сьогодні не можна за один раз, навіть за 5 або 6 років, підготувати людину до професійної діяльності на все життя. Нині щорічно оновлюється близько 5 % теоретичних і 20 % професійних знань

[5]. Тому працівники бібліотек мають опанувати інноваційні підходи, вміти вирішувати проблеми та бути відкритими до змін. Через те особлива увага регіонального відділення направляється на всебічну підтримку розвитку професійних компетентностей працівників бібліотек різних рівнів: обласних, районних, сільських, бібліотек ОТГ.

Члени відділення беруть участь у Міжнародних конференціях «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: стратегічні орієнтири», яка вже дев'ятий рік проходить у смт Славське. «Конференція є платформою для обміну кращими практиками досягнень бібліотек України, формування науково-освітнього середовища управління знаннями, пошуку спільних креативних рішень та інноваційних підходів. Доробком щорічних конференцій у Славському є Банки ідей, тут створено практику та забезпечено ефективну роботу майданчиків, де науковці, професори та викладачі, спільно з професіоналами-бібліотекарями мають можливість обговорювати проблеми підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів, проекти, навчальні програми, обмінюватися досвідом та тренерськими практиками» [6].

З метою підтримки молодих фахівців відділення на конкурсній основі фінансово підтримує членів ХУБА на участь у Зимовій школі молодих бібліотекарів, Літній школі адвокатиї для бібліотекарів, Міжнародних форумах молодих бібліотекарів, Всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях з питань бібліотечної справи, навчальних програмах УБА та Головного тренінгового центру. З 2018 року організовуємо групові поїздки членів на Львівський бібліотечний форум. Участь у таких заходах дає змогу розкрити творчий потенціал бібліотекарів, який вони використовують для створення креативних просторів у бібліотеках, проведення форумів, ярмарків бібліотечних ідей.

Спільно з Хмельницькою ОУНБ проведено загальнообласне опитування бібліотекарів та користувачів «Розширення асортименту послуг бібліотек на основі використання нових інформаційних технологій», проведено анкетування «Вивчення потреб працівників бібліотек для розширення свого професійного світогляду». Відділення взяло

участь у дослідженні стану розвитку Організацій Громадського суспільства за проєктом UASD ДОЛУЧАЙТЕСЬ.

Велика увага приділяється розвитку відділення, посиленню його впливу на розвиток бібліотек. На семінарах, конференціях, школах розповідаємо про місію УБА, сервіси, послуги, які сприяють професійному розвитку, адвокаційній діяльності, удосконаленню бібліотечної освіти, практики та теорії, покращанню доступу до інформації громадян України. Проводимо навчання щодо доступу членів відділення до дистанційних сервісів УБА та сертифікатних спеціалізованих дистанційних програм навчання Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, спрямованих на отримання, оновлення та розширення знань, формування нових професійних компетентностей, засвоєння інноваційних технологій, форм і методів роботи бібліотек у сучасних умовах. На семінарах, практикумах, при виїздах на місця обговорюються переваги членства в УБА, пропозиції щодо більш активного впливу відділення на професійний розвиток бібліотекарів самостійних бібліотек ОТГ, включення їх у коло професійного спілкування.

Хмельницьке обласне відділення є одним з найчисельніших в Україні: у 2018 році нараховувало 559 індивідуальних членів. Станом на 1 жовтня 2019 року вже є 526 членів УБА. Переважно це працівники публічних бібліотек, а також представники наукових бібліотек Хмельницького національного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, інших навчальних бібліотек області. Проте ми шукаємо шляхи залучення до УБА не тільки бібліотекарів, а й жителів області, яким не байдужа доля бібліотек.

Бібліотеки мають великий інтелектуально-культурний потенціал. Спільно з Українською бібліотечною асоціацією, яка є потужним осередком з розвитку бібліотечної справи в Україні, формують почуття корпоративної солідарності, взаємної підтримки та відповідальності.

Майбутнє бібліотек у розмаїтті послуг, новизні, якості сервісу. І саме генерація потенціалу бібліотек та Української бібліотечної асоціації сприяє впровадженню змін у бібліотеках

та бібліотечній професії, орієнтує професійну спільноту на розвиток інформаційних технологій та пріоритетність інтелектуальної свободи як основи інформаційно-бібліотечної діяльності.

Список використаних джерел:

1. **Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248862610>.

2. **Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»** [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/219–2016>. – Назва з екрана.

3. **Державні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні** [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/ua/npas/>.

4. **Салата Г. В.** Людина як єдність природного і культурного в контексті трансформації сучасної освіти [Текст] / Г. В. Салата // Молодий вчений. – 2015. – № 10 (25).

5. **Освіта протягом життя** : світовий досвід і українська практика. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>. – Дата звернення: 31.03.2019.

6. **Шевченко І.О.** Європейський контекст освітніх програм : від розробки до впровадження та ефективність для бібліотечної практики [Електронний ресурс] // Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта : європейські орієнтири : матеріали 7-ї Міжнар. наук.-практ. конф. / Укр. бібл. асоц.; редкол. : В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В.В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська. – Київ: УБА, 2017. – С. 5.

*Козицька Т. С., директор Хмельницької міської
централізованої бібліотечної системи*

Соціальні ініціативи бібліотек міста: від ідеї до втілення

Діяльність бібліотек позначена внутрішньою соціальною динамічністю, котра забезпечує їм можливість бути проєкторами громадської думки.

Протягом останніх років серед дорослого населення неабияку популярність здобув громадський проєкт Бюджет міських ініціатив. Це демократичний процес, який надає можливість кожному громадянину брати участь в розподілі коштів місцевого бюджету. У рамках відповідного Бюджету участі мешканці Хмельницького способом голосування обирають проєкти, котрі, на їхню думку, заслуговують фінансування із бюджету міста і найбільшою мірою зможуть покращити життя хмельничан. Переможців визначають способом відкритого онлайн-голосування. Подати проєкт може кожен житель міста.

За час існування Бюджету участі у нашому місті було написано вісім бібліотечних проєктів. Наразі у Хмельницькій міській централізованій бібліотечній системі перемогли та реалізуються чотири, а саме:

- «БібліоХаб: сучасний простір у центральній бібліотеці міста»;
- «Інформаційно-розважальний центр «Дитячий простір» у бібліотеці № 12»;
- «SMART-бібліотека – помічник розумного міста» (центральна бібліотека);
- «Коворкінг у бібліотеці – вільний простір для творчості» (бібліотека-філія № 2).

Реалізація проєкту «БібліоХаб: сучасний простір у центральній бібліотеці міста» розпочалася у 2017 році. БібліоХаб – це окрема кімната у центральній міській бібліотеці. Вона призначена для спільної праці, проведення тренінгів, лекцій, майстер-класів, котрі можуть влаштовувати тут творчі,

активні, креативні хмельничани. Користування БібліоХабом – це безкоштовна бібліотечна послуга. Офіційне відкриття влаштували у вересні 2017 року з нагоди Всесвітнього дня бібліотек. Тільки за перших шість місяців існування БібліоХабу тут провели 42 заходи, участь в яких взяли близько 600 чоловік. Серед найбільш знакових подій, котрі відбулись у стінах БібліоХабу, можна назвати такі: сукупність заходів у рамках міського літературного фестивалю «Слово єднає!»; засідання громадської організації «Молодь за краще майбутнє»; Школа медіаграмотності; круглий стіл для представників ОТГ Хмельницького району; методичний день «Плануємо. Навчаємось. Впроваджуємо»; круглий стіл в рамках проекту «Захист прав осіб з інвалідністю» (організатор – управління патрульної поліції міста), серія вебінарів, навчань для випускників безкоштовних курсів з основ програмування від фундації BrainBasket за участі лекторів-волонтерів; а також презентації книг, творчі зустрічі і т. ін. БібліоХаб і дотепер продовжує свою насичену роботу у напрямку згуртування людей зі спільними інтересами.

Також у 2017 році розпочалася реалізація бібліотечного проекту «Інформаційно-розважальний центр «Дитячий простір» у бібліотеці № 12». Метою створення центру було заохочення дітей до читання, їхнє знайомство з книгами провідних українських видавництв, створення ігрової зони, де діти мають змогу пограти у розвиваючі настільні ігри, переглянути дитячі та мультиплікаційні фільми. Втілення проекту передбачило придбання книг для дітей, настільних ігор, телевізора, фотоапарата, ноутбука та ін.

Таке місце у книгозбірні відразу привабило маленьких читачів та їхніх батьків. Тут провели багато пізнавальних та розважальних заходів, вікторин, ігор. Особливий успіх отримали такі: цикл читань «Казкова заметіль», читацька естафета «Казки вголос», літня фішка «Читай з друзями книжки», бібліодесант «Якщо ви не читаете, то ми йдемо до вас», казкове ревю «Тікай від спеки до бібліотеки», гурток «Почитайко» та інші. Гостями «Дитячого простору» були відомі письменники не тільки Поділля, а й з інших куточків України. З початку 2018 року «Дитячий простір» став популярним телемайданчиком: відзнято

26 сюжетів для місцевого телеканалу «TV7+», у яких відомі люди нашого міста читали дітям казки на спеціально облаштованому троні.

«SMART-бібліотека – помічник розумного міста» – проект, реалізацію якого розпочали у 2019 році у центральній міській бібліотеці. Мета: покращення використання хмельничанами можливостей «розумного міста» шляхом підвищення технологічної та цифрової грамотності громадян через опанування роботи на новітніх приладах та в електронних сервісах з допомогою практичних занять у бібліотеках міста. Він покликаний підвищити привабливість відвідування бібліотек, популяризувати читання серед дітей та молоді.

SMART-бібліотека – це «розумна бібліотека», у котрій є можливість самостійно надрукувати на 3D-принтері, почитати книги, що оживають (з використанням AR-технологій), спробувати себе в ролі ілюстратора книжок, навчитися використовувати електронні сервіси «розумного міста». Технологічні новинки у бібліотеці дають можливість не тільки у нестандартний спосіб привернути увагу до дитячого читання, а й кожному власноруч спробувати, як працюють новітні прилади, електронні сервіси. Це щось на зразок неформальної освіти у бібліотеці.

Універсальний простір творчого самовираження з'явився у бібліотеці-філії № 2 у рамках реалізації проекту «Коворкінг у бібліотеці – вільний простір для творчості». Коворкінг офіційно відкрили у вересні 2019 року. Він покликаний об'єднати людей для спілкування, навчання та творчої взаємодії. Коворкінг створено для людей зі спільними інтересами, громадських активістів, соціально незахищених верств населення, творчих людей, де вони влаштовують тематичні зустрічі, майстер-класи, навчаються, проводять вільний час, реалізують свої ідеї. Тут хмельничани працюють як самостійно, так і командно. Приміщення обладнане сучасними технічними засобами. Бібліотека також надає інформаційний супровід заходам.

Міські бібліотеки Хмельницького проявили здатність об'єднувати людей, які мають спільні ідеї, інтереси та задуми. Книгозбірні Хмельницького стали центрами соціальної активності хмельничан, місцями, в котрих відбувається їхнє

інтелектуальне збагачення, інформаційне насичення та дозвіллове спілкування.

Список використаних джерел:

1. **Бабієнко І.** Йдучи в ногу з читачем : у Хмельницькій міській центральній бібліотеці презентували проект «Smart-бібліотека» завдяки програмі «Бюджету участі» / І. Бабієнко // Проскурів. – 2019. – 29 серп. – № 31. – С. 4.

2. **Заверуха М.** Де подати показники? У бібліотеці / М. Заверуха // Експрес. – 2019. – № 37. – 12-19 верес. – С. 2.

3. **Бібліотеки допоможуть** пізнати світ // Проскурів. – 2019. – № 24. – 11 лип. – С. 10.

4. **Книжки рухаються** і розмовляють // Голос України. – 2019. – № 120. – 27 черв. – С. 6.

5. **Smart City + SMART-бібліотека** = комфортне життя [Електронний ресурс] // Блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого : [офіц. сайт]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://oth.nplu.org> (дата звернення 25.06.2019). – Назва з екрану.

6. **Салій І.** Тамара Козицька: «Мрію, аби комфортні умови доступу до інформації були у кожній бібліотеці міста» / І. Салій // Проскурів. – 2018. – № 1. – 1 січ. – С. 7.

7. **У бібліотеці з'явився** бібліохаб // Проскурів. – 2017. – № 39. – 5 жовт. – С. 4.

8. **Цимбалюк М.** Бібліотеки як інформаційні центри / М. Цимбалюк // Актуально для подолян. – 2017. – № 40. – 5 жовт. – С. 13.

9. **«Дитячий простір»** у бібліотеці // Проскурів. – 2017. – № 36. – 14 верес. – С. 1.

Білан С. О., директор Старокостянтинівської ЦБС

Децентралізація: нові перспективи – нові можливості

В Україні триває реформа децентралізації, а у населення залишається дуже багато питань, пов'язаних з процесом

об'єднання територіальних громад. Тому, в 2016 році Старокостянтинівська центральна районна бібліотека та громадська організація «Старокостянтинів небайдужий» пройшли конкурсний відбір на участь у проєкті ПУЛЬС «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні» для бібліотек та громадських організацій України (оголошений Асоціацією міст України (АМУ) в партнерстві з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX/Україна за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Цей проєкт направлений на посилення спроможності громад, надання можливостей для їхнього формування та подальшого стабільного розвитку.

Участь у цьому проєкті розтягнулася на три роки. Саме на бібліотекарів та громадських активістів програма ПУЛЬС поклала відповідальну місію – провести інформаційні заходи із залученням громадян до реалізації реформи децентралізації. А для бібліотеки це чудова можливість стати центром інформування громади в такий складний і важкий період для країни, і є велика надія, що дана реформа допоможе українському народу покращити свій добробут та рівень життя.

Проведені заходи в рамках проєкту – це спільна, командна робота бібліотеки та громадської організації задля інформування населення щодо подій в країні, про впровадження реформ, досвід громад і людей, які стануть у нагоді всім мешканцям, хто піклується за налагодження співпраці з владою, громадськістю, ЗМІ.

Під час реалізації проєкту:

- створено та постійно поповнюється інформаційний куточок бібліотеки «Довідник з питань децентралізації». Діє на постійній основі та інформує громаду щодо реформи місцевого самоврядування та переваг децентралізації для кожного мешканця району та міста;

- проведено 4 вуличних консультаційних пунктів «Реформа в дії» (м. Старокостянтинів, с. Сковородки). Серед містян та жителів району було розповсюджено ряд інформаційних матеріалів, які пояснюють основні переваги та пріоритети децентралізації. Роз'яснена суть децентралізаційної реформи і переваги, які отримає громада після об'єднання;

- 5 сеансів гри «Світ громад». Гра дає поштовх і можливість усвідомити свою значимість та отримати перелік перспектив для подальшої самореалізації у власній громаді. Присутні брали участь у грі в ролі згуртованої громади, яка зацікавлена в соціально-економічному розвитку ОТГ, жителі якої долучаються до ініціатив, які направлені на благо громади та активно залучають молодь до розбудови громади. Учасники гри намагались побудувати модель успішної громади. На проведених тренінгах отримано корисний досвід щодо налагодження комунікаційних зв'язків, взаємодії в громаді на всіх рівнях, діалогів та обговорень, висвітлення процесу децентралізації, залучення грантових коштів, розробці та реалізації проєктів у громадах, підвищення соціальної активності. Під час проведення заходів відбулося активне обговорення позитивних змін та недоліків у громаді після об'єднання;

- 2 «живих бібліотеки». Формат «живої бібліотеки» передбачав спілкування «читачів» з «живими книгами» – експертами з питань проведення реформи децентралізації. Ця форма заходу була новою для присутніх, але завдяки живому спілкуванню з експертами та один з одним був налагоджений діалог, під час якого кожен зміг висловити свою думку, свій погляд щодо децентралізації у нашій місцевості. Заходи проходили жваво, мешканці виявили неабияку активність в обговоренні нововведень;

- 2 кіноклуби. Під час проведення були показані короткі відео, які дозволили швидко та доступно донести до присутніх суть реформи та можливості для громадян в умовах розвитку місцевого самоврядування. Також завжди відбувались жваві дискусії, які дозволили надати відповіді на запитання щодо впливу децентралізації на життя громадян;

- 1 інтелектуальну гру "Що? Де? Коли?" «Моя громада, мій добробут». Панувала дружня і невимушена атмосфера, що склалася завдяки спільним зусиллям гостей та організаторів. Експерти креативно і доступно роз'яснили молоді що таке корупція. Кожен з присутніх на заході виніс багато цікавої та корисної інформації.

Про те, що люди небайдужі до процесів, які відбуваються в державі свідчать небайдужі висловлювання активних учасників заходів:

- «Децентралізація дасть позитивний результат в разі подолання корупції та адмінресурсу» (пан Станіслав);

- «Такі заходи є надзвичайно важливими, оскільки у селі мешканці не завжди мають змогу отримати правдиву та повну інформації щодо змін, які на них чекають» (пан Сергій);

- «Для молоді така організована діяльність заслуговує великої поваги для організаторів. Молодці! Це круто! Дякую від громади міста!» (пані Ольга);

- «Нам було цікаво, весело та водночас пізнавально! Отримав велике задоволення від гри. Наша команда отримала найбільше балів та призи. Класс!!!» (пан Ярослав);

- «В основі заходів лежить ідея дати змогу зустрітися тим людям, які в звичайному житті не мають можливості для тісного спілкування. Такий підхід підвищує довіру і порозуміння між людьми, допомагає боротися із упередженнями, дізнаватися більше про досягнення та проблеми громади, ставити запитання, що турбують та брати участь у їх вирішенні» (пан Микола);

- «Децентралізація – найактуальніша тема на сьогодні, але у людей виникає багато запитань. Підвищення обізнаності громадян про вигоди децентралізації підвищує підтримку цих процесів» (пані Віра);

- «Гра дійсно крута! Вона варта уваги і витраченого часу. Ця унікальна розробка дає можливість зрозуміти усю важливість громади у розвитку міста. Це, перш за все, командна гра. Тут, як і у житті, неможливо перемогти самотужки. Твій успіх напряму залежить від успіху інших учасників команди (громади). Тому кожен зацікавлений у підтримці один одного. На такому масштабі легше уявити процеси розбудови міста, або ж зрозуміти причини його занепаду. Тому я наполегливо рекомендую зіграти у цю гру як мешканцям міста, так і людям, що мають безпосереднє відношення до влади» (пані Вероніка);

- «Це хороший досвід і велика підказка для правильного орієнтуру у житті» (пані Лілія);

- «Гра сприяє розвитку лідерських якостей молоді громади, навчає жителів працювати в команді, а також підвищує

рівень громадянської освіти серед жителів громади в цілому. Під час гри ми вчимося діяти як згуртована громада, яка зацікавлена в соціально-економічному розвитку ОТГ, жителі якої долучаються до ініціатив, які направлені на благо села, та активне залучення молоді до розбудови громади. Це круто!» (пан Антон);

- «Що таке децентралізація? Що чекає на об'єднані громади? Чи виграють люди від реформи? Ось такі питання мене хвилювали. Під час спілкування з «живими книгами» я отримала відповіді на ці питання (пані Іванна);

- «Децентралізація – найактуальніша тема на сьогодні, але у людей виникає багато запитань. Підвищення обізнаності громадян про вигоди децентралізації підвищує підтримку цих процесів» (пан Віктор).

В наших планах – подальший пошук спільних проєктів та подальша співпраця з ГО «Старокостянтинів небайдужий», проведення подібних зустрічей та обговорень актуальних питань, які хвилюють мешканців. Ми плануємо розвинути цей успіх і надалі спільно інформувати громаду щодо реформи місцевого самоврядування та переваг децентралізації для кожного мешканця району та міста.

Список використаних джерел:

1. Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (Пульс) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://donors.decentralization.gov.ua/uk/project/pulse>.

2. Старокостянтинівська централізована бібліотечна система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://starlibrari.at.ua/search/?q=пульс>.

3. Старокостянтинівська централізована бібліотечна система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kniga65.blogspot.com/search?q=ПУЛЬС>.

4. Старокостянтинів небайдужий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://starkonnb.info>.

5. Старокостянтинів небайдужий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/starkonnb>.

Маковська В. В., заступник директора з наукової роботи та інформатизації Хмельницької ОУНБ

Організація підвищення кваліфікації працівників новостворених центральних бібліотек ОТГ: досвід Хмельниччини

Кадрове забезпечення галузі сьогодні є найважливішою проблемою професійної бібліотечної спільноти області. Від професійної компетентності бібліотечних фахівців, однією зі складових якої є вільний доступ бібліотекарів до інформаційних ресурсів, що відображає сучасні тенденції розвитку бібліотечної справи, в першу чергу, залежить якісне бібліотечне обслуговування населення.

Працівник сучасної публічної бібліотеки повинен володіти принципово новими знаннями, вміннями, навичками, адекватними викликам інформаційного суспільства і завданням соціально-економічного розвитку області та країни.

Протягом останніх років неухильно зменшується чисельність бібліотечних фахівців, що мають професійну бібліотечну освіту, і не створюються умови для залучення в бібліотеки висококваліфікованих співробітників і підвищення кваліфікації персоналу (низька заробітна плата, відсутність коштів на оплату навчання та перепідготовки).

За підсумками 2018 року в Хмельницькій області налічується 1039 бібліотечних працівники (в 2015 році – 1151 чол.), з них працюють в бібліотеках ОТГ – 457 (44 %). З фаховою освітою – 70,1 %. [1, 10]. З 2015 року кількість бібліотечних фахівців зменшилася на 256 осіб. З профільною освітою зменшилася на 3,2 %. В публічних бібліотеках молодих фахівців до 30 років налічується лише 7 % [3, с. 8].

На сьогодні в нашій області немає обласних курсів підвищення кваліфікації працівників бібліотек і вже немає бібліотечного відділення у коледжі культури і мистецтва. Тому всією системою безперервної освіти бібліотечних фахівців, підвищенням їх кваліфікації займається Хмельницька ОУНБ як регіональний тренінговий центр (РТЦ) для бібліотекарів. Основним завданням РТЦ є розвиток ціннісних орієнтацій,

мотивів і професійних потреб, а також професійних знань, умінь і особистісних якостей, найбільш значущих для професії бібліотекар та допомога бібліотечним працівникам ОТГ надавати якісні інформаційно-консультативні послуги мешканцям новостворених громад [4, с. 56].

Для того, щоб більш повно реалізувати себе в роботі, сучасний бібліотекар постійно повинен вдосконалювати свій професійний ріст, а ми, працівники методичних центрів, повинні допомогти йому розкрити свої потенційні можливості і таланти. Саме на це і повинна бути націлена сьогодні вся система підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців на місцях.

Заходи щодо підвищення кваліфікації співробітників публічних бібліотек області спрямовані на стимулювання професійної і творчої ініціативи, підвищення якості обслуговування користувачів, впровадження нових інформаційних технологій.

Безбар'єрний, вільний доступ до професійної інформації – важливий фактор стійкого розвитку будь-якої бібліотеки. Для розвитку безбар'єрного середовища необхідне поєднання двох компонентів: подолання стереотипів мислення і усунення інформаційних бар'єрів. Основний фактор інформаційної доступності – це комп'ютеризація бібліотек. В області комп'ютеризовано 44 % публічних бібліотек (в ОТГ – 20 %), підключено до мережі Інтернет – 31 % (13 % – ОТГ), комп'ютерний парк налічує 812 ПК, з них 348 в бібліотеках ОТГ [1, с. 5].

Система підвищення кваліфікації багаторівнева і диференційована. Системні заходи з підвищення кваліфікації проводяться для працівників центральних районних (міських) бібліотек, центральних бібліотек ОТГ та працівників сільських бібліотек [1, с. 8].

Новостворені центральні бібліотеки ОТГ – це сільські бібліотеки, на які покладені функції центральної бібліотеки. Для них розроблена програма обласної бібліотеки «Обласна бібліотека – бібліотекам села», яка впроваджується вже впродовж 10 років. При розробці щорічних програм враховувалися всі зміни (економічні, правові, соціокультурні), які відбуваються на Хмельниччині та в Україні. Пріоритетними

напрямами є стратегічний менеджмент і маркетинг, сучасні технології в бібліотечній діяльності, довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування, сучасний менеджмент бібліотечних фондів, модернізація діяльності сільських бібліотек. Заняття проходять у форматі: Школи сільського бібліотекаря «Сучасна бібліотека: нові вимоги, нові можливості», Бібліодня сільського бібліотекаря в ОУНБ з виїздом в сільську бібліотеку «Інформаційне забезпечення потреб сільської громади», зональних семінарів-практикумів «Бібліотека – центр громадської активності села», Дня обласної бібліотеки в ОТГ «Шляхи та методи удосконалення бібліотечного обслуговування громади». Використання таких форм навчання дає змогу застосовувати як практичне навчання персоналу, так і встановлення дружніх контактів та підвищення мотивації навчання.

Також активно використовуються сучасні форми навчання – вебінари, які урізноманітнюються форматами проведення: веб-майстер-класи, онлайн-тренінги, навчання з використанням прямих відеотрансляцій (http://ounb.km.ua/biblio/skill_up/index.php).

Результатом системних навчань є участь сільських бібліотек у різноманітних грантових та проектних заходах. Потрібно відмітити активність і перемогу у проекті «17 міні грантів від АСТАР». Конкурс був спрямований на реалізацію цілей глобального розвитку ООН на період до 2030 року. Із 17 підтриманих проектів бюджетних та громадських організацій 7 переможців – це проекти працівників бібліотек. Тематика проектів різноманітна: інтерактивна зустріч «Ринок професій XXI століття». Мета – організувати зустріч майбутніх випускників шкіл з представниками різних професій; соціальний проект «Бєбі-сіттер». Мета – купівля розвиваючих ігор для дітей – користувачів бібліотеки; «Симфонія фарб» (популяризація творчості художників-земляків). Мета – купівля фотоапарата для створення виставки-галереї творчих робіт художників Полонщини; «Теплом зігріємо серця» – соціальна реабілітація дітей-інвалідів, придбання квілінгу, конструкторів, пазлів, кубиків, пластиліну, пальчикової фарби, гуаші, кольорової бумаги, альбомів, картону; «Rest for bicycles» – встановлення

велопарковки на території центральної районної бібліотеки у смт Чорний Острів; «Зробимо чистою нашу річку». Мета – разом з активними читачами бібліотеки очистити річку вздовж села, щоб тут було приємно відпочивати; «Чисте село». Мета – виявити стихійні сміттєзвалища на території села Сутківці та взяти активну участь у ліквідації сміттєзвалищ.

Однією із форм підвищення кваліфікації сільських бібліотек є обласні огляди-конкурси, які стимулюють творчу та професійну активність бібліотекарів. Сьогодні досить помітна роль бібліотек в становленні громадянського суспільства. Багатьма своїми громадянськими акціями (форуми, екологічні сходи та ін.) вони сприяють підвищенню соціальної активності населення, формують у нього свідомість соціальної спільноти, допомагають створювати особливий суспільний мікроклімат [2, с. 8]. Не випадково обласний огляд-конкурс серед публічних бібліотек у 2019 році проведено на краще облаштування прилеглої території «Бібліотечний простір». Метою конкурсу було підвищення рівня благоустрою прилеглої території бібліотечних закладів та заохочення громадян до спільної взаємодії щодо облаштування бібліотечного простору в населеному пункті, активного відвідування бібліотек, участь у спільних суспільних заходах. Загальний девіз конкурсу – «Бібліотеки в розбудові громадянського суспільства». Переможцями стали – бібліотека-філіал с. Косогірка Ярмолинецької ЦБС (бібліотекар І категорії – Боднар Марія Михайлівна); Куражинська сільська бібліотека-філіал Новоушицької ЦБС (завідуюча бібліотекою – Бурячинська Валентина Леонтіївна); Грицівська селищна бібліотека Грицівської ОТГ (завідуюча бібліотекою – Грабарчук Валентина Михайлівна)

(http://ounb.km.ua/biblio/obl_oglad_2019_06_pidsum.pdf).

Сформована система безперервної освіти бібліотекарів у Хмельницькій області помітно вплинула на якість в обслуговуванні користувачів, розвиток окремих напрямків діяльності, творчий пошук. Ділова ініціатива, інноваційна діяльність стали професійною нормою для бібліотечних фахівців. Публічні бібліотеки є «видимими»: позначилася чітка роль і місце бібліотек у розвитку місцевої громади. Зокрема

реалізація проєкту Пульс у 8 районах області в рамках якого проходять заходи, які спрямовані на підвищення обізнаності громадян та їхнє розуміння реформи місцевого самоврядування. Бібліотеки реалізують завдання з підготовки закладів як комунікаторів реформ у співпраці з громадськими організаціями, посиленні спроможності місцевих лідерів, залучення місцевих ЗМІ з метою поширення інформації про реформу і місцеві ініціативи (<http://oth.nplu.org/?p=675>).

Бібліотеками Хмельницької області взято курс на модернізацію. При реалізації цього курсу головне і надзвичайно складне завдання в модернізації людських поглядів не тільки керівників місцевих органів місцевого самоврядування, а й рядових виконавців – бібліотекарів. І стратегічним завданням є комплексне оновлення професійних знань фахівців публічних бібліотек ОТГ з актуальних напрямків модернізації бібліотечної справи.

Список використаних джерел:

1. **Аналіз діяльності публічних бібліотек Хмельницької області за 2018 рік** / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2019. – 44 с.

2. **Бібліотеки Хмельниччини на сторінках преси у 2017 році** : бібліогр. покажч. / Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький, 2018. – 103 с.

3. **Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку**. Загальнообласне дослідження [Електронний ресурс] // Хмельниц. обл. універс. наук. б-ка : [офіц. веб-сайт] / Хмельниц. ОУНБ. – Електрон. дані. – Режим доступу : http://ounb.km.ua/biblio/soc/soc_kadri.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 10.09.2019.

4. **Публічні бібліотеки Хмельниччини в умовах реформування місцевого самоврядування: практика, досвід, перспективи** : матеріали обл. наук.-практ. конф. 25 верес. 2018 р. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький : ПП Стрихар А.М., 2018. – 176 с.

Слободян О. Л., директор Ярмолинецької ЦБС

Громадські організації та бібліотеки: соціальне партнерство

У сучасних умовах розвитку суспільства зростає соціальний ефект бібліотечної діяльності. Сьогодні бібліотека є тією установою, яка може згуртувати громадськість щодо вирішення соціальних проблем та бере активну участь у становленні суспільства.

Однією з прогресивних форм взаємодії бібліотек з різними структурами та користувачами є соціальне партнерство, яке дозволяє учасникам як позиціонувати свої інтереси серед місцевої громади, так і враховувати її інтереси.

Соціальне партнерство ґрунтується на взаємодії бібліотек з іншими установами й закладами для проведення спільних заходів. Коло партнерів сучасної бібліотеки досить широке і поповнюється щороку. Це органи місцевого самоврядування, державні служби, громадські організації, освітні установи, заклади культури, недержавні комерційні структури, засоби масової інформації. Бібліотека є вигідним партнером для інших організацій, громадським центром культурного життя, спілкування, дозвілля.

Завдяки участі у проєктах надійним партнером Ярмолинецької ЦБС стала громадська організація «Ми діємо для розвитку громади».

У 2019 році Ярмолинецька центральна районна бібліотека та бібліотека-філіал с. Солобківці отримала грант проєкту «Розробка курсу на зміцнення місцевого самоврядування в Україні (ПУЛЬС)», який впроваджує Асоціація міст України (АМУ) у партнерстві з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX та за фінансової підтримки агентства США з міжнародного розвитку USAID. Проєкт покликаний підвищити обізнаність громади та їхнє розуміння реформи децентралізації.

Завдяки цьому проєкту бібліотечні працівники та активісти інформували жителів району про позитивні зміни та

можливості, якими можуть скористатися об'єднані територіальні громади.

В рамках проекту Ярмолинецька центральна районна бібліотека спільно з громадською організацією «Ми діємо для розвитку громади» провела пізнавальні заходи. Один із перших заходів – жива бібліотека «Реформи в дії», де книгами були люди. Про те, які зміни чекають на громаду в результаті децентралізації, які перспективи та можливості для розвитку, а також конкретні приклади історій успіху вже створених громад розповідали читачам «живі книги». Також з метою обміну досвідом на захід завітали учасники аналогічного проекту з Молдови.

Моделювання розвитку громади «Моя громада – мій добробут» – другий захід в рамках даного проекту. Захід проводила тренер, ментор проекту ПУЛЬС – Тамара Козицька. Кожному учаснику дістались досить цікаві ролі: переселенка, підприємець, чиновниця, пенсіонерка, фермерка.

Також відбулася цікава зустріч з жителями різних сіл Ярмолинеччини, здебільшого активними працівниками культури та депутатами сільських рад, на тему «Децентралізація в дії: історія успіху окремих громад». Під час неформальної зустрічі відбувся перегляд та обговорення спеціально підібраних відеороликів про переваги та можливості реформи децентралізації та успіхи уже створених об'єднаних територіальних громад.

Під час святкування Дня міста, на площі 600-річчя Ярмолинець, було проведено вуличний консультаційний пункт «Реформа іде до людей». Ярмолинецька центральна районна бібліотека як інформаційний центр спільно з громадською організацією «Ми діємо для розвитку громади» інформувала жителів селища про позитивні зміни та можливості, якими можуть скористатися об'єднані територіальні громади. Учасники заходу мали можливість ознайомитися з актуальною інформацією щодо впровадження реформи з децентралізації та перспектив її розвитку. Під час спілкування йшла мова про соціальні перетворення та успіхи громад. Гості свята мали можливість ознайомитися з проектом, а бажаючі задати

запитання представникам місцевого самоврядування, які потрапили до «Скриньки запитань».

Також у бібліотеці-філіалі села Солобківці проходили аналогічні заходи: жива бібліотека, відеоперегляд з обговоренням. Цікавий та корисний для громади захід пройшов 17 липня. Активні жителі аналізували стан ресурсів своєї громади шляхом картування. На початку тренінгу кожний з учасників поділився власними ідеями щодо того, якою би хотіли бачити свою громаду та що потрібно для цього зробити. У наступній, теоретичній частині тренінгу присутні дізнались, що ж таке картування, якими є основні типи ресурсів, що підпадають під картування, алгоритм дій та методи досліджень під час процесу картування. Найцікавішим моментом тренінгу була робота в групах. Учасники створювали імпровізовану карту усього, що є в Солобковецькій громаді. Окрім інфраструктурних об'єктів та географічних даних, на карти були нанесені й інші індивідуальні та громадські ресурси, такі як: відомі люди села, творчі таланти, люди, що займаються бджолярством та рибальством тощо. Після того, як карти було створено, кожний з учасників за допомогою спеціальних стікерів відмітив місця, які викликають у них певні емоції: позитивні, негативні та місця, що викликають занепокоєння, тобто проблемні місця. У підсумку, усі разом проаналізували створені карти, обговорили проблеми доріг та занедбаних приватних будинків, висунули ідеї щодо створення клубу для творчих талантів села, очищення місцевої річки Ушки, перетворення занедбаного приміщення школи на Центр культури та дозвілля. Також говорили про можливість залучення молоді до села, створення нових робочих місць та достойної оплати праці.

На завершення проекту був проведений інформаційний ярмарок «Об'єднання громад – нова якість життя». Інформували про переваги децентралізації, яка здійснюється сьогодні в Україні. До уваги громадян були представлені стенди з інформацією про те, що таке децентралізація і для чого вона здійснюється. Серед інформаційної продукції були також буклети про здобутки Солобковецької ОТГ за роки від її створення, які організатори роздавали перехожим. Учасники заходу мали можливість ознайомитися з актуальною

інформацією, тобто «інформаційним товаром», щодо впровадження реформи з децентралізації та перспективи її розвитку. Під час спілкування йшла мова про соціальні перетворення та успіхи громади.

Також спільно із громадською організацією пройшли тренінгові заняття під назвою «Лідерські навички» та «Діяльність бібліотекарів як місцевих активістів».

Бібліотекарі та громадська організація «Ми діємо для розвитку громади» сповнені нових планів, проєктів, ідей. Разом ми впевнені – наша робота помітна та корисна для громади, усі налаштовані на зміни, які відбуваються у житті громади.

Маринчак Н. В., директор Новоушицької ЦБС

Публічна бібліотека – осередок правової освіти та політичної культури населення

Із усієї сукупності знань, що їх людина набуває у щоденному житті їй чи не найбільше потрібні правові. Адже обізнаність у системі законоустрою та правопорядку дають змогу розумно скористатись своїми правами, правильно визначити свої обов'язки, і що найголовніше, вберегтися від хибних вчинків і злочинних діянь.

Тому одним із головних напрямків публічної бібліотеки поряд із сім'єю, школою та іншими соціальними інститутами суспільства є правова освіта населення.

Кожен бібліотечний працівник повинен робити певні кроки в цьому напрямку, використовуючи традиційні та нетрадиційні форми роботи.

Новоушицька центральна бібліотека приділяє правовій освіті важливого значення. Особливої уваги у популяризації правових знань приділяємо таким категоріям користувачів, як юнацтво і молодь, що здобуває освіту та працює.

Одним із основних завдань публічної бібліотеки є популяризація юридичної літератури серед різних верств населення та надання допомоги користувачам в процесі реалізації конституційного права кожного громадянина України в доступі до джерел офіційної правової інформації.

Викликають у користувачів інтерес постійнодіючі виставки, які інформують користувачів про нові законодавчі акти, знайомлять з літературою на юридичну тематику.

Бібліотекарі проводять перегляди періодичних видань, бесіди-діалоги за журнальними і газетними публікаціями, виступи з оглядами новинок і статей юридичної тематики.

Пропагуючи законодавчі документи, першочергову увагу приділяємо формуванню в користувачів любові до своєї держави, її народу, готовності брати активну участь у процесах державотворення.

Неабиякою підмогою у правовій просвіті слугує клуб правових знань «Феміда», в рамках роботи якого молодь поглиблює знання з важливих правових тем, знайомиться із законами нашої держави, змістом нормативно-правових актів, формування правового світогляду, запобігання шкідливим звичкам, прищеплення здорового способу життя, профілактики правопорушень і негативних явищ серед підлітків та молоді.

Заняття клубу проводяться у формі активного діалогу, дискусій, обміну думками.

Серед активних форм роботи: хвилини правової допомоги «Вибори Президента: країна в твоїх руках», ділове коло з представниками ОТГ «Управління краєм: влада та твоя роль» і «Є проблема. Є ініціатива. Є рішення», суспільно-політичні ринги «Молодь. Віра. Мораль», інформаційні калейдоскопи «Єдиний критерій істини – закон», тижні правових знань «Правова обізнаність громадян: європейські стандарти».

У роботі з юною категорією користувачів широко використовуються інтерактивні форми: бесіди, години спілкування, дискусії – «Як уникнути конфлікту», «Мета життя – Чого ти хочеш?», вечори молодих сімей «Всьому початок є любов, сім'ї початок – реєстрація в РАЦС», «Як запобігти конфлікту та побудувати міцні стосунки», правоінформаційні п'ятниці «У світлі українського законодавства – ... (ветерани, мати і дитина, чорнобильці, пайовики, студенти, атошники, підприємці та ін.)», години юридичних порад тощо.

У проведенні правоосвітніх та правовиховних заходів активну участь беруть працівники поліції, районного управління

юстиції, районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби у справах дітей, юристи, представники влади, громадських організацій та інші зацікавлені установи.

Отже, бібліотека у своїй діяльності спрямовує чимало зусиль на формування правової свідомості і правової культури користувачів та сприяє бібліотечними заходами розвитку соціально-правової активності особистості. Адже практика доводить – чим краще люди орієнтуються у нормах права, тим критичніше оцінюють свої вчинки, активно підпорядковуючи їх інтересам суспільства.

Список використаних джерел:

1. http://www.bibliotekapysareva.edu.kh.ua/resursi_ta_poslugi/proekt_pravo_i_zhittya/pravove_vihovannya_v_suchasnij_ukraini/
2. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 26-28.
3. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави // Право України. – 2005. – № 4.

Кальніцька І. Є., директор Ізяславської ЦРБ

Соціальне партнерство: реалії та перспективи

Соціальне партнерство ґрунтується на взаємодії бібліотек з іншими установами й закладами для проведення спільних заходів. Сьогодні традиції соціального партнерства отримали подальший розвиток. Бібліотека є тією установою, яка може консолідувати громадськість щодо вирішення соціально значущих проблем і бере участь у становленні громадянського суспільства в країні. Соціальне партнерство дозволяє позиціонувати інтереси установи серед громади, враховуючи інтереси її членів.

Сьогодні бібліотеки осучаснюються, стають центрами для спілкування, розширюють соціальні зв'язки задля створення позитивної репутації в своїх громадах.

Коло партнерів Ізяславської центральної районної бібліотеки та бібліотек району досить широке і постійно поповнюється. Важливим соціальним партнером бібліотек Ізяславського району є сектор інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Ізяславської РДА. Цьогоріч стартував районний культурологічний проєкт «Це моя Україна...». У ході реалізації проєкту впродовж липня-серпня публікувались інформаційно-візуальні матеріали про кожен із областей України, Автономну республіку Крим та міста Київ і Севастополь. Ізяславська центральна районна бібліотека долучилась до проєкту, і, в свою чергу, висвітлювала матеріали про видатних письменників, поетів та гумористів, які прославили кожен область української землі. Цільовою аудиторією були школярі 5-11 класів. Такі заходи допомагають в засвоєнні навчального процесу, вихованні патріотизму в підростаючого покоління, популяризують книгу українського автора, для бібліотеки дана співпраця – це укріплення соціальних зв'язків для подальшої співпраці та реклама задля пошуку нових партнерів.

Партнерство бібліотек і органів місцевого самоврядування знаходить відображення в діяльності пунктів доступу громадян до офіційної інформації та інформаційних куточків сільських бібліотек, які пропонують користувачам інформацію про керівництво області та району, графіки прийому депутатів різних рівнів, підбірки з місцевої періодики, що висвітлюють факти з життя та історії громади, різноманітні теки з проблемними та дискусійними матеріалами на теми: «Субсидії на часі», «Пенсійна реформа», «Медична реформа», «Ініціативи уряду з підтримки багатодітних родин», «Освіта в краї», «АТО і ООС – волонтерство – Ізяславщина», «Аліменти – 2019» та ін.

На користь соціальної значущості бібліотек свідчить те, що інформація про події розміщується на сайтах та офіційних сторінках в соціальних мережах місцевих органів влади (Ізяславської РДА), на сторінках місцевих газет «Зоря Надгориння» та «Партнер».

Постійними партнерами бібліотеки є відділи та сектори районної державної адміністрації – служба у справах дітей, відділ освіти, молоді та спорту, соціального захисту населення,

центру зайнятості, охорони здоров'я тощо. Бібліотеки надають регулярну інформаційну допомогу даним структурам і, у свою чергу, залучають їх представників до проведення тематичних заходів, спрямованих на правове виховання населення та профілактику правопорушень серед молоді, профорієнтаційну роботу, популяризацію здорового способу життя та ін.

Вже традиційними для Ізяславської ЦРБ є розширені засідання клубу за інтересом «В сузір'ї права», в рамках правопросвітницького проекту «Я маю право». Жовтневе засідання було приурочене темі «Конвенція ООН про права дитини». На засіданні були присутні учні 9-А, 9-Б та 9-В класів з класними керівниками, а також заступник директора з виховної роботи школи № 5 Мордач Вікторія Василівна. Перед присутніми виступила помічник голови суду Калашнік Надія Миколаївна та бібліотекарі відділу обслуговування Ізяславської ЦРБ. Наприкінці засідання учні отримали відповіді на свої запитання.

Традиції соціального партнерства в Ізяславській ЦРБ набувають подальшого розвитку. В останні роки за Ізяславською центральною районною бібліотекою поступово все більше закріплюється статус соціального, інформаційно-культурного закладу, центру міжособистісного спілкування і змістовного проведення дозвілля. Колектив бібліотеки працює над розширенням соціальних зв'язків задля більш ефективного надання інформаційних послуг для своїх користувачів.

Атаманчук О. І., спеціаліст сектору освіти, молоді та спорту, культури та туризму Гвардійської сільської ради

Робота бібліотек в нових умовах

Сьогодні, коли активно впроваджується реформа децентралізації, увага, здебільшого, зосереджується на процесі об'єднання територіальних громад, реорганізації в освітній та медичній сферах, сфері надання адміністративних послуг тощо. Поряд з цим менш висвітленими залишаються чимало питань, які стосуються роботи інших галузей, зокрема бібліотек. Завдання бібліотекарів в цих умовах – зберегти мережу

книгозбірень. При цьому їм треба навчитися працювати в новому форматі: йти до громади і пропонувати свої послуги, показувати, що вони можуть дати людям, стати інформаційним простором цієї громади. Простіше кажучи, дитячим бібліотекам треба доводити, що вони громаді потрібні, що для дитини заклад є другою домівкою. Не зробивши цього, за рік-два мережу дитячих книгозбірень можна просто втратити. Вже зараз бібліотекам, які обслуговують дітей, треба визначитися з пріоритетами. Бібліотека взагалі має давати читачеві те, чого йому не вистачає. Найчастіше не вистачає живого спілкування. Тож саме бібліотека має стати простором для живого спілкування юних читачів. І до кожного з них треба мати індивідуальний підхід.

Це і має стати пріоритетом в роботі дитячих бібліотек в ОТГ. Щодо напрямків роботи, то безумовно мають залишатися в центрі уваги формування громадянської позиції дітей, екологічне виховання, правове інформування. Децентралізаційні процеси потрібно використовувати з користю для функціонування бібліотеки. З моменту створення єдиного органу управління закладами освіти та культури Сектору освіти, молоді та спорту, культури та туризму Гвардійської сільської ради, ми розпочали створення єдиного освітньо-культурного простору громади, складовими частинами якого стали ЗОШ, ДНЗ, БК, СК, СБ. Ці соціальні інституції не замінюють, а доповнюють одна одну. Прикладом цього є відкриття обласного тижня дитячого читання «Книга подорож у часі», який відбувався на базі Гвардійського НВК.

Літо для бібліотек – це пора творчості, фантазії, активізації усіх форм індивідуальної та масової роботи з дітьми, можливість ближче пізнати книжкові вподобання юних читачів. Адже не кожен має змогу відпочивати на морі, чи з'їздити в Карпати, багато дітлахів відпочиває в селі у бабусі та дідуся, отож читацька аудиторія чимала, однак сходити в бібліотеку і взяти книгу «все не випадає нагода». Бібліотекарі Гвардійської сільської ради вирішили попрацювати за таким принципом: якщо читач не іде до бібліотеки, то бібліотека іде до читача. Бібліотеки під відкритим небом запрацювали на спортивних майданчиках, стадіонах нашої громади, тобто в тих місцях, де

проводить свій вільний час наша учнівська молодь. Бібліотекарі організували книжкові виставки, надали можливість вибрати літературу на будь-який смак та вподобання, на місці і оформлявся формуляр відвідувача бібліотеки. Запроваджена ініціатива сподобалась як бібліотекарям, так і юним читачам. Сподіваємось, що такі форми роботи сприятимуть збільшенню кількості книголюбів.

Омельчук М. Л., директор Нетішинської міської ЦБС

Бібліотека – центр правової освіти населення

Публічні бібліотеки міста на сьогодні забезпечують вільний доступ до правової інформації, баз даних, сприяють задоволенню інформаційних та освітніх потреб, популяризують правову грамотність, формують правову культуру населення міста.

Коли мова йде про правове виховання в бібліотеці, то завдання правового виховання полягають у тому, щоб:

- допомогти користувачам набутти елементарних знань про найважливіші закони нашої держави;
- показати в доступній формі для конкретної вікової групи практику застосування законів;
- сприяти виробленню у користувачів почуття власної гідності й відповідальності за свої вчинки, поваги до закону та його вимог;
- підтримувати формування у користувачів внутрішніх бар'єрів щодо порушення закону і моральних норм.

Основним джерелом інформування користувачів бібліотек Нетішинської міської ЦБС з питань права є бібліотечний фонд, у якому широко представлені книги, документи з правознавства та юридичних наук, офіційні, науково-популярні, навчальні, довідкові, енциклопедичні та періодичні видання правової тематики. Фонди бібліотек розкриті актуальними книжковими виставками та тематичними полицками, які з цікавістю переглядають користувачі. У

центральної міської бібліотеці діють куточки: «Мої права – моє життя», «Держава. Людина. Право».

Правовиховна діяльність бібліотек міської ЦБС базується на різноплановому підході, популяризації правової літератури та різноманітності її форм, вираженому поєднанні індивідуальної роботи, наочної популяризації книг і творчих акцій правової тематики.

В рамках обласної «Програми правової освіти населення на 2016-2020 роки» для покращення правової культури відвідувачів бібліотекарі проводять різноманітні масові заходи, оформляють книжкові виставки та тематичні викладки, які з цікавістю переглядають користувачі.

В міських бібліотеках діють інформаційні куточки: «Місцеве самоврядування – гарант державності» та «Інформація кожному: відкрито та доступно» (центральна міська бібліотека), «Населенню про місцеве самоврядування» (міська бібліотека для юнацтва), «Бібліотека і влада – грані співпраці» (міська бібліотека № 3), «Бібліотека і влада» (міська бібліотека № 4).

У центральній міській бібліотеці оформлені: інформаційний куточок «Доступ до електронного урядування в бібліотеці», виставка «Держава. Право. Громада» та виставка «Е-послуги. Долучайся і Ти!», які систематично поповнюються новими інформаційними матеріалами. Поповнюються новими матеріалами також тематичні полиці: «Соціальний захист», «Майбутньому пенсіонеру», «Служба зайнятості інформує», «Податкова інформує» та ін.

Бібліотечні працівники інформують користувачів з питань діяльності органів місцевого самоврядування, державних органів влади та змін у законодавстві України. До послуг користувачів повнотекстова електронна база даних «Рішення та розпорядження Нетішинської міської ради».

На базі міської бібліотеки № 4 працює громадська приймальня з надання безоплатної первинної правової допомоги для жителів садибної забудови міста. Безкоштовні консультації надають спеціалісти міського управління праці, соціального захисту населення, управління пенсійного фонду, відділу земельних ресурсів та охорони навколишнього природного середовища Нетішинської міської ради, Нетішинського

відділення поліції, депутати міської ради, які консультують громадян з різних питань.

Забезпечення вільного і рівного права всіх членів громади до соціально значущої інформації є важливим критерієм у роботі бібліотек Нетішинської міської ЦБС. Ця робота здійснювалася за такими основними напрямками: вільний доступ до інформаційних ресурсів органів влади та їх інформаційна підтримка; інформування та просвітницька робота серед населення.

У центральній міській бібліотеці діє центр регіональної інформації, який надає користувачам бібліотеки та членам громади можливість вільного доступу до інформаційних ресурсів органів державної влади та місцевого самоврядування. Бази даних центру регіональної інформації доступні на сайті центральної міської бібліотеки у розділі «Нетішин». Для забезпечення інформаційних потреб користувачів бібліотека готує інформаційні бюлетені нових надходжень, бібліографічні списки літератури з питань місцевого самоврядування, децентралізації місцевих органів влади, списки рішень та розпоряджень Нетішинської міської ради, а також надають тематичні довідки з регіональних та правових питань.

Користувачі мають можливість переглянути рішення міськвиконкому стосовно благоустрою міста, роботи житлово-комунального господарства, підприємницької діяльності та ін.

Здійснювалось інформування про діяльність органів місцевого самоврядування, про громадські організації, об'єднання та установи, що діють у місті, виконання бюджету міста Нетішин протягом поточного року.

Нові можливості для користувачів надає співпраця бібліотек з місцевими органами влади, закладами, громадськими організаціями міста («Громадська Рада з розвитку міста Нетішина», «Успішна молодь Нетішина», «Нетішинська Самооборона» тощо). Бібліотеки системи співпрацюють з міським центром зайнятості, управлінням соціального захисту населення, територіальним центром соціального обслуговування, міським управлінням юстиції, ЦНАП, пенсійним фондом і з іншими установами та закладами міста.

Спеціалісти цих установ надають допомогу та беруть участь у проведенні цільових заходів.

Інформаційна співпраця бібліотек із владними структурами, закладами, громадськими організаціями міста полягає в наданні їм необхідних даних, у забезпеченні «прозорості» рішень міської ради.

Активною є співпраця центральної міської бібліотеки та Нетішинського бюро правової допомоги, що діє при міському управлінні юстиції і надає безоплатну правову допомогу мешканцям міста. Спеціалісти бюро беруть участь у правопросвітницьких заходах міської ЦБС, надають користувачам бібліотек правові консультації (наприклад, як правильно оформити спадщину чи соціальну допомогу для малозабезпечених). Співпраця міських бібліотек та бюро правової допомоги передусім спрямована на підвищення правової грамотності мешканців міста. Отримання певних правових знань, юридичних консультацій сприяє виробленню у громадян практики використовувати правові інструменти для вирішення своїх життєвих питань.

У центральній міській бібліотеці, міській бібліотеці для юнацтва, міській бібліотеці № 3 діють Пункти доступу громадян до офіційної інформації органів влади (ПДГ). У центральній міській бібліотеці діє Інформаційний пункт електронних послуг (ІПЕП), які забезпечують вільний доступ користувачів бібліотек до інформації органів державної влади та місцевого самоврядування, надають можливість впливати на законодавчий процес та формують навик роботи з мережевими ресурсами органів влади та управління.

Для забезпечення інформаційних потреб користувачів ПДГ готуються інформаційні, бібліографічні списки нових надходжень; надаються довідки з правових питань («Державні соціальні стандарти та гарантії», «Допомога малозабезпеченим сім'ям», «Законодавчі зміни у пенсійній системі», «Зміни у порядку призначення субсидій»).

Поряд із наданням правової інформації в бібліотеках відбуваються заходи з популяризації правової культури серед населення шляхом проведення лекцій, інформаційних годин, уроків права, бесід.

З метою надання оперативної інформації з правових питань у бібліотеках проводяться Дні інформації: «Державні послуги онлайн», «Маємо право знати» (до Дня захисту прав людини) (центральна міська бібліотека); «Що таке безоплатна правова допомога?» (міська бібліотека № 3).

У міській бібліотеці для юнацтва діє молодіжний клуб «Правознавець». Завданням клубу є ознайомлення учнів з правами, розкриття поняття законності та формування правової культури. В рамках засідань клубу відбуваються зустрічі з представниками правових органів, працівниками з РАГСу, юристами та ін. На заходи запрошують учнів старших класів, студентів професійного ліцею.

З метою формування у суспільстві правової культури та правової свідомості, сприяння підвищенню рівня знань та поінформованості громадян щодо реалізації та захисту своїх прав, гарантованих Конституцією та законами України у різних сферах життя в грудні у бібліотеках щорічно проходить Тиждень правових знань, у рамках якого оформляються виставки та проходять заходи.

Центральна міська бібліотека щорічно бере участь в обласних конкурсах правового спрямування: на кращу юридичну виставку літератури та кращий інтерактивний правопросвітницький захід у бібліотеці.

Всі заходи проводяться з метою формування у користувачів правової культури та правової свідомості, сприяння підвищенню рівня знань та поінформованості громадян щодо реалізації і захисту своїх прав, гарантованих Конституцією та законами України у різних сферах життя. Чим більше освічених у правовому аспекті особистостей є в суспільстві, тим вищою буде правова культура цього суспільства.

Правова просвітницька діяльність бібліотеки шляхом проведення різноманітних форм роботи з користувачами сприяє розвитку громадянського суспільства в державі, забезпечує право на вільний доступ до інформації, пропагує політику рівних можливостей в соціальному, економічному, політичному і культурному житті країни.

*Молчанова Л. О., директор Волочиської ЦБ Волочиської
міської ради Волочиської міської ОТГ*

Мій рідний край – життя мого перлина (краєзнавча робота бібліотек)

З любові до свого, до рідного, святого,
Як з вирію птахи, великі і малі,
Ми прагнемо до отчого порога,
Ми линемо до рідної землі.

Д. Білоус

Немає для людини місця дорожчого, ніж те, де вона народилася, землі, на якій зросла. Щоби по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, вивчати його історію, мову, культуру. Час високих технологій, бурхливого попиту інформації віддаляє молоде покоління від пізнання краси рідного отчого краю. Не кожна молода людина знає історію свого міста, району, видатних людей минулого, а без пізнання й оцінки минулого немає майбутнього.

Саме тому надзвичайно важливим завданням, яке постає перед бібліотеками на сучасному етапі, є розвиток краєзнавчої роботи, формування і поширення інформаційних матеріалів про той чи інший регіон.

Краєзнавча діяльність Волочиської центральної бібліотеки та сільських бібліотек громади починається з формування краєзнавчих фондів, де зібрано матеріал про місто Волочиськ, села району та відомих знатних діячів краю. Це не тільки книги, періодичні видання, брошури, рукописні матеріали але і тематичні папки. Бібліотеки активно пропагують свій фонд через постійно діючі книжкові виставки: «Мій край неповторний над сивим Збручем», «Мій любий край, це серця рідна пристань» (ЦБ), «Мій отчий край ні в чому неповторний» (с. Клинини), «Краю, раю мій, земле моя» (с. Тарноруда), «Мій край – моя історія жива» (с. Лонки) та інші, які дають можливість представляти наявну у бібліотеках краєзнавчу літературу, систематично знайомити користувачів з творами місцевих письменників та поетів, а також з матеріалами про

видатних особистостей громади. Краєзнавча література відображена у каталозі та картотеці статей, ведеться аналітичний розпис краєзнавчих збірників. У центральній бібліотеці створено ЕБД «Краєзнавство», де зібрано описи краєзнавчої газети «Зоря», яка на сьогодні налічує 2957 документів. Така діяльність є особливо важлива, адже для користувачів міста і сіл бібліотека є основним джерелом відомостей про рідний край, його історію та сьогодення.

Майже всі бібліотеки, працюючи над збереженням історії села, створили краєзнавчі кімнати (с. Клинини, с. Лонки) та куточки (с. Авратин, с. Користова, с. Курилівка, с. Лозова, с. Рябіївка, с. Тарноруда, с. Федірки, с. Щаснівка), які стали окрасою бібліотеки та місцем проведення краєзнавчих заходів. Тут демонструються старовинні вишивки, рушники, традиційний український посуд в усіх його різновидах, саморобні хатні та польові знаряддя праці, вироби з лози тощо. Краєзнавчі кімнати та куточки доповнені стендами, приуроченими знаним людям краю та села: «Я мав у світі горде право самим собою бути на землі» (ЩБ, Маняку В.), «В рідний край повертається книгами син» (Попівці, Маєвському І.М.), «Гордість нашого села», «Працею уславлені» (Лонки).

При бібліотеці с. Поляни діє музей ім. Галини Гордієвич. Експозиції, що відображають страшні роки голоду, Другої світової війни, післявоєнної відбудови, створені на основі матеріалів, фактів, свідчень, які вдалося зібрати громаді села. Практично все село долучилося до облаштування в одній із кімнат типової української хатини початку-середини ХХ ст.

Одним із цікавих напрямків краєзнавчої діяльності бібліотек Волочиської ОТГ є пошукова робота. Бібліотечні працівники залучали громаду та зацікавлених користувачів до пошуку матеріалів на теми: «Звичаї, традиції та обряди Волочиського краю», «Легенди та перекази Волочищини». Своєрідною традицією стало збереження народної пам'яті, зокрема збирання свідчень очевидців-старожилів про Голодомор, події війни – «А пам'ять спомин береже», «Кривава сльоза правди». Бібліотеки постійно ведуть роботу зі створення портфоліо про відомих людей, які зробили багато корисного для розвитку того чи іншого регіону. У всіх сільських бібліотеках

ведуться літописи сіл, постійно поповнюється історія бібліотек. Історія Волочиської центральної бібліотеки розкрита на стендах «Бібліотека в плині часу». В центральній бібліотеці створена тематична колекція мультимедійних краєзнавчих ресурсів (CD/DVD), які включають аудіофайли з авторським виконанням пісень, діалоги з живими свідками подій.

При секторі краєзнавства та народознавства діє пункт доступу до офіційної інформації «Влада для громади: Інформація. Пропозиції. Контакти», який надає широкий доступ до законодавчих та нормативних документів, офіційних текстів, рішень органів влади з усіх питань розвитку регіону. У ньому також розміщені стенди «Влада – населенню», «Волочиська ОТГ: знайомство зблизка». Такі пункти діють у всіх бібліотеках громади.

Краєзнавча робота бібліотек тісно переплетена з героїко-патріотичним вихованням.

Віддаляється в часі Афганістан, але не в пам'яті тих, хто пройшов крізь пекло цієї війни. Дізнатися правду про ту героїчну сторінку історії із перших уст користувачі могли під час проведення вахти пам'яті «Афган – чужа війна» (ЦБ), години мужності «Гіркої пам'яті ковток» (Користова), патріотичного уроку «Афганістаном зранена душа» (Зайчики). Про патріотів нашого краю, про славетних синів Волочищини, що присвятили своє життя Україні і загинули заради майбутнього, бібліотекарі розповідали під час проведення патріотичної бесіди «Хто вмирає в боротьбі – в серцях живе навіки» (ЦБ), уроку мужності «Ви мужності людської ідеал» (с. Користова), героїко-патріотичної години «Понад усе вони любили свій край» (с. Курилівка), патріотичного уроку «За Україну, за її волю...» (с. Тарноруда). Для вшанування Героїв АТО, Майдану та вдосконалення героїко-патріотичного виховання у бібліотеках створено постійнодіючі патріотичні куточки: «Герої не вмирають», «Вони живуть в серцях», «Слава Небесній Сотні».

Цікавими та насиченими є Дні краєзнавства, що проводяться в бібліотеках громади, до проведення яких залучаються працівники музеїв, історики, краєзнавці. Популяризація творчості наших земляків, творів про рідний край

набуває особливого звучання, коли відбувається за участю авторів. Книги про наш край «Замки і фортеці з-понад Кучманського шляху», «Давні карти та щоденники про Хмельниччину XVI – XVIII століть», «Замки, фортеці, пізньосередньовічні міські укріплення Хмельницької області» презентував у читальному залі центральної бібліотеки В. Захар'єв. Цікавою була презентація альбому про с. Тарноруда «Тарноруда. Під знаком Білої троянди» від депутата Волочиської міської ради А. Коваль. За участю бібліотек були проведені літературно-мистецькі вечори до 50-річчя О. Стадніка «Співаю, бо люблю...» та до 80-річчя з дня народження заслуженого працівника культури, самодіяльного композитора, члена Всеукраїнської музичної спілки Ц. Зюлковського «О музо моя, моя життєдайная сила». Для членів літературно-творчого об'єднання «Обрії» (ЦБ) та користувачів бібліотек були організовані зустрічі з письменниками Н. Фіалко та С. Синюком.

З метою відродження та поширення традицій у бібліотеках ОТГ працюють клуби за інтересами: «Надзбручанка» (с. Тарноруда), «Берегиня» (с. Щаснівка), «Калинонька» (с. Рябіївка). Традиційним стало проведення фестивалю колядок і щедрівок «Хай святиться, веселиться свята Йорданівська водиця», свята «Ой на Івана, на Купала».

Для задоволення краєзнавчих запитів користувачів, центральною бібліотекою укладаються різні за тематикою біобібліографічні довідки та бібліографічні списки, а саме: «Волочиськ прикордонний», «Михайло Авдікович – художник-педагог, живописець та мистецтвознавець», «Відважний кіборг – Микола Тріщ», «Герої України – люди землі Волочиської», «Дерев'яні храми Волочищини» тощо.

Однією з форм пропаганди краєзнавчої літератури є підготовка та видання бібліографічних посібників. У серії «Із джерел рідної землі» центральною бібліотекою випущено два випуски посібника «Вони прославили наш край», де зібрані відомості про наших земляків, які залишили значний слід в історії нашого краю. Особистостям, відзначеним державною нагородою України – орденом князя Ярослава Мудрого, приурочений посібник «Імена, вписані в історію Волочищини». Відомості про заслужених працівників культури України, які

народилися та пов'язані з нашим краєм своєю діяльністю зібрані у посібнику «Життя присвячене культурі». Посібник «Письменники Волочищини – члени Національної спілки письменників України» подає дані про письменників, які тут народилися та деякий час жили і працювали у нашому краї. Про визначні події історії, суспільно-політичного та громадського життя краю, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, чий життя і діяльність були пов'язані з Волочищиною, можна дізнатися зі сторінок «Календаря знаменних і пам'ятних дат Волочищини», випуск якого започатковано у центральній бібліотеці. До 555-ої річниці м. Волочиськ випущено хронологічний довідник «Історія Волочиська у цифрах і фактах».

Зважаючи на те, що велика увага приділяється краєзнавчому туризму, центральною бібліотекою підготовлено та видано туристичний путівник «Туристичними стежками Волочиської громади», який знайомить з цікавими історичними пам'ятками культури та архітектури. На території краю розміщені заповідні місця державного та місцевого значення, є унікальні місця для любителів зеленого туризму. Тому працівники бібліотеки працюють над створенням краєзнавчих путівників «Мандруємо Волочиським краєм» та «Заповідні місця Волочищини». Бібліотека розпочинає випуск пам'ятних буклетів серії «Пізнай Волочиськ» про цікаві місця міста. Підготовлено до видання буклет «Музей Бойової Слави». Працюємо над створенням електронних туристичних ресурсів. На сайті бібліотеки зібрано матеріал про земляків, які прославили наш край та про історичні пам'ятки Волочищини, плануємо створити власні електронні презентації про історію міста, про пам'ятники та пам'ятні місця краю.

У бібліотеках Волочиської ОТГ чимало зроблено у напрямку краєзнавчої діяльності, але багато ще належить зробити для задоволення читацьких запитів, залучення нових користувачів, виховання любові і поваги до рідної землі, розвитку туристичної галузі, щоб краще всім пізнати рідний край. Це спонукає працівників бібліотек перебувати у постійному творчому пошуку нових ефективних форм роботи.

*Фрадинська Н. О., директор бібліотеки
Хмельницького кооперативного
торгівельно-економічного інституту*

Соціокультурна діяльність і новітні інформаційні технології бібліотеки вишу як спосіб реалізації та розвитку особистості студента

Соціокультурна діяльність бібліотеки Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту спрямована на формування ціннісних орієнтацій особистості, розвиток читацької культури, створення привабливого іміджу бібліотеки, а також інформаційних технологій, які виникають в процесі її діяльності.

З липня 2004 розпочалося переосмислення філософії формування бібліотечного фонду з урахуванням нових об'єктів і взаємозв'язків в електронному середовищі, створення системи відкритого доступу користувачів до паперових фондів бібліотеки, організація та використання електронних ресурсів та віртуально-довідкового обслуговування користувачів як важливої складової заочного і дистанційного навчання.

У зв'язку з цим було придбано пакет програм «Бібліограф» – інтегрована система, за допомогою якої відбувалась автоматизація усіх бібліотечних процесів. У першу чергу було створено бази даних електронного каталогу та електронної картотеки періодичних видань, які швидко увійшли в життя користувачів бібліотеки, і їх переваги є очевидними. Наступний крок – створення електронної картотеки статей періодичних видань, формування бази даних електронних формулярів користувачів.

У 2005 році Хмельницький кооперативний технікум реорганізовано у Хмельницький торговельно-економічний коледж. У цьому ж році відбулась перша реорганізація бібліотеки, в результаті якої було відкрито книгосховище та першу електронну читальну залу, яка нараховувала 6 автоматизованих робочих місць.

Значна увага приділяється формуванню та поповненню традиційної ресурсно-інформаційної складової бібліотеки.

Щорічно її фонд поповнюється на 10-15 %, передплачується близько 90 найменувань періодичних видань.

У 2008 році на базі коледжу створено Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут, а коледж реорганізовано у структурний підрозділ інституту.

Відбувається наступна реорганізація бібліотеки – створення не тільки електронної читальної зали, тому в листопаді 2012 року до 55-ої річниці навчального закладу урочисто відкрито двері ще двох читальних залів – Шевченківської та зали Української класики, у яких відображено нашу національну культуру.

Сьогодні у бібліотеці гармонійно співіснують декілька епох: античність, адже витоки науки сягають саме античних часів; шевченківська доба, де представлена унікальна постать Тараса Шевченка – поета та художника; пошевченківська доба, що передає дух національного відродження та народного просвітництва; і сьогодення, в якому інформація визначається як основний ресурс майбутнього і є важливим економічним, політичним та соціальним ресурсом людства, а її ступінь розвитку та доступність підвищує рівень і якість освіти [1].

Сьогодні бібліотека стала важливим інформаційним центром інституту. Бібліотека активно висвітлює соціокультурну діяльність, інформує про новинки літератури, рекомендує монографічну літературу, наукові праці та інше у соціальних мережах. Презентують книги для студентів із задоволенням педагогічні та науково-педагогічні працівники ХКТЕІ. Це дає змогу якнайкраще розкрити зміст книги та дізнатись чим книга зможе допомогти студентові у його майбутній професії. Соціальні мережі дозволяють бути ближчими до студентів, розкрити усі функції бібліотеки та залучити більше користувачів.

Орієнтуючись на сучасного користувача, потрібно обов'язково оновлювати традиційні форми роботи та впроваджувати нові форми популяризації друкованих видань. Тому ми відкрили полицю буккросингу. Регулярно голова студентського віче, правник третього курсу проводить в бібліотеці тренінг по буккросингу.

Бібліотека має бути не лише осередком читання книг, а й повинна долучатися до виховного процесу у навчальних закладах вишу. Бібліотека почала сприймати свою соціокультурну діяльність не тільки як супроводжуючу, але й як пріоритетну. Адже в сучасних умовах важливо виховати особистість, здатну до постійної самоосвіти та саморозвитку.

Свідченням ефективності соціокультурної діяльності бібліотеки ХКТЕІ є цілеспрямоване розширення зв'язків з іншими організаціями та установами (Народним домом «Просвітою», Обласним художнім музеєм, Хмельницькою обласною універсальною науковою бібліотекою, Хмельницькою центральною міською бібліотекою, Хмельницькою обласною бібліотекою для юнацтва).

Багато уваги ми приділяємо питанням відродження та розвитку духовності, культури, традицій нашого народу. Сьогодні молодь жваво цікавиться обрядами, прикметами, звичаями свого народу. Саме в такому напрямку були створені виставки з елементами українських народних традицій.

В бібліотеці ХКТЕІ діє театральна студія «Любителі мистецтва». Яскраві постановки за класичними і авторськими творами, театральні експерименти, атмосфера відвертості, щирості, взаємовиручки, творчості і натхнення – все це театральна студія «Любителі мистецтва». Учасники студії мають внутрішню мотивацію брати участь у театральних постановках, адже це для них можливість для самовираження та творчого пошуку. Щороку театральна студія поповнюється новими талановитими учасниками та репертуар студії змінюється.

Робота студії спрямована на формування у студентів умінь та навичок сценічного мовлення і руху, удосконалення виразного читання, виховання естетичних почуттів, розвиток творчої фантазії і виховання гуманістичних загальнолюдських цінностей.

Студія «Любителі прекрасного» доволі молода. Вона діє лише два роки, проте студенти-актори показали уже три театралізовані дійства за своєю участю:

- вистава «Кобзар і його «хрещена доня» – до дня народження Тараса Шевченка (березень 2018 р.);

- п'єса-імпреза «Боги на Олімпі» – до Міжнародного дня театру (березень, квітень 2018 р.);
- бібліоквест «Ніч у бібліотеці» – до Міжнародного дня бібліотеки (жовтень – листопад 2018 р., березень – квітень 2019 р.).

Традиційно в ХКТЕІ вшановують пам'ять Кобзаря. Театральна студія показала виставу «Кобзар і його «хрещена доня»» за драмою поета, голови Хмельницької міської літературної спілки «Поділля» – Володимира Олійника «Хрещена доня Кобзарєва». Дружба Тараса Григоровича з Марією Вілінською (Марко Вовчок) є окремою сторінкою в його житті, тому ми вирішили поставити виставу саме на цю тему. Це був дебют учасників студії «Любителі прекрасного» [4].

До Міжнародного дня театру (27 березня) ми вирішили поставити рідкісну постановку, яка рідко коли з'являється на сценах театру. Була дебютована п'єса-імпреза «Боги на Олімпі», сценарій якої написаний опираючись на Міфи Стародавньої Греції [2].

Це була новинка як для учасників, так і для глядачів. Перед присутніми постали величні олімпійські боги: Зевс, Гера, Аполлон, Артеміда, Афінa – Паллада, Арес, Афродіта, Гефест, Гермес, Персефона та Аїд. Крім богів був ще й титан Прометей. Білі костюми акторів, золоті стрічки, атрибути богів, романтичне полум'я свічок та ледь освітлена зала навіювали божественний романтичний настрій. Виконавці ролей презентували своє мистецтво ораторства та акторської гри. Архітектура античної зали бібліотеки додала особливої атмосфери.

Ідучи з часом нога в ногу, ми вирішили до Всеукраїнського дня бібліотек організувати популярну серед молоді квест-кімнату, яка привабила би до себе студентів ХКТЕІ. Таким чином, було організовано квест-завдання та проведено ряд бібліоквестів «Ніч у бібліотеці». В залах оживали філософи Аристотель і Платон; просвітники Григорій Сковорода, Іван Котляревський та Леся Українка, а також захисник народу – Тарас Шевченко.

Завдання бібліоквесту щоразу змінювалися, проте були пов'язані із тематикою залів бібліотеки: Античною, Українського відродження та Шевченківською. Неодмінно була взаємодія учасників квесту з акторами. Фінальний акорд бібліоквесту – це кімната страху в підвалі бібліотеки. Квест тренує пам'ять і спостережливість, відкриває лідерські якості та вчить працювати в команді. Прийти і виконати всі завдання – не так просто, як здається. Виграти можна, лише відгадавши всі загадки та з'єднавши конкретні деталі. Учасники бібліоквесту були в захваті, а ще фотосесія з відьмою, привидом монашки, Фредді Крюгером та іншими моторошними героями додавали особливого колориту і настрою.

Новим проектом бібліотеки ХКТЕІ став гурток «Мода». Вперше таємниці елегантних нарядів минувшини були розкриті – з історії світу постали модники і модниці 20-х років минулого століття. Епоха ART DECO привабила і зацікавила глядачів вишуканістю і розкішним гламуром. Стиль «Джерела натхнення» був наповнений драйвовими танцями та джазом. Моделі представляли наряди тієї епохи та розповіли яким чином можна підібрати стиль ART DECO у наш час [3].

Головним завданням бібліотеки Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту і надалі залишається обслуговування, задоволення запитів на книги та інформацію, а також сприяння формуванню особистості в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. **Бібліотека ХКТЕІ** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://77.120.28.46:82/>.
2. **Кун М.А.** Легенди і міфи Давньої Греції / М.А. Кун. – Тернопіль : Тарнекс, 2010. – 446 с.
3. **Фогг М.** Мода. Всемирная история / М. Фогг. – Москва : ООО «Магма», 2015. – 576 с.
4. **Олійник В.** Хрещена доня Кобзарева : драма про Тараса Шевченка і Марка Вовчка / В. Олійник. – Хмельницький: Український клуб, 2017. – 40 с.

Професійний імідж фахівця бібліотеки вищого навчального закладу

Функціонування будь-якої установи, зокрема бібліотеки, як відомо, залежить безпосередньо від професійного рівня та особистих якостей її працівників. В умовах реформування системи освіти зростають вимоги до спеціалістів бібліотек вищих навчальних закладів. Метою професійної діяльності працівника бібліотеки ВНЗ є створення умов всебічного розвитку майбутніх фахівців, забезпечення студентам успішного оволодіння знаннями загальнонаукових, спеціальних та суспільних дисциплін і формування на цій основі цілісного наукового світогляду. Особливістю книгозбірень ВНЗ є те, що вони поєднують у собі інформаційні та освітні функції, володіють достатніми ресурсами і є найбільш наближеними до своїх користувачів. Для якісного виконання бібліотекою вищої її основного завдання – сприяння навчальному, науковому і виховному процесам – необхідний високий професіоналізм, широта кругозору, вміння орієнтуватися в мінливих умовах сьогодення. Сучасний бібліотекар повинен бути носієм не тільки традиційної бібліотечно-бібліографічної культури, а й володіти сукупністю інформаційних знань, навичками інформаційних технологій, спеціальними психолого-педагогічними знаннями.

Особистість бібліотекаря – дуже важлива в бібліотечному обслуговуванні користувачів, а професійна діяльність фахівця бібліотеки вищої школи передбачає індивідуальний стиль діяльності й спілкування, інтелектуальну культуру й творчий потенціал.

Індивідуальний стиль діяльності й спілкування зумовлений здатністю орієнтуватися в ситуаціях спілкування, комунікативними вміннями й навичками, мовними здібностями, спрямованістю особистості.

Під інтелектуальною культурою фахівця бібліотеки ВНЗ розуміємо цілісне поєднання таких складників, як:

- широка ерудиція;

- професійна компетенція, заснована на необхідному обсязі загальнопрофесійних і спеціальних знань, умінь і навичок;

- адаптивність мислення.

Творчий потенціал особистості спеціаліста бібліотеки ВНЗ включає певний рівень розвитку творчих здібностей (оригінальність мислення, вміння бачити та вирішувати певні проблеми, здатність до формулювання нових визначень тощо). Сьогодні є всі підстави стверджувати, що професійна культура фахівця бібліотеки вищу є комплексною системою, до складу якої входять такі елементи:

- професійне мислення;
- професійні знання, уміння, навички й здібності;
- професійне зацікавлення;
- ступінь готовності особистості до конкретного виду діяльності;

- професійний світогляд;
- професійна майстерність;
- адаптованість до професійного середовища;
- професійна мораль тощо.

У наш час бібліотекарі всіх країн створюють науково-обґрунтовану, узгоджену з практикою систему професійних вимог, які регламентують їх діяльність. В основі цих вимог лежать професійні етичні норми, яких повинен дотримуватися кожен, хто переступив поріг бібліотеки [2].

Етика бібліотекаря, його ерудиція, мовна культура створюють позитивний імідж бібліотеки. Дуже важливим є комунікативний процес. Вміння бібліотечного працівника спілкуватися з користувачем є основою успішної роботи бібліотеки.

Норми бібліотечної етики: вільний доступ до інформації, неприпустимість цензури в бібліотеці, конфіденційність читання, пріоритетне обслуговування. Правила етикету особливо необхідні бібліотекарю в конфліктних ситуаціях: у таких випадках вони служать захисним засобом від образ і нетактовності користувачів. Згідно з правилами, бібліотекар повинен зустрічати відвідувача привітною усмішкою, а також

дотримуватись етикету в одязі і в усьому зовнішньому вигляді. Дотримання етикету позитивно впливає на авторитет бібліотекарів, полегшує їх роботу з користувачами.

Питання професійної етики, а на практиці це доведено, відіграють помітну роль у діяльності бібліотекаря. Етика бібліотекаря й обслуговування користувачів – взаємозалежні поняття. Обслуговування передбачає надання необхідних послуг, доброзичливу допомогу під час спілкування з користувачем, створення здорової робочої атмосфери. Етика включає в себе розуміння людського характеру, природи вчинків, потреб людей й особливостей їх спілкування. Вивчивши закони етики, усвідомивши свій професійний обов'язок, бібліотекар несе відповідальність за якість обслуговування користувачів, творчо ставиться до кожного їх запиту [1].

Культура спілкування бібліотекаря з користувачем є складовою частиною створення комфортного психологічного клімату в бібліотеці. Обслуговування користувачів є головним завданням бібліотеки, воно відображає рівень всієї діяльності колективу, адже саме за якістю обслуговування користувач оцінює всю роботу установи.

Фахівці бібліотеки вищу повинні працювати так, щоб споживачі інформації завжди були задоволені й, прийшовши в бібліотеку хоч раз, стали постійними відвідувачами. Адже від цього залежить престиж, імідж бібліотеки [3].

Імідж – це загальне уявлення про бібліотеку, що залежить від щоденної роботи й вирабляється протягом довгих років. Він передбачає розробку власного стилю, створення позитивного образу, що буде відрізнати бібліотеку від інших.

Історично склалося так, що бібліотекар завжди залишався ніби в тіні своєї справи. Такі поняття, як «сором'язливий», «тихий» стали невід'ємними для нашої професії. Довгий час в ЗМІ, художній літературі, кіномистецтві формувався негативний образ бібліотекаря (тьмяна зовнішність; волосся, прибране в пучок; тиха, покірлива жінка). І що дивно, бібліотекарі не завжди намагалися зламати це уявлення про себе. Але минав час. Відбувалися зміни в світовому співтоваристві, в країні, в т. ч. і в бібліотечній сфері. Поступово змінювалося і

ставлення людей до бібліотечної професії. Бібліотекарі виходять на міжнародний рівень, спілкуються з колегами з різних країн, і, як наслідок, приходить розуміння місця своєї професії в світі. Виникає потреба поглянути на себе з боку, нового звучання набуває проблема іміджу бібліотечної професії.

Головне завдання іміджу – показати поряд з компетентністю готовність до спілкування, створити образ доброго порадики. Наш імідж у свідомості інших людей створюється поведінкою, мовою, виглядом і професіоналізмом. І чим гармонійніше поєднуються всі складові, тим ціліснішим виявляється враження. У роботі бібліотек є своя специфіка, яка більшою мірою зрозуміла, знайома, легше виконується людьми, які вивчали основи цієї професії. Таким чином, на перше місце виходить рівень професійної підготовки бібліотекаря як фахівця з маркетинговим мисленням.

Сучасний стан бібліотечної галузі такий, що запровадження інновацій (сучасних технологій, нових послуг, методик спілкування із користувачем) стало фактором збереження професії у ХХІ ст., запорукою її подальшого існування. Із запровадженням нових електронних технологій бібліотечна професія стає більш творчою, повертаючи втрачену у деякі періоди її існування головну функцію розвитку. Престиж та імідж бібліотеки насамперед залежить від рівня та комфортності бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Нові технології створення електронних інформаційних продуктів, потенціал і потреби Інтернет-простору демонструють необхідність професійної міграції бібліотекарів у нові сфери діяльності, розширення, а не звуження поля діяльності. Настання ери електронної комунікації є неминучим. Але цю еру не потрібно ідеалізувати і сподіватися, що розумні машини виконають всю бібліотечну роботу. До неї треба серйозно готуватися, шукати можливості співробітництва електронної та документальної комунікації, не піддаючись спокусливим ілюзіям. Бібліотечна справа озброюється новими технологіями, в тому числі комп'ютерними, можливості яких дозволяють досягати небачених раніше результатів. Обов'язком бібліотекарів стає як навчання, консультування користувачів, так і посередництво. Величезний обсяг інформації вимагає

значно більшої, ніж раніше, кількості фахівців, які володіють навичками пошуку інформації і вміють аналізувати й оцінювати ресурси і потреби користувачів.

Ще одна важлива складова іміджу бібліотеки ВНЗ – це її веб-сайт. В останні роки розширилась локальна комп'ютерна мережа бібліотек, бібліотекарі оволоділи комп'ютерами, впроваджується система автоматизації бібліотечних процесів, створюються електронні каталоги та веб-сторінки. Все це в комплексі сприяє позитивному уявленню про бібліотеку.

Іміджу бібліотеки додасть привабливості і реклама її послуг як в бібліотеці (стенди, оголошення, інформаційні листи, сайт бібліотеки тощо), так і в засобах масової інформації (радіо, телебачення, преса). Мистецтво рекламувати свій вагомий інформаційний потенціал та різноманітність послуг сприяє формуванню нового іміджу бібліотеки.

Професія бібліотекаря потребує активної позиції, зв'язку з життям. Система підвищення кваліфікації, самоосвіта, постійна робота над собою, аналіз і співставлення дійсності та свого життєвого досвіду, осмислення постійних змін в освіті, спілкування із користувачами дозволяє бібліотекарям повноцінно виконувати своє призначення в суспільстві. Піднімати авторитет бібліотеки повинні її співробітники. Це можливо, якщо ці люди будуть яскравими, розумними, амбіційними. Від їх життєвої та професійної позиції залежить успіх та престиж бібліотеки.

Спробувати створити собі ім'я, відмінне від інших, вирізнитися, запам'ятатися, привернути увагу – ось основні напрямки, які допоможуть досягнути успіху. Імідж кожної бібліотеки створюють її працівники, головними якостями яких повинні бути не тільки професіоналізм та інтелект, але і креативність, красномовство, працездатність, винахідливість, невпинний пошук нових ідей тощо. Адже імідж бібліотекаря – це вміння імпонувати читачеві, повноцінно та якісно задовольняти його інформаційні запити.

Список використаних джерел:

1. **Бібліотека в освітньому просторі.** Професійна культура бібліотекаря: поведінка, культура мови і спілкування, зовнішня культура : інформ. бюл. для працівників б-к ВНЗ III–IV рівнів акредитації держ. форми власності Хмельниц. обл. № 9 / гол. ред. О. Б. Айвазян. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 76 с.
2. **Каліберда Л., Пашкова В.** Кодекс українського бібліотекаря (затверджений конференцією Української бібліотечної асоціації) // Бібліотечний вісник. – 1996. – № 6. – С. 5.
3. **Маслакова Н.** Сучасні тенденції формування професійного іміджу бібліотекаря (пленарне засідання) // Бібліотечний вісник. – 2002. – № 6. – С. 2-5.

*Собченко Г. Ф., провідний методист
Летичівської публічної бібліотеки*

Соціальне партнерство у підвищенні якості бібліотечного обслуговування громади

В даний час бібліотеки в суспільстві є установами, які можуть формувати думку та організовувати громадськість на вирішення особливо значущих завдань. Зрозуміло, що ефективність в цьому плані залежить від соціального партнерства, від взаємодії бібліотек з різними структурами та користувачами для проведення спільних заходів.

Основним в роботі бібліотек є партнерство з органами місцевого самоврядування.

За рахунок бюджету об'єднаної громади на її території функціонують 56 закладів культури. З них: 32 будинків культури та клубів, 23 бібліотечних закладів та Летичівська дитяча музична школа, які співпрацюють у вирішенні поставлених перед ними завдань.

В Летичівській територіальній громаді утворено 13 сільських старостатів. Обрано 13 старостів. На території сіл громади діє 8 шкіл різних ступенів, 27 медичних амбулаторій, 12

пунктів поштового зв'язку. Практика показує, якщо комунальні заклади, що залишилися в селі, плідно співпрацюють в одній команді з місцевими старостатами, то мають певні ефективні результати. При роботі на громаду це має особливе значення.

Партнерство бібліотек з органами державної влади та місцевого самоврядування знаходить своє відображення в організації доступу громадян до офіційної інформації та місцевих нормативних актів. В бібліотеках діють пункти регіональної інформації «Бібліотека. Інформація. Влада» з центром в публічній бібліотеці, які постійно поповнюють свою базу даних згідно надходження нової інформації та офіційних документів в ряді папок. Добре доповнюють таку базу даних періодичні видання. В публічній бібліотеці у фонді періодичних видань привертає увагу розділ «Офіційні документи». В бібліотеках можуть діяти громадські приймальні, вони стали місцем зустрічей кандидатів у депутати з виборцями, запитання до владних структур збираються у скриньках «Запитуй – відповідаємо», що практикуються в окремих бібліотеках. В публічній бібліотеці надаються послуги електронного самоврядування. В свою чергу, місцеві органи вважають бібліотеки партнерами у реалізації своїх планів, програм та проєктів. Незважаючи на проблеми у фінансуванні виділяють можливі кошти на підтримку матеріальної бази, передплату періодичних видань, придбання комп'ютерної техніки, підтримують їх життєдіяльність. В минулому році 10 бібліотек брали участь у місцевому «Проекті участі Летичівської ОТГ 2018» з надією покращити свій матеріальний стан [1, с. 5]. В цьому році працівники закладів культури Кудинецького старостату Майя Гудзенко та Тетяна Кордонєць взяли участь у конкурсі культурно-мистецьких проєктів «Малі міста – великі враження» і виграли 250 тисяч гривень на проведення етнофестивалю «Подільський витязь – Устим Кармалюк», що відбувся в урочищі «Кармалюкового крісла», що в селі Свічна 17 серпня цього року [2, с. 6-7].

Інформації про бібліотечні події, проведені заходи розміщуються на сайті місцевої влади, друкуються в районному часописі «Летичівська газета». Бібліотека видає щорічники таких публікацій під назвою «Бібліотеки Летичівщини на

сторінках преси» [3, с. 2], [4, с. 2]. Якщо говорити про зміни, які відбулися в бібліотеках після утворення ОТГ, то вони відчутні. Слід сказати про ремонт. Капітальний ремонт проведено в Летичівській бібліотеці для дітей, відремонтовано читальну залу публічної бібліотеки, ремонт коридора, зроблено ремонт в бібліотеках сіл Козачки, Рудня, Ялинівка, Греченці. Для покращення матеріально-технічної бази для відділу абонементу дошкільників та учнів 1-4 класів бібліотеки для дітей у 2018 році придбано нові меблі: 9 стелажів, 2 столи, 12 стільців, 3 кафедри, килимове покриття, стелаж для періодичних видань у читальну залу на загальну суму 75 тис. грн. Придбано комп'ютерної техніки та додатків до неї на суму 56 тис. грн. На поповнення бібліотечних фондів виділено у 2016 році 56240 грн, в тому числі для дітей 50 тис. грн, у 2017 – 87 тис. грн, в тому числі для дітей – 30 тис. грн. У 2018 році 4500 грн. На періодичні видання 2016 – 41851 грн, дітям – 8040 грн, 2017 – 37379 грн, дітям – 8552 грн, в 2018 році – 44135 грн, дітям – 9351 грн, у 2019 році – 49 тис., з них для дитячої бібліотеки – 11,1 тис. Придбано 7 ноутбуків, фотоапарат, мультимедійний проектор, принтер. Придбано комп'ютерну техніку для Новокосянтинівської та Гречинецької сільських бібліотек.

Слід відмітити, що в умовах роботи ОТГ дещо змінились підходи до проведення соціокультурних заходів. Стає традицією проведення загальногромадських свят, які проводяться в Летичеві, центрі громади, за участю творчих колективів сільських закладів культури, з представленням в окремих палатках виробів народних умільців, майстрів різних жанрів, розвагами для дітей тощо. Такі дійства організовуються до ряду державних свят, свят народного календаря, наприклад: Різдва, колядок, Масляної, Івана Купала [5, с. 12].

Серед таких заходів слід згадати проведені у цьому році свято міста Летичів [6, с. 8], День Матері, День батька, що проводився вперше [7, с. 8], флешмоби «Українці – нація героїв» до Дня вшанування учасників бойових дій на територіях інших держав, «Одягни вишиванку» та акції «За мирну єдину Україну», «За чисте довкілля», «За здоров'я нації», яка проводилась до Всеукраїнського тижня громадського здоров'я. Людям подобаються такі заходи, вони об'єднують громаду [8,

с. 5]. У селах проводяться Дні села, які також збирають усіх своїх жителів. На них вшановують і відмічають заслужених, знаменитих, творчих односельчан, багатодітних матерів, старожилів тощо. Вони – приклад соціального партнерства. До їх проведення залучаються кошти орендарів, інвесторів, депутатів та спонсорів для подарунків, організації частувань українськими стравами – кулішем, козацькою юшкою та кашею, варениками та млинцями тощо. Бібліотечні працівники є в активі з організації таких заходів [9, с. 8].

В цьому році 5 вересня в рамках клубу «Летичівські погостини» відбулась презентація трилогії Володимира Шевченка про Устима Кармалюка за участю делегацій Вінницької області: Літинського краєзнавчого музею на чолі з його директором Вірою Ткачук, директором музею Михайла Стельмаха села Дяківці Оксаною Голованюк та краєзнавцем, підприємцем села Валерієм Кривим. В кінці вересня планується відкриття на базі Летичівської бібліотеки для дітей обласних Магерівських читань.

Реальними партнерами бібліотеки є відділи та служби у справах сім'ї, молоді та спорту, соціального захисту населення, пенсійного фонду, центру зайнятості, охорони здоров'я тощо. Бібліотеки залучають їх представників до проведення різноманітних заходів, спрямованих на поширення правових знань, профілактику правопорушень, ведення здорового способу життя, профорієнтації молоді. Особлива робота проводиться для людей з обмеженими фізичними можливостями, ветеранами війни та праці, інвалідами. Уже другий рік діє Угода про співпрацю між публічною бібліотекою та територіальною первинною організацією УТОС, розробляється план спільних заходів. При бібліотеці діє клуб за інтересами користувачів «Повір у себе», в рамках якого спільно проводяться для членів товариств години доброти та милосердя, заходи та вшанування до Міжнародного дня спонтанного прояву доброти, Дня Матері, Дня Білої тростини, Дня сліпих, Дня інваліда, Дня волонтера. Не можна не згадати про співпрацю з районною організацією ветеранів України. Її голова Галина Петрівна Черкерда здібний організатор та керівник. Спільно організовуємо різного роду заходи. Надовго запам'яталися користувачам огляд-конкурс

«Що я знаю про війну», презентація Поминальної книги «Діти війни – жертви війни». В цьому році знаменною була передача естафети пам'яті «Слава визволителям України» від Старосинявського району. Галина Петрівна збрала і видала спільно з бібліотекою бібліографічну довідку «Сяйво ветеранських нагород» про Летичівців, удостоєних ордена Слави та інших бойових нагород. Видала книги «Жертви фашизму» та «Твої будівничі, Летичівщино» про людей, які своєю працею звеличували наш край [10, 11]. Вона підтримує творчих працівників своєї організації. 4 липня відбулась презентація поетичної збірки «Мамина криниця» голови Гречинецького сільського осередку ветеранів Наді Марущак. Книга видана за сприяння та кошти районної ради ветеранів. Всі ці книги презентовані та подаровані авторами для кожної бібліотеки [12].

Активними партнерами бібліотек завжди були і залишаються освітні заклади, Будинок дитячої творчості. Інформаційна підтримка навчального процесу учителів та учнів про нову літературу, залучення їх до спільних заходів – такі основні напрямки співпраці. Тут слід сказати про начальника відділу гуманітарного розвитку та охорони здоров'я районної держадміністрації, члена Національної спілки краєзнавців України, голову місцевої спілки краєзнавців Світлану Коржик. Багато років вона працювала в сфері освіти, на керівних посадах, тому легко з нею працюється. 20 лютого відбулась творча зустріч з нагоди виходу її нової праці в науково-краєзнавчому збірнику «Хмельницькі краєзнавчі студії. Випуск 20». Світлана Анатоліївна проводила майстер-класи з виготовлення родового дерева. Спільно з школами проводимо екскурсії до бібліотек, зустрічі з місцевими творчими людьми, беремо участь у презентаціях нових видань Володимира Борисова, нашого бібліографа-краєзнавця, дослідника історії краю, в доробку якого уже є 25 краєзнавчих праць. Він завжди зацікавить аудиторію, знайде цікаву та корисну інформацію для молоді, сприяє їх всебічному розвитку [13]. А ще приваблює в бібліотеці безкоштовний Інтернет. Слід сказати, що партнерами в роботі з дітьми є шкільні бібліотеки.

Серед друзів бібліотеки краєзнавці: В'ячеслав Пономар, Михайло Скрипник, Ярослав Сторожук, який нещодавно презентував свою працю «Збунтоване село» [14].

Постійними партнерами бібліотеки є районний центр зайнятості населення. Вони забезпечують новими матеріалами наш інформаційний центр, запрошують на ярмарки своїх вакансій та є учасниками наших заходів. Про можливості бюро безоплатної правової допомоги завжди розповість начальник відділу Неля Поплавська, реформування медицини – головний лікар Віктор Зьомко, про діяльність центру адміністративних послуг – Тамара Майстер, новини щодо соціального захисту населення – заступник начальника управління Віталій Непийвода. Відгукуються на виховні наші заходи і соціальний педагог Володимир Гайдамака та практичний психолог Лілія Алієва.

Активними інформаційними партнерами серед засобів масової інформації є працівники редакції районної газети «Летичівська газета», головний редактор Світлана Сербін. Вони постійно друкують новини бібліотечного життя, а подружжя Тетяна та Віталій Павлинські є активними учасниками наших заходів.

В розвитку та збереженні духовної культури партнерами бібліотек є православні храми. Кращий досвід партнерських відносин з служителями церкви мають бібліотеки сіл Вербка, Ялинівка, Греченці, Бохни, Попівці, Грушківці. В багатьох громадах відбудовано знищені свого часу місцеві святині. Бібліотеки розпочали роботу з написання історії сільського храму. Вже оформлені вони в селах Бохни та Попівці (завідуючі бібліотеками Лаврова Л.М. та Заболотна О.А.). На запрошення публічної бібліотеки завжди відгукується Благочинний Української православної церкви Київського патріархату в Летичівському районі митрофорний протоієрей отець Андрій Смакула.

Бажано, щоб бібліотеки мали більше економічних партнерів, тобто спонсорів, які б матеріально підтримували бібліотечні заходи. В нас є приклади такої співпраці з агрофірмами, але ще дуже незначні.

Для того, щоб соціальне партнерство стало прогресивною формою в роботі бібліотек у взаємодії з іншими структурами багато залежить від професійної майстерності бібліотекаря, від його вміння та бажання працювати в цьому напрямку. На це спрямовує свої зусилля методичний відділ публічної бібліотеки. Так, на бібліотечні семінари за темами «Формула успіху сучасної бібліотеки» та «Бібліотечне обслуговування жителів об'єднаної територіальної громади» виносились питання роботи бібліотек в соціальному партнерстві.

Поряд з тим, що робиться, є ще над чим працювати. Не зупинятися в активному пошуку партнерів, спроможних підтримувати бібліотеки, сприяти їх розвитку. Важливим залишається проектна діяльність бібліотек з метою інвестування додаткових коштів на якісне задоволення потреб населення в інформації, покращенні матеріальної бази бібліотечних закладів.

Список використаних джерел:

1. **Сербін С.** Реалізація проектів Бюджету участі / С. Сербін // Летичівська газета. – 2019. – 8 серп. – С. 5.
2. **Сербін С.** Подільський витязь – Устим Кармалюк / С. Сербін // Летичівська газета. – 2019. – 22 серп. – С. 6-7.
3. **Бібліотеки Летичівщини** на сторінках преси у 2017 році : бібліогр. список літ. Вип. 10. – Летичів : Публ. б-ка, 2018. – 2 с.
4. **Бібліотеки Летичівщини** на сторінках преси у 2018 році : бібліогр. список літ. Вип. 11. – Летичів : Публ. б-ка, 2019. – 2 с.
5. **Ой на Івана** та й на Купала долю щасливу в Бога благали... // Летичівська газета. – 2019. – 11 лип. – С. 12.
6. **Живу, люблю і дихаю тобою**, Летичеве о рідний мій... // Летичівська газета. – 2019. – 18 лип. – С. 8.
7. **Творча родина** – квітуча Україна // Летичівська газета. – 2019. – 19 черв. – С. 8.
8. **Шевчук Л.** Величне свято нашої держави і українця кожного звитяг // Летичівська газета. – 2019. – 29 серп. – С. 5.
9. **Україна – єдина**, Україна це ми! // Летичівська газета. – 2019. – 29 серп. – С. 8.

10. **Чекерда Г.** Жертви фашизму. Вшанування пам'яті уродженців Летичівщини, які загинули в роки війни з фашизмом в 1941-1945 роках / Г. Чекерда. – Летичів : НВФ Синтез 2016. – 65 с.

11. **Чекерда Г.** Твої люди, Летичівщино / Г. Чекерда. – Хмельницький : ФОП Крисюк С.Г., 2018. – 115 с.

12. **Марущак Н.** Мамина криниця / Н. Марущак. – Летичів : НФО Синтез. – 2019. – 60 с.

13. **Борисов В.** У полум'ї війни... (Летичівщина в роки Другої світової війни) / В. Борисов. – Хмельницький : ФОП Крисюк С.Г., 2016. – 556 с.

14. **Сторожук Я.** Збунтоване село. Повстанський рух на Поділлі в 20-х роках ХХ ст. / Я. Сторожук. – Летичів : НВФ Синтез. – 2006. – 112 с.

15. **Планово-звітна** документація бібліотек району.

16. **Матеріали** експертно-діагностичних аналізів та моніторинрів бібліотек району у 2017-2019 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.facebook.com/307705916311442/>.

*Гордійчук І. М., директор центральної бібліотеки
Полонської міської ради Полонської міської ОТГ*

Бібліотека і краєзнавство: новий час та виміри

Кожна людина, що усвідомлює себе особистістю, повинна неодмінно мати почуття любові до Батьківщини – чи то великої своєї держави, чи невеликої – місця проживання свого роду. А таке почуття складається з рідної мови, відчуття природи, своєї історії. Тому так проникливо звучать слова українського філософа Григорія Сковороди: «Пізнай свій край..., себе, свій рід, свій нарід, свою землю – і ти побачиш свій шлях у житті. Шлях, на якому найповніше розкриваються твої здібності...» [1].

Саме бібліотеки започаткували традиції формування, збереження та надання в громадське користування краєзнавчих і місцевих видань. Фонд краєзнавчої літератури в бібліотеках Полонського району налічує 5478 примірників. Значну частку

складають книги місцевих літераторів і вихідців з Полонського краю, подаровані бібліотеці.

Про нові надходження краєзнавчої літератури читачі дізнаються з «Бюлетеня нових надходжень по краєзнавству», що видається щоквартально. Для більш повного охоплення користувачів інформуванням про новинки «Бюлетень...» виставляється на сайт центральної бібліотеки.

Особлива увага в роботі бібліотек звертається на вивчення та донесення історичної спадщини краю до користувачів. Бібліотекарі району долучилися до написання історії сіл, історії бібліотек, до збору матеріалів про Голодомор 1932-1933 років на Полонщині, відомостей про ремесла, вірування, обряди, народну творчість. В бібліотеках діють клуби за інтересами «Краєзнавець» (центральна бібліотека, бібліотека-філія с. Бражинці), «Родовід» (бібліотека-філія с. Новоселиця), де навчають молоде покоління любові до рідного краю, долучають до пошукової роботи, до збереження традицій та звичаїв шляхом проведення майстер-класів з виготовлення ляльок-мотанок, писанок, оберегів.

У ряді бібліотек організовані куточки народознавства. На основі зібраних матеріалів здійснюються заходи: «Давні звичаї й обряди мого села», «Золоте сяйво Калити», «Ой на Івана Купала». Щороку бібліотекарі беруть участь у конкурсі «Найкращий купальський віночок». Проводяться Дні міста, Дні села, вулиці, Дні краєзнавства «Хмельниччина – моя мала батьківщина» (бібліотека-філія с. Роговичі), «Кожний день я тебе відкриваю, рідне місто, кохане моє» (бібліотека для дітей).

В бібліотеках активно пропагується творчість письменників-земляків М. Магери, П. Карася, Ю. Плаксюка, Т. Дрегалю, Л. Кліманової, Л. Стремедловської-Санчківської: презентація збірки Л. Стремедловської-Санчківської «На життєвій ниві» (центральна бібліотека), поетичне ревію «Вірші полонських поетів – дітям» (бібліотека для дітей), Магерівські читання «Охоронець рідного слова» (бібліотека-філія с. Роговичі).

Щорічно в центральній бібліотеці видається «Календар знаменних і пам'ятних дат Полонщини», де подаються короткі дописи до основних краєзнавчих дат. Ведеться пошукова робота

зі збору відомостей про видатних земляків. На основі цих даних видано листівки із серії «Герої Соціалістичної Праці», «Лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки», бібліографічний список «Діячі бібліотечної справи Полонщини». Випущено серію буклетів «Наші земляки – заслужені працівники України», «Люди нашого краю».

Безмежні можливості для користувачів бібліотек відкрилися з придбанням комп'ютерної техніки та підключення до мережі Інтернет. Одним із загальнодоступних ресурсів Інтернету є Вікіпедія – багатомовна енциклопедія. Вже 5 років поспіль центральна бібліотека бере участь у краудсорсинговому проєкті ГО «Вікімедіа Україна» «Вікіпедія», наповнюючи онлайн-енциклопедію краєзнавчими матеріалами. Читачі та бібліотекарі центральної бібліотеки взяли участь у вікіконкурсах: «WikiDay», «Культурна спадщина та видатні постаті краю». За цей період введено та відредаговано понад 20 статей. В 2019 році заплановано взяти участь у конкурсі «Вікі любить пам'ятки».

В 2018 році взяли участь у проєкті «Вікімандри», туристичного онлайн-путівника, із статтею «Полонне».

Краєзнавчі матеріали бібліотекарі розміщують на сайтах (центральна бібліотека, бібліотека для дітей) та блогах (бібліотеки-філії сіл Новоселиця, Прислuch, Новолабунь, В. Каленичі).

Сайт центральної бібліотеки намагаємось зробити найбільш інформативним. На ньому вміщено історію м. Полонне, історії центральної бібліотеки та бібліотек-філій, виділено рубрику «Краєзнавство», в якій матеріали згруповано за такими темами: «Визначні місця Полонного», «Природа Полонщини», «Видатні люди краю». Про інфраструктуру міста інформація вміщена в підрубриці «Центр регіональної інформації», де користувач в один клік може вийти на сайти органів влади, дізнатись адресу, телефони різних організацій. На сайті надаємо інформацію про туристичні маршрути та пам'ятні місця Полонного. Виготовлено інтерактивну карту «Електронні послуги мешканцям м. Полонне».

Дослідження історії тисячолітнього міста продовжується. Відділ культури та туризму Полонської міської ради ОТГ в 2019

році отримав перемогу у конкурсі культурно-мистецьких проєктів Міністерства культури України «Малі міста – великі враження». В рамках проєкту розкопки підземних комунікацій, Літня польова археологічна школа, зустрічі з істориками, археологами, краєзнавцями. Бібліотекарі долучаються до цих подій, поширюють новини та мають надію на те, що Полонне стане туристичним містом.

Одне із завдань бібліотек – розвивати у молодого покоління естетичні смаки, прищеплювати почуття гордості за своїх талановитих земляків, популяризуючи їх творчі доробки. На сайті центральної бібліотеки відкрито підрубрики «Літературна Полонщина», де в електронному форматі виставлено третій випуск збірника «Полонь», та «Художники Полонщини» – представлено роботи членів Спілки художників Полонщини «Древо». У відділі обслуговування організовано виставкову зону «Творчість наших читачів», на якій демонструються мистецькі роботи наших земляків.

Комп'ютерні технології дозволяють розширити зону інформування. Для віддалених користувачів створюються буктрейлери на книги місцевих авторів та вихідців з Полонського району. На сайті представлено буктрейлери на книги Ю. Плаксюка «Все в минулому», Т. Дрегалю «Літопис роздумів-присвят», літературний збірник «Полонь» (вип. 3).

Для створення інтерактивних публікацій використовуються сервіси Calameo, Prezi, для відеороликів – редактор відео Filmora, Pinnacle.

Важливе місце займає співпраця із ЗМІ – місцевим телебаченням та газетами «Сьогодення громади», «Новий шлях», які висвітлюють життя бібліотек громади.

Кожен бібліотекар, розуміючи пріоритет краєзнавчої роботи, намагається зробити свою бібліотеку особливим центром територіальної громади, надати їй неповторного колориту.

Список використаних джерел:

1. LIVEJOURNAL. – Електрон. дані. – Режим доступу: <https://mihail-shahin.livejournal.com/1060668.html>. – Назва з екрана.
2. Гордійчук І. Задля збереження спадщини // Новий шлях. – 2014. – 5 черв.
3. Коваль І. Втретє світ побачила «Полонь» : [презентація зб. учасників літературно-мистец. вітальні «Полонь»] // Новий шлях. – 2016. – № 39 (29 верес.) : фото.
4. Коваль І. Про ляльки-мотанки, імбирні пряники та фетрові книги : [про роботу бібліотекаря Бражинец. сіл. б-ки Полон. р-ну В.В. Мельник] // Новий шлях. – 2017. – № 5 (2 лют.): фото.
5. Руда О. Охоронець рідного слова : [Магерівські читання у Роговичівській сіл. б-ці] // Сьогоднішня громада. – 2018. – № 37 (20 верес.) : фото.
6. Центральна бібліотека Полонської міської ради об'єднаної територіальної громади [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://polonne-crb.at.ua/>. – Назва з екрана.
7. Шкварун Ж. Зустріч з місцевими поетами [в Полон. б-ці для дітей] // Сьогоднішня громада. – 2017. – № 4 (23 берез.)

*Михайлик А. О., директор наукової бібліотеки
Подільського державного
аграрно-технічного університету*

Формування фонду бібліотеки Кам'янець- Подільського сільськогосподарського інституту (20 – 30-ті рр. XX ст.)

Статтю присвячено формуванню фонду бібліотеки Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту в 1920 – 1930-х рр., особливостям його наповнення в контексті історії навчального закладу. Значну увагу приділено бібліотечним штампам як джерелу інформації щодо надходжень до інститутської книгарні.

Ключові слова: бібліотека, аграрна освіта, Поділля, університет, книги, книжкові печатки, наука.

1921 р. на базі Кам'янець-Подільського українського державного університету було утворено два окремі виші: Інститут народної освіти і Сільськогосподарський інститут. Того ж таки 1921 р. сільськогосподарському інституту було передано ряд будівель колишньої Подільської духовної семінарії, яку було закрито більшовицьким урядом. У тому числі головна будівля семінарії, де відбувалися заняття, знаходилася адміністрація навчального закладу і бібліотека (тепер – перший корпус ПДАТУ, вул. Шевченка, 13).

За логікою, наявні там книги мали б перейти у власність Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту та закласти основу його бібліотеки, оскільки сільськогосподарський факультет окремої книгарні не мав. Тим більше, фонд семінарської читальні складали книги не тільки богословського спрямування, але й аграрного також. Однак, зараз у бібліотеці ПДАТУ немає жодної книги з печаткою семінарської книгарні. Ймовірно, всі наявні там книги були вилучені органами ВЧК як «неблагонадійні» та такі, що аж ніяк не відповідали комуністичній ідеології. Більшість з них зараз зберігається у бібліотеці Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника та фондів рідкісної книги КПНУ імені Івана Огієнка.

Отже, після відкриття інституту однією з проблем, які постали перед освітнім закладом, був брак книг, зокрема, сільськогосподарського спрямування. Фактично, інститутська бібліотека, як і у випадку з Кам'янець-Подільським державним українським університетом, почала формуватися «на рівному місці» [1, с. 8]. Щоправда, до її фондів було передано також частину книг з університетської книгарні. Це були видання, отримані, в тому числі, від окремих шкільних бібліотек краю, Університету Св. Володимира, Наукового товариства імені Тараса Шевченка у Львові тощо [2, с. 17].

Це вплинуло на наповнення книгозбірні, оскільки основний акцент робився на книги і документи з рослинництва, землеробства, тваринництва, ветеринарної медицини тощо.

Присутні у фонді книги з інших галузей науки складають швидше виняток.

До унікальних книг, які з того часу зберігаються в книгарні, належать три праці ректора Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту (1921 – 1926 рр.) Миколи Баєра [8]. Кам'янецький період життя і творчості видатного українця, по-суті, є найменш дослідженим.

Важливим джерелом інформації про формування фонду є штампи на книгах, які дають змогу відстежити звідки вони надійшли до книгозбірні сучасного ПДАТУ. Їх аналіз дає змогу відстежити розвиток аграрної освіти на території України протягом першої половини ХХ ст.

Так, у фонді рідкісної та цінної книги ПДАТУ наявні видання зі штампами: «БІБЛІОТЕКА Київський Агро-Економічний Інститут» (як окремий виш існував з 1930 до 1954 рр.), «БІБЛІОТЕКА Чернівецький Державний Учительський Інститут (навчальний заклад існував у м. Чернівці з 1944 до 1955 рр., до об'єднання з Чернівецьким університетом), «ФУНДАМЕНТАЛЬНА БІБЛІОТЕКА Харківського Інституту Сільського господарства і Лісоводства» (під такою назвою діяв у Харкові з 1921 р. до 1930 р. найдавніший аграрний виш України – Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва), «БИБЛИОТЕКА Сельскохозяйственный институт г. Днепропетровск» Сільськогосподарського інституту в м. Дніпропетровськ (працював у Дніпропетровську (сучасне м. Дніпро) з 1934 р. до 1991 р. Зараз – Дніпровський державний аграрно-економічний університет. Зоотехнічний факультет Дніпропетровського сільськогосподарського інституту 1955 р. було переведено до Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту. Разом з ним до Кам'янця-Подільського було перевезено частину книг з бібліотеки ДСІ, які осіли в читальні КПСГ).

У фонді є книги з бібліотеки Тімірязевської Сільськогосподарської академії (рос. – ТСХА) (правильна назва вишу – Сільськогосподарська академія імені К.А. Тімірязєва. Таку назву мав сучасний «Російський державний аграрний університет – Московська сільськогосподарська академія імені К. А. Тімірязєва» у 1923 – 1994 рр. Однак на бібліотечному

штампі він позначений таким чином: «Т.С.Х.А. Библиотека Тимирязевской Сельсько-Хозяйственной Академии».

У фонді зустрічаємо книги з печаткою «Фундаментальна бібліотека ХАРКІВСЬКОГО ЗЕРНОВОГО ІНСТИТУТУ» (саме так на бібліотечному штампі називався Український науково-дослідний інститут зернового господарства, який повстав у Харкові 1929 р., однак вже 1932 р. був переведений до Дніпропетровська. Зараз – Інститут рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН України (м. Харків)).

Присутні також книги з печаткою Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Всесоюзної академії сільськогосподарських наук імені В.І. Леніна (в оригіналі російською мовою: «Центральная Научная Сельскохозяйственная Библиотека Всесоюзной Академии с.-х. наук им. Ленина»). Книги раніше належали бібліотеці вищої науково-дослідної і координаційно-методичної установи з проблем розвитку сільського господарства СРСР, до складу якої входило більше 150 наукових установ. Існувала академія з 1929 до 1992 рр. Зараз – Російська академія сільськогосподарських наук). Окрім того, у фонді наявні видання з печаткою «БИБЛИОТЕКА Институт Аспирантуры В.А.С.Х.Н.И.Л.».

Зустрічаємо також книги з печаткою «БИБЛИОТЕКА КОМУНІСТИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ Ім. т. АРТЕМА». (Навчальний заклад з такою назвою існував у 1922 – 1932 роках у Харкові й готував кадри для партійних, профспілкових і радянських органів. 1932 р. реорганізований у Вищу комуністичну сільськогосподарську школу).

Окрім штампів навчальних закладів зустрічаємо також видання з печатками книгарень наукових установ, державних органів та приватних осіб. Серед них печатки «БИБЛИОТЕКИ ВЕТЕРИНАРНОГО УПРАВЛЕНИЯ Министерства внутренних дел» (Ветеринарне управління при Міністерстві Внутрішніх справ Російської імперії існувало з 1901 до 1917 року, було установою адміністративного характеру і відповідало за питання попередження епідемій у тварин та розподіл коштів від процентного збору з гуртів).

До більш пізніх віднесемо штампи «Бібліотека Інституту Ботаніки АН УРСР» (Провідний український центр з ботаніки

діяв під такою назвою з квітня 1931 р. й до 1971 р. З 1971 р. й до наших днів офіційна назва наукової установи «Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України»).

У фонді наявні книги з печатками «Інститут зоології АН УРСР. БІБЛІОТЕКА» (*Інститут зоології АН УРСР повстав 1939 р. на базі Інституту зоології та біології АН УРСР. З 1981 р. – Інститут зоології імені І.І. Шмальгаузена НАН України*).

Є книги з печатками громадських організацій та приватних осіб. Це, зокрема, «БІБЛІОТЕКА РАЗЯНСЬКИЙ СОЮЗ КРЕДИТН. КООПЕРАТИВОВ» (*існував у 1915 – 1917 рр.*), «Священник Сергій Стефанович Крыжановский», «БИБЛИОТЕКИ АЛЕКСЕЯ СЕРГЕЕВИЧА ЕРМОЛОВА» та ін.

Отже, наукова бібліотека ПДАТУ пройшла довгий і складний шлях від свого утворення до нашого часу. Багато питань на цьому шляху залишаються слабо вивченими й потребують подальшого дослідження. Серед них – формування фондів книгарні, яке від 1917 р. й до середини ХХ ст. залежало від впливу ідеологічних та політичних чинників тоталітарного СРСР.

Список використаних джерел:

1. **Копилов С.А.** Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: від заснування до сьогодення / С.А. Копилов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – Вип. 4. – С. 7-11.

2. **Прокопчук В.С.** Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення й розквіту : іст. нарис / В.С. Прокопчук, Л.Ф. Філінюк. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 284 с. : іл.

3. **Баєр М.М.** Науково-дослідна катедра «Природи, сільського господарства й культури Поділля при Кам'янецькому сільськогосподарському інституті» / М.М. Баєр. – Кам'янець на Поділлі : Друкарня ім. Леніна, 1927. – 19 с. (Відб. з кн. 4-ї «Записок сільськогосподарського інституту в Кам'янці на

Поділля», 1927); Баєр М.М. Підсумки будівництва Кам'янецького сільськогосподарського інституту та перспективи його розвитку / М.М. Баєр. – Кам'янець на Поділля: Друкарня ім. Леніна, 1927. – 21 с. (Відб. з кн. 4-ї «Записок сільськогосподарського інституту в Кам'янці на Поділля», 1927); Баєр М.М. Спроба обґрунтувати необхідну й достатню точність означення поля (площі) при землеурядженню / М.М. Баєр. – Кам'янець на Поділля : Друкарня ім. Леніна, 1927. – 11 с. – (Відб. з кн. 4-ї «Записок с.-г. інституту в Кам'янці на Поділля», 1927 р.).

*Фастишевська К. М., завідувача бібліотекою
Хмельницького політехнічного коледжу
НУ «Львівська політехніка»*

Сучасні та перспективні шляхи співпраці освітнянських та публічних бібліотек

*Анотація: стаття про співпрацю бібліотеки
Хмельницького політехнічного коледжу НУ «Львівська
політехніка» з бібліотеками, закладами, установами та
громадськими організаціями.*

*Ключові слова: бібліотека, партнерство, співпраця,
ХОУНБ, ХМЦБ, ХНУ.*

Протягом останніх десятиліть бібліотека Хмельницького політехнічного коледжу НУ «Львівська політехніка» підтримує тісні зв'язки з різними бібліотеками, установами і закладами міста задля інформаційно-бібліографічного обслуговування студентів та викладачів.

Партнером бібліотеки ХПК завжди була і залишається Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. Працівники бібліотеки організували незабутню зустріч з відомими українськими письменниками – братами Капрановими, які презентували свій новий роман «Забудь-річка». Брати Капранови вразили неперевершеною майстерністю слова, інтелектуальністю, різноманіттю інтересів, дотепністю і величезною любов'ю до своєї Батьківщини, що спонукає їх до

детального вивчення історії та написання на базі цих знань художніх творів з захоплюючим сюжетом. Після надзвичайно цікавої розповіді авторів про родинну історію сім'ї Капранових, що підштовхнула авторів до написання роману, про його сюжетну лінію та історичне підґрунтя майже кожен з присутніх виявив бажання придбати і собі примірник видання. Отож і фонд бібліотеки Хмельницького політехнічного коледжу НУ «Львівська політехніка» отримав чудове поповнення – роман «Забудь-річка» з дарчим написом авторів.

Співробітники ХОУНБ для студентів коледжу провели масовий захід на тему «Винаходи українців, які відомі у всьому світі», в рамках якого було продемонстровано цікаві відеоматеріали та презентовано книжкову виставку «Фабрика винаходів». Ми дякуємо нашим колегам за цікаві та змістовні масові заходи і постійну готовність до співпраці.

Активно співпрацюємо ми з Хмельницькою обласною бібліотекою для юнацтва. Напередодні Дня пам'яті жертв політичних репресій та 75-річчя депортації кримських татар фахівці ХОБЮ спільно з бібліотекою ХПК презентували студентам коледжу огляд мистецької спадщини народів Криму «Вертай додому, вільний птах». З душевним щемом молоді люди слухали про творчість Ахтема Сеїтаблаєва та Олега Сенцова, переглянули трейлер до кінострічки «Хайтарма», згадали що саундтреком до фільму «Чужа молитва» стала відома пісня Джамали (Сусани Джамаладінової), котра принесла їй перемогу на Євробаченні. Переїнявшись долею народу-вигнанця, відчувати біль втрати і поневірянь студенти змогли вкотре прослухавши цю пісню-плач, пісню-сповідь.

У дивовижний, неповторний світ театру занурились студенти коледжу, які взяли участь у роботі дискусійного кіноклубу, що успішно працює у Хмельницькій обласній бібліотеці для юнацтва. Організатор та ідейний натхненник клубу, професійний режисер, що має у своєму доробку постановки як на аматорській, так і на професійній сцені, Ярослав Дмитрик розповів про важливість і вічність театрального мистецтва, яке спонукає до думки, до вміння розрізняти добро і зло, до необхідності інтелектуального саморозвитку. На екрані студентам було продемонстровано

запис спектаклю, в якому Ярослав виступає в двох іпостасях – як режисер та виконавець однієї із ролей.

У Хмельницькій центральній міській бібліотеці дуже часто проводяться змістовні нестандартні заходи, що викликають непідробний інтерес у студентів Хмельницького політехнічного коледжу. Запам'яталась презентація книги «Пам'ять жива», виданої Слов'янським коледжем Національного авіаційного університету. Бібліотекарі Слов'янського коледжу розповіли про трагічні події окупації, а потім визволення їхнього міста. Був продемонстрований відеокліп з іменами полеглих, серед яких багато 18-19-літніх патріотів.

Співробітництво бібліотеки коледжу з Хмельницькою центральною міською бібліотекою наповнилось новим змістом під час проведення телемосту «Єдина країна on-line: Хмельницький – Кам'янське – Запоріжжя». On-line спілкування відбулось в приміщенні Хмельницького політехнічного коледжу НУ «Львівська політехніка». Важливе свято – День Соборності України – Хмельницькі політехніки відзначили дружньою розмовою «Єдина країна on-line» зі своїми ровесниками, що проживають на сході нашої держави у містах Запоріжжя та Кам'янське Дніпропетровської області. Директор ХМЦБС Тамара Козицька наголосила на необхідності діалогу між всіма українцями, де б вони не проживали. Насамперед, це важливо для молоді, адже саме їм належить будувати спільне майбутнє нашої держави. Тон розмові задали експерти з даного питання. Хмельничан представляв голова Хмельницького обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта», член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки письменників України, поет, громадський діяч Віталій Міхалевський. Під час розмови студенти ділились планами, мріями, надіями зі своїми ровесниками, поставити один одному запитання щодо бачення майбутнього своєї країни, міста, власних перспектив. Спілкування ще раз підтвердило, що ми єдині і немає у нас тем, що роз'єднують, а є єдина віра в те, що рано чи пізно «запануєм і ми, браття, у своїй сторонці». І наостанок всі разом – молодь трьох таких далеких і водночас таких близьких міст заспівали разом пісню про Україну.

Студенти коледжу взяли участь в історичній грі до 100-річчя Української революції, що відбулась у ХМЦБ. Це – «інтелектуальна розвага, покликана зробити так, щоб важку історію було цікаво вчити і показати ті її моменти, які захоплюють». Щиро дякуємо колективу Хмельницької міської централізованої бібліотечної системи за організацію цікавого змістовного дозвілля молоді та постійну якісну роботу з формування у них патріотизму і національної свідомості, відновлення та збереження національної пам'яті українського народу.

Співпрацюємо ми і з Хмельницькою обласною бібліотекою для дітей ім. Т. Г. Шевченка та Хмельницьким обласним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді. Спільно ми провели цікавий краєзнавчий турнір для вихованців шкіл Хмельниччини, аби визначити, хто з них є найкращим знавцем історії свого краю. Теплим вітальним словом на адресу учасників турнір відкрила т. в. о. директора ХОЦКУМ Н.В. Колесник. З гордістю презентували навчальний заклад, котрий гостинно розкрив свої двері, директор ХПК В.В. Овчарук та секретар приймальної комісії Д.О. Пижов. Їх розповідь була доповнена переглядом відеофільму про життя політехнічного коледжу та екскурсією до музею закладу. А далі юних краєзнавців завідувач відділення «Комп'ютерної інженерії» А.Ф. Сівко запросив ознайомитись з навчальними аудиторіями, лабораторіями та майстернями коледжу. Враження були настільки сильними та позитивними, що одразу ж декілька з них висловили бажання в майбутньому здобути право називатись студентами ХПК. Головною подією заходу була вікторина. Питання її були зовсім непростими і охоплювали цілий спектр різноманітних тем – від історії навчального закладу та військово-патріотичного виховання до краєзнавчих проблем. Високий рівень знань продемонстрували всі без винятку учасники. Нагороджуючи переможців змагання, методист ХОЦКУМ Микола Іванович Мозолук висловив подяку адміністрації коледжу за надану можливість провести даний захід.

Найбільш активно розвивається партнерство бібліотеки з письменниками, поетами, членами Національної спілки

журналістів України, членами Національної спілки письменників України та ін.

Напередодні Всесвітнього дня поезії до студентів коледжу завітав почесний гість – кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного університету, член Національної спілки журналістів України, член Національної спілки письменників України, громадський діяч, голова обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта», голова міської організації Національної спілки письменників України, поет-романтик, автор дев'яти поетичних збірок, лауреат літературно-мистецьких премій – ось перелік (може й не повний) регалій Віталія Цезарійовича Міхалевського. Неординарна людина, цікавий співрозмовник, він неабияк захопив свої виступом студентів коледжу, що зібрались в читальному залі бібліотеки. Він говорив насамперед про своє захоплення віршованим словом. Він підкорив аудиторію і серйозними роздумами про суть поезії, і веселими жартами, і, звісно, своїми віршами. А вони у Віталія Цезарійовича особливі – щирі, теплі, трепетні.

Напередодні Дня української писемності та мови в коледжі відбулися зустрічі з подільським письменником-піснярем Миколою Івановичем Дорожко та відомою сучасною українською письменницею Анастасією Нікуліною з презентацією нової книги про підлітків «Зграя». Такі зустрічі виховують у студентів почуття глибокої любові до мови, свого роду, рідної землі. Вони не повчають, а надихають відкривати у собі щось нове, спонукають до позитивних емоцій, дають стимул не зупинятися на досягнутому та рухатися вперед, адже, як неодноразово звучало на зустрічі: «Немає меж, є перешкоди в досягненні мети».

Бібліотека коледжу розширює партнерські відносини і з бібліотеками ХНУ, ХГПА, ХМК та ін. Зокрема, з усіма бібліотеками укладено договори на інформаційно-бібліографічне обслуговування, про спільну творчу діяльність.

«Навчаючи – виховуємо, виховуючи – навчаємо» – гасло хмельницьких політехніків. Бібліотекарі бібліотеки ХПК завжди перебувають у творчих пошуках, вони налаштовані на зміни, які

відбуваються у житті коледжу та держави. Ми налаштовані на подальшу співпрацю з нашими партнерами!

*Грудецька Т. В., завідувача відділом науково-методичної
роботи та інновацій у бібліотечній справі
Хмельницької ОУНБ*

Стан бібліотечного обслуговування в об'єднаних територіальних громадах Хмельниччини

У статті висвітлюються підсумки дослідження Міністерства культури України щодо стану обслуговування користувачів публічних бібліотек об'єднаних територіальних громад області відповідно до Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні.

***Ключові слова:** соціологічне дослідження, бібліотечне обслуговування, об'єднана територіальна громада, Державні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні.*

Науково-дослідна робота є одним з основних напрямів діяльності обласної наукової бібліотеки, адже головні завдання спрямовані на здійснення наукових досліджень у галузі бібліотекознавства, проведення соціологічних досліджень з актуальних проблем бібліотечно-бібліографічної практики, виявлення актуальних питань та думки користувачів щодо обслуговування, якості надання бібліотечних послуг [1].

Тематика наукових досліджень спрямована на вивчення та розв'язання актуальних бібліотечних проблем, удосконалення науково-дослідної роботи бібліотечних працівників, організацію та координацію впровадження результатів наукових досліджень і розробок у діяльність бібліотечних закладів.

Крім того, слід відмітити активну участь працівників бібліотек, зокрема публічних бібліотек ОТГ, в загальнодержавних дослідженнях, які проводить Міністерство культури України, Національна бібліотека України ім. Я. Мудрого.

У серпні-вересні 2019 року Міністерство культури України проводило дослідження щодо вивчення стану бібліотечного обслуговування в об'єднаних територіальних громадах з метою визначення відповідності бібліотечної мережі Державним соціальним нормативам забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні (постанова КМУ від 06.02.2019 № 72) [2].

У дослідженні вивчалися публічні бібліотеки об'єднаних територіальних громад, які були створені протягом 2015–2017 рр. Стан розвитку та діяльність даних закладів відстежується у динаміці 2017 року — першого півріччя 2019 року. У Хмельницькій області протягом зазначених років було створено 39 громад, проте взяли участь – 27 (у складі цих громад – 331 бібліотека), які у даний період прийняли на баланс об'єднаної територіальної громади публічні бібліотеки.

В основі дослідження 2 додатки: опитувальний лист, який містить загальну інформацію щодо ОТГ (рік створення та передачі публічних бібліотек), моделі бібліотек на момент передачі до комунальної власності ОТГ та станом на 2019 рік, найменування структурного підрозділу, який здійснює функції з управління публічними бібліотеками, кількість населених пунктів, де відсутні стаціонарні бібліотеки; таблиця «Інформація про діяльність публічних бібліотек в ОТГ, створених у 2015 – 2017 рр.» в розрізі 2017 — I півріччя 2019 року. Таблиця дозволяє отримати інформацію про загальну кількість бібліотек, їх кадровий склад, обсяг фактичних видатків на публічні бібліотеки із бюджету ОТГ на оплату праці, закупівлю книжок, передплату періодики, капітальні видатки, кількість придбаних комп'ютерів, їх підключення до мережі Інтернет, кількість бібліотек, у приміщеннях яких проведено капітальні ремонти чи реконструкції.

В рамках дослідження вивчено та проаналізовано додатки.

Аналіз опитувального листа показав, що на момент передачі публічних бібліотек до комунальної власності ОТГ переважна більшість бібліотек відносилися до моделі «ЦБС (або окремі філії ЦБС)» після повної передачі майна бібліотек та їх фондів, більшість бібліотек позиціонують себе як самостійні

публічні бібліотеки. Модель «ЦБС, або окремі філії ЦБС» продовжує діяти в тих громадах, на території яких залишилися центральні районні бібліотеки. В Дунаєвецькій міській та Гуківській сільських громадах створено модель «публічно-шкільні бібліотеки». Проаналізовано населені пункти ОТГ, в яких станом на 01.07.2019 року відсутні стаціонарні публічні бібліотеки. Загалом є 315 таких населених пунктів, з них 306 із кількістю жителів менше 500 осіб, середня відстань до найближчої публічної бібліотеки становить 4,35 км, що суперечить Державним соціальним нормативам забезпечення населення публічними бібліотеками (відстань не повинна перевищувати 3 км). Лише у 57 населених пунктах, де відсутня бібліотека, функціонують бібліотечні пункти.

Створюються структурні підрозділи виконкому органів місцевого самоврядування, які здійснюють функції з управління публічними бібліотеками. Також слід відмітити створення центральних бібліотек в Гуменецькій, Меджибізькій, Грицівській громадах.

Вивчаючи таблицю «Інформація про діяльність публічних бібліотек в ОТГ», слід звернути увагу на зменшення обсягів фактичних видатків із бюджету ОТГ. Мережа публічних бібліотек фактично не змінилася, проте зменшилась кількість персоналу бібліотек. Це обумовлено здебільшого тим, що є ряд бібліотек, які за рішеннями сільських та селищних рад тимчасово призупинили свою діяльність.

Значно зменшилося фінансування на поповнення бібліотечних фондів. Лише 5 ОТГ виділили кошти у I-му півріччі 2019 року на придбання нової літератури (Волочиська, Краси́лівська міські, Черноострівська, Чемеровецька селищні та Розсошанська сільська ОТГ). Краща ситуація з підпискою на періодичні видання – 60 % бібліотек ОТГ, користувачі яких мають змогу переглянути нові газети та журнали.

Майже не фінансується оновлення матеріально-технічної бази. Лише у Волочиській, Гуменецькій, Ганнопільській громадах виділено кошти на реконструкцію приміщень.

Практично не відбувається і придбання комп'ютерної техніки. У 2017 році за рахунок асигнувань із бюджету ОТГ

придбано 19 комп'ютерів, у 2018 – 18, ще 6 було придбано у 2019 році.

За результатами дослідження виявлено: 30 % публічних бібліотек ОТГ залишаються на балансі районів; жителі 257 населених пунктів позбавлені бібліотечного обслуговування, адже відстань до найближчої бібліотеки значно перевищує 3 км; створюються моделі публічно-шкільних бібліотек, що суперечить низці нормативно-правових актів; зменшуються видатки на закупівлю книг та періодичних видань.

Список використаних джерел:

1. **Науково-дослідна робота** в бібліотеках Хмельниччини. Вип. 13 / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. ОУНБ. – Хмельницький, 2018. – 36 с.

2. **Державні соціальні нормативи** забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні [Електронний ресурс]: сайт Урядовий портал. – Режим доступу: <https://bit.ly/348Cje2>. – Назва з екрана.

*Борейко В. М., завідувача відділом краєзнавства
Хмельницької ОУНБ*

Пріоритетні напрямки краєзнавчої діяльності

Пізнай свій край, себе, свій рід, свій народ,
свою землю – і ти побачиш свій шлях у життя...

Григорій Сковорода

У статті висвітлюється сутність краєзнавства як галузі людської діяльності, краєзнавча діяльність в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці, її розвиток та сьогодення.

Ключові слова: краєзнавство, краєзнавча діяльність, бібліотечне краєзнавство, поширення краєзнавчих знань.

Етимологічно сам термін «краєзнавство» походить від двох слів – «край» (місцевість, територія) та «знавство»

(знання), які разом означають «знання про край».

Краєзнавство – це галузь людської діяльності, яка спрямована на всебічне вивчення краю та сукупність знань про край: його географію, історію, економіку та інші сфери життєдіяльності [1, с. 25].

Практичне краєзнавство сягає давнини, але його теоретичні засади почали формуватися лише наприкінці XIX ст. – 20-ті роки XX ст. Тоді було виявлено два основні підходи до визначення поняття «краєзнавство»:

1) розуміння його як суто аматорського заняття, вивчення певної частини країни переважно зусиллями місцевого населення;

2) розуміння його як діяльності з вивчення певної території всередині країни для вирішення наукових, виробничих, самоосвітніх завдань, що здійснюється як місцевими, так і центральними державними, господарськими та громадськими організаціями, науковими установами і окремими особами.

У бібліотечній практиці другий підхід вважається більш перспективним тому, що має цілу систему бібліотечно-бібліографічної підтримки.

Краєзнавство сприяє: соціальному, економічному та культурному розвитку краю; охороні та раціональному використанню природних багатств і культурної спадщини краю; поширенню краєзнавчих знань для досягнення освітніх, пізнавальних і виховних цілей; формуванню національної самосвідомості, вихованню поважного ставлення до історії та культури краю; розвитку творчих здібностей на базі традицій народного та професійного мистецтва [1, с. 25–26].

Краєзнавство пронизує всі галузі знань і сфери діяльності людини. Його зміст визначається цілями і завданнями, які вирішує суспільство на різних етапах свого розвитку. Під час краєзнавчих пошуків ми отримуємо документально зафіксовані підсумки, які містяться у друкованих творах, рукописних матеріалах, кінофотофонодокументах, електронних (онлайнових та офлайнових) документах, що з найбільшою повнотою концентруються в таких соціальних інститутах, як бібліотеки, архіви і музеї.

Бібліотека, як і будь-яка інша система, створюється суспільством для виконання певних соціальних функцій. Однією з них є краєзнавча функція.

Краєзнавча функція бібліотеки – головна типологічна ознака загальнодоступної публічної бібліотеки, яка відрізняє її від усіх інших бібліотек. Її сутність полягає в сприянні розвитку краєзнавства бібліотечними засобами [1, с. 119].

Краєзнавча функція з найбільшою повнотою виявляється через надання пріоритетного значення фондоутворенню та бібліотечно-бібліографічному обслуговуванню користувачів краєзнавчими документами, а також інформацією про них.

Центрами бібліотечного краєзнавства є загальнодоступні універсальні публічні бібліотеки регіонального та місцевого рівнів – обласні, міські, бібліотеки ОТГ – головні носії краєзнавчої функції.

Краєзнавча діяльність є головним засобом реалізації краєзнавчої функції бібліотеки.

У нашій бібліотеці краєзнавча діяльність є одним з пріоритетних напрямків роботи.

Пропагандою літератури про рідний край бібліотека займалась впродовж всього свого існування. При цьому відмічалися як періоди піднесення, так і періоди спаду на певних історичних етапах розвитку.

У зв'язку з труднощами воєнного та післявоєнного періоду, краєзнавча діяльність бібліотеки не набула належного розвитку. Разом з тим, робота, яка велася у ці роки, склала базу для подальшої активізації краєзнавчої роботи бібліотеки. В 1945 – 1946 роках взято на облік краєзнавчу літературу, яка була в бібліотеці та в Проскурівському музеї, а також розпочався пошук літератури, втраченої у роки війни. Дякуючи зусиллям тодішнього директора бібліотеки М. І. Мілютіна, бібліотеці повернули частину цінних дореволюційних видань, якими читачі користуються і сьогодні. В цей час виготовляються краєзнавчі альбоми про історичне минуле Поділля, народне господарство краю [2, с. 57].

В 1951 році обласною бібліотекою робляться перші спроби у видавничій справі – це були плакати, а починаючи з 1953 року краєзнавчі бібліографічні посібники. Серед перших

видань: «Досвід передовиків сільського господарства Хмельницької області», «Хмельниччина за сорок років», «Хмельниччина в художній літературі» та інші. Починаючи з 60-х років видається бібліографічний покажчик «Література про Хмельницьку область за (поточний) рік», «Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини» [2, с. 57-58].

У 1966 році при бібліографічному відділі створено сектор краєзнавчої літератури, який згодом став відділом. Працівники цього відділу займалися дослідженням, популяризацією краєзнавчої літератури, видавничою діяльністю тощо.

В цей період йде пошук нових форм роботи з читачами-спеціалістами. З 1969 року в бібліотеці регулярно проводились краєзнавчі п'ятниці, які у 1970 році переросли у клуб «Краєзнавець», що об'єднав як краєзнавців-науковців, так і аматорів, читацький актив, всіх, хто не байдужий до історичної минувшини краю, його культури, видатних людей.

Згодом відділ було ліквідовано, краєзнавчою роботою почали займатися працівники бібліографічного відділу.

У вересні 1989 року на базі Хмельницької ОУНБ відбулась республіканська науково-практична конференція бібліотекарів-краєзнавців «Краєзнавча робота бібліотек – фактор патріотичного і інтернаціонального виховання населення», на якій було узагальнено накопичений досвід бібліотечного краєзнавства в Україні, визначено перспективи його розвитку [2, с. 59].

У виступах науковців і бібліотекарів розглядалися питання організації краєзнавчої роботи бібліотек, шляхи удосконалення обслуговування читачів краєзнавчими матеріалами, розповсюдження знань про рідний край.

Одразу ж після конференції, у жовтні 1989 року, при бібліографічному відділі створено сектор краєзнавчої літератури.

Нове піднесення краєзнавчого руху, що було викликане корінними змінами соціально-економічних, політичних засад у нашій державі розпадом СРСР та проголошенням державної незалежності України – поклато початок якісного нового етапу у розвитку бібліотечного краєзнавства. Його характерними

рисами стала значна пошукова робота, спрямована на висвітлення раніше невідомих чи заборонених тем, життя та діяльність репресованих уродженців краю, його видатних діячів.

У 90-ті роки значно зростає потреба у літературі, яка розкриває самотність української нації, місцеві народні традиції, обряди, звичаї, вірування, мову, мистецтво, народні промисли і т.п. З огляду на це, спільно з професором Кам'янець-Подільського педагогічного інституту В. П. Струманським, бібліотека провела велику дослідницьку і пошукову роботу, результатом якої став бібліографічний покажчик «Народознавство Поділля». Він став важливим путівником по джерелах, що відображають різні сторони минулого, і сучасного життя нашого краю.

Протягом 1991-1992 років, в рамках республіканського наукового дослідження «Краєзнавча робота бібліотек», проводилося вивчення кількісного і якісного складу краєзнавчих фондів бібліотек області, результатом якого стало створення зведеного друкованого каталогу краєзнавчої літератури по Хмельницькій області.

Враховуючи актуальність краєзнавчої роботи, в листопаді 1993 року сектор переростає у відділ краєзнавчої літератури та бібліографії. У ці роки ведеться активна робота – виділяється окрема кімната для відділу, формується фонд відділу, зведений краєзнавчий каталог, бере початок створення колекції видань подільської діаспори, фонд неопублікованих документів.

У 1994 році відновлює свою роботу клуб «Краєзнавець».

Працівники відділу краєзнавства беруть активну участь в регіональних краєзнавчих конференціях. Зростає соціокультурна діяльність відділу з популяризації краєзнавчих знань серед населення.

З появою новітніх інформаційних технологій з'являються нові напрямки роботи. Розпочато випуск власної бібліографічної продукції краєзнавчого змісту – рекомендаційні списки літератури, буклети, бібліографічні покажчики тематичні та до ювілейних дат видатних діячів краю.

З 2006 року розпочали створювати краєзнавчий електронний каталог. Були започатковані перші три

бібліографічні бази даних (БД): «Книги», «Періодика» та «Аналітика». Не звертаючи увагу на зростання трудомісткості та збільшення часу на створення електронного запису, ми і наші користувачі відчуваємо реальні переваги електронного краєзнавчого каталогу, з'явилися можливості використання складного, багатоваріантного пошуку, про які неможливо було говорити відносно каталогу карткового. Здійснена ретроконверсія краєзнавчого фонду. Для зручності тематичного бібліографічного пошуку усі бібліографічні краєзнавчі БД були злиті в єдину і виставлені на сайт бібліотеки у розділі ресурси – «зведений краєзнавчий каталог», також у цьому розділі виставлені краєзнавчі покажчики (повнотекстово з 2010 р.).

Разом з великою інформаційно-бібліографічною та видавничою краєзнавчою діяльністю ведеться робота з популяризації краєзнавчих документів під час проведення соціокультурних заходів, до яких готуються різноманітні виставки та перегляди літератури. Популярною серед користувачів бібліотеки є книжкова виставка «Нова література про край», тематичні до певної історичної події чи ювілею видатного земляка. Основними формами масових заходів краєзнавчого змісту у нас є зустрічі з видатними діячами краю, презентації нових книг науковців, краєзнавців, письменників-земляків, вечори-портрети до ювілейних дат, літературно-мистецькі вечори, краєзнавчі години, засідання клубу «Краєзнавець». Зараз стало популярним проведення різноманітних акцій, флешмобів, у тому числі й краєзнавчого напрямку.

Наповнюються й комплексно використовуються соціальні мережі, бібліотечний сайт, блоги, що дає можливість грамотно й ефективно позиціонувати бібліотеку в інформаційному просторі. Опановуємо нові форми ведення неформальних діалогів із читачами, громадськими організаціями в мережі. Соціальні медіа можуть допомогти бібліотекам лобювати свої інтереси у суспільстві, залучити користувачів до обговорення й підготовки бібліотечних подій, а не лише запрошувати на різні заходи. Соцмедіа надають можливість ефективно вирішувати різні бібліотечні проблеми шляхом

обговорення їх у мережі з колегами, експертами та користувачами бібліотек.

Розвиток та популяризація знання про свій край вважається одним із пріоритетних напрямків у діяльності сучасних бібліотек. На даний час існують об'єктивні умови для відродження кращих традицій українського бібліотечного краєзнавства, значно підвищилась роль бібліотек у відновленні історичної пам'яті народу нашої держави, становленні його національної свідомості. Саме це і визначає актуальність теми даного дослідження. Важливість краєзнавчої роботи у поточній діяльності бібліотек привертала і привертає до неї увагу і бібліотекарів-практиків, і дослідників-бібліотекознавців.

Наразі краєзнавство переживає духовне піднесення, здійснюється пошук нових форм, розширюється коло завдань, уточнюється їх зміст. Краєзнавчі знання необхідні не тільки суспільству в цілому, групам людей, але й кожній людині. Їй потрібно знати, хто вона і звідки походить. Пам'ять про своє коріння робить людину свідомішою, достойнішою, сильнішою й інтелігентнішою. Цьому сприяє краєзнавство – найпатріотичніша наука.

Список використаних джерел:

1. **Кушнарєнко Н. М.** Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – Київ : Знання, 2007. – 502 с. : табл. – (Вища освіта ХХІ століття).
2. **Бібліотека і час** : ювіл. зб., присвяч. 100-річчю з часу заснування Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2001. – 116 с.
3. **Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України** : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ, 2014. – 237 с.
4. **Краєзнавча діяльність публічних бібліотек.** Примірна тематика семінарів працівників районних і міських бібліотек. – Вип. 6. – Київ, 2008. – 43 с.

*Шелегеда В. М., завідувача відділом зберігання та реставрації
бібліотечного фонду Хмельницької ОУНБ*

*Лабчук І. С., завідувача сектором депозитарного зберігання
документів, рідкісних і цінних видань Хмельницької ОУНБ*

Історико-книгознавчі дослідження фондів Хмельницької ОУНБ з метою створення книжкових колекцій

У статті подана історія формування книжкових колекцій Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки та організація бібліотечних зібрань з метою ефективного збереження книжкових пам'яток. Бібліотечні колекції розглядаються як джерело вивчення історії подільського регіону.

Ключові слова: книжкові пам'ятки, бібліотечна книжкова колекція, паспорт бібліотечної колекції.

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека є провідним інформаційним закладом області, духовною скарбницею вітчизняної та світової історії та культури, єдиним обласним депозитарієм краєзнавчих видань, одним із найбільших книгосховищ регіону. У фондах бібліотеки зберігаються понад вісім тисяч примірників книжкових пам'яток: книг, журналів, газет, нотних видань, альбомів тощо.

Серед книжкових пам'яток – прижиттєві та рідкісні видання творів класиків української та світової культури і науки, політичних і громадських діячів; книги, авторами яких є відомі дослідники Поділля: В.К. Гульдман, П. Батюшков, Ю. Сіцінський, М. Молчановський, видання Подільського єпархіального історико-статичного комітету, книги незвичайних форматів, видання з автографами відомих особистостей.

Фонд раритетних документів бібліотеки складається з окремих колекцій, виділених за критеріями рідкісності та цінності:

- рідкісні видання XVIII – середини XX століть;
- видання української діаспори;

- книги-мініатюри та малоформатні видання;
- репринтні та факсимільні видання пам'яток друку та писемності;
- видання з дарчими написами письменників, діячів науки, культури;
- книги з приватних бібліотек С.К. Гуменюка, подружжя академіків Азарських.

Історія формування фондів бібліотеки сягає 1891 року, коли прогресивна громадськість Проскурова (з 1954 м. Хмельницький) звернулась з клопотанням до губернатора Подільської губернії про відкриття читальні. Однак лише у 1901 році на добровільні пожертви була створена народна читальня, яка отримала назву «Проскурівська Міська Бібліотека в пам'ять поета О.С. Пушкіна». Фонд книгозбірні становили видання релігійно-богословського змісту, твори класиків світової та української літератури та періодика.

З 1923 по 1930 рр. та з 1935 по 1937 рр. у зв'язку зі зміною адміністративно-територіального поділу бібліотека була окружною, а з 1937 року – знову міською. З 1937 по 1941 рр. функції обласної бібліотеки виконувала одна з найбільших публічних бібліотек України – Кам'янець-Подільська окружна бібліотека. У 1941 році, після перенесення обласного центру з Кам'янця-Подільського в м. Проскурів, Проскурівській міській бібліотеці було надано статус обласної. Так як область була Кам'янець-Подільською, назва її до 1954 року залишилась «Кам'янець-Подільська обласна бібліотека». Під час німецько-радянської війни значну частину книжкових фондів було знищено [7].

Переважну кількість фонду книжкових пам'яток Хмельницької ОУНБ становлять видання, які зберігались у цих бібліотеках. Їхній шлях можна прослідкувати за допомогою бібліотечних штампів. Частина видань була подарована бібліотеці. На них стоять екслібриси і штампи приватних колекцій та книжкових магазинів, автографи власників.

Ідея виокремлення рідкісних і цінних видань із загального масиву фонду бібліотеки виникла давно. У 1962 році був створений відділ книгозбереження (тепер відділ зберігання та реставрації бібліотечного фонду). Тоді були започатковані

бібліотечні колекції, які і сьогодні входять до складу фонду рідкісних і цінних видань. Для формування колекцій застосовувались хронологічний, соціально-ціннісний, кількісний критерії відбору [4, с. 1] з урахуванням наявних фондів, традицій регіону.

У 2001 році, згідно Програми збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000-2005 роки, для організації фонду рідкісних і цінних документів, його всебічного розкриття, забезпечення оптимальних умов зберігання та використання, у структурі відділу був створений сектор депозитарного зберігання документів, рідкісних і цінних видань. Задля ефективного збереження книжкових пам'яток, крім традиційних заходів обліку, контролю за наявністю та фізичним станом рідкісних і цінних видань, почала проводитися паспортизація бібліотечних колекцій. Паспорт являє собою обліково-охоронний документ, є спеціалізованою формою обліку бібліотечних колекцій і зібрань [6, с. 3].

З метою систематизації та популяризації творчої спадщини західної української спільноти, яка проживає поза межами українських земель, було створено колекцію «Видання української діаспори». Ядром колекції стала література, надіслана українсько-американським доброчинним фондом «Сейбр-Світло», який тісно співпрацює з фондом Катедр Українознавства Гарвардського університету, бібліотеками США, Канади та Західної Європи. Метою фонду Катедр Українознавства Гарвардського університету є підтримка української науки та освіти в Америці. «Сейбр-Світло» взяв на себе функцію поширення в Україні україномовної наукової літератури. Хмельницька ОУНБ, як постійна організація-партнер, отримує книги практично з усіх галузей знань. Яскравими представниками є «Записки НТШ» та інші збірки Наукового товариства імені Шевченка, всесвітньої української академічної організації, створеної в 1873 році у Львові. Більшовицькі репресії спонукали членів НТШ до еміграції. Були створені центри НТШ у Німеччині, США, Канаді та Австралії, Франції, які підхопили наукову і видавничу естафету львівського НТШ. «Записки НТШ» є головним серійним виданням товариства за усіх періодів його існування.

Надалі колекція поповнюється дарунками від осередків української національної спільноти, в тому числі конфесійної, визначних представників української діаспори: твори Віри Вовк, Володимира Січинського, Миколи Мушинки, Яра Славутича та інших. Віра Вовк (Селянська) – українська письменниця, літературознавець, прозаїк, драматург і перекладач, проживає в Бразилії, учасниця Нью-Йоркської літературної групи. Її перу належать слова «...треба бути українцем і поширювати наші типові прикмети. Тільки типово українське зацікавить світ. Нічого іншого не треба...». Літературний доробок письменниці представлений творами: «Зоря провідна» (Мюнхен, 1955), «Елегії» (Мюнхен, 1956), «Меандри» (Ріо-де-Жанейро, 1979), «Мандаля» (Ріо-де-Жанейро, 1980), «Казка про вершника» (Ріо-де-Жанейро; Нью-Йорк, 1992), «Жіночі маски» (Ріо-де-Жанейро; Женева, 1993), «Поезії» (Київ, 2000) та багатьма іншими.

Володимир Юхимович Січинський (1894–1962) – український архітектор, графік, мистецтвознавець, дійсний член НТШ. Народився 1894 року у Кам'янці-Подільському в сім'ї відомого краєзнавця, протоієрея Юхима Січинського. Проживав у місті Патерсон, США. Книга «Чужинці про Україну» уперше побачила світ 1937 року й багато разів перевидавалася як у діаспорі, так і в Україні. Книга містить огляд відгуків іноземних авторів про Україну та українців від найдавніших часів до середини XIX століття. Наводяться цікаві дані про побут і етнографію українського народу. У бібліотеці зберігається п'яте видання 1946 року (Авгсбург – Німеччина). Воно було задумане як популярне, в скороченому вигляді. Причиною цього були труднощі з друкуванням великої за обсягом книги та бажання зробити її доступною для широких верств населення. З цієї причини довелося відмовитися від частини довідкового матеріалу. Але у цьому виданні, на думку автора, зібраний найбільш цінний і цікавий матеріал про Україну.

Микола Мушинка – українознавець, мистецтвознавець, літературознавець, бібліограф, голова Асоціації українців у Словаччині, президент НТШ у Словаччині. Передані ним видання «Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини» (Пряшів, 1995), «Академік Станіслав Дністрянський. 1870-1935» (Київ, 1992), «Володимир Гнатюк»

(Нью-Йорк; Сідней; Торонто, 1987), «Лемко на фоні Радощини: до 50-ліття з дня народження Володимира Шуркала» (Пряшів, 2001), «Збірник пам'яті Івана Зілінського. 1879-1952» (Нью-Йорк; Париж; Сідней, 1994), «Нарис історії українських театрів до 1945 року» Юрія Шерегія (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто; Пряшів; Львів, 1993) мають історичне та культурне значення, є джерелом вивчення життя і творчості видатних людей.

Яр Славутич (Григорій Михайлович Жученко) (1918 – 2011) – літературознавець, мовознавець, дослідник історії української імміграції в Канаді, поет, перекладач, дійсний член НТШ. Проживав в Німеччині, США, Канаді. Автор англomовних підручників з української мови, літературно-критичних нарисів, редактор і видавець літературно-мистецького альманаху «Північне Сяйво» (Едмонтон). Передана у фонди бібліотеки добірка творів «Велич Шевченка» (Вінніпег-Канада, 1961), «Зібрані твори. 1938-1978» (Едмонтон, 1978), «Творчість Яра Славутича» (Едмонтон, 1978), «У вирі багатокультурності» (Едмонтон, 1988), «Українська література в Канаді» (Едмонтон, 1992) допомагає прослідкувати за розвитком літератури української діаспори. Письменники-емігранти мали більшу свободу художнього вираження, а також можливість критично осмислювати події в Україні. Таким чином, українська діаспорна література ХХ століття розвивалася паралельно з іншими європейськими літературами в той час, коли в Україні ці процеси були призупинені і замінені значною мірою суто пропагандистською та прорадянською літературною продукцією.

Цінну інформацію про особистостей, які багато зробили задля збереження та розвитку української мови, науки та культури в умовах зарубіжжя містить журнал «Визвольний шлях», надісланий Українською видавничою спілкою з Лондона. Тут публікуються праці визначних діячів та відомих українських письменників: Михайла Грушевського, Івана Франка, Івана Огієнка, Володимира Винниченка, Івана Багряного, Уласа Самчука, Василя Барки, Тодося Осьмачки, Яра Славутича, Олександра Олеся та інших, висвітлюються значні події з громадсько-культурного життя української діаспори.

Слід зазначити, що матеріали колекції видань української діаспори широко використовуються як читачами, так і співробітниками бібліотеки, допомагають бібліотеці виконувати свої функції соціокультурного інституту суспільства.

Колекція книг-мініатюр та малоформатних видань Хмельницької ОУНБ – результат цілеспрямованої роботи з формування бібліотечного зібрання за певними ознаками. Витоки колекції сягають часів створення відділу книгозбереження – 1962 року. При виокремленні книжок із загального фонду пріоритетними критеріями були формат (не більше 100х100 мм), зміст та зовнішній вигляд. До колекції відбирались також й малоформатні видання (не більше 107х140 мм) творів класиків української і зарубіжної літератури та художньо оформлені книги. Тематика колекції мініатюрних видань різноманітна. Це – видання з історії, військової справи, книжкової справи, бібліографії, мистецтва, мовознавства, художня література народів світу тощо. Але значну частину колекції становлять літературно-художні видання, серед яких твори класиків української та світової літератури.

Випуск багатьох мініатюрних видань приурочений до пам'ятних і знаменних дат. У 1963 році до 150-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка видавництвом Академії наук УРСР здійснено факсимільне видання «Малої книжки» (так званої «захаявної») Великого Кобзаря. Це рукописний збірник його віршів перших чотирьох років заслання (1847-1850). Складається він з окремих невеличких зошитів, що утворювались із згорнутого вчетверо подвійного аркуша поштового паперу. В ці «захаявні» книжечки Шевченко вписував не тільки твори даного року, а й окремі твори, написані ним ще до заслання. Кожна сторінка «захаявних» книжечок оформлена автором. Всього у «Малій книжці» 431 сторінка творів, написаних рукою великого поета. Згодом видавництво «Наукова думка» у 1966 та 1984 роках здійснило нові факсимільні перевидання «Малої книжки». У 2014 році на замовлення Державного комітету телебачення і радіомовлення України за програмою «Українська книга 2014 року» у видавництві «Веселка» побачило світ нове факсимільне

відтворення «захалавної» книжки. Для кращого розуміння автентичних творів великого митця в окремому розділі видання подано їх тлумачення. У фондах нашої бібліотеки представлені три видання «Малої книжки» Т.Г. Шевченка: 1963 (65x105 мм), 1984 (72x103 мм) та 2014 років (70x100 мм). Ці матеріали дають можливість широкому загалу читачів наблизитись до творчої лабораторії Кобзаря, побачити його почерк, замальовки на рукописних сторінках та інше. Окрасою колекції також є «Заповіт» (70x94 мм), виданий у 1993 році 56-ма різними мовами; «Думи мої» (68x95 мм), до якого увійшли вибрані поезії, репродукції із живопису і графіки, на фронтиспісі – портрет Шевченка роботи відомого художника Іллі Рєпіна. Творчість Шевченка – духовна основа формування української нації. Наявність у бібліотечній колекції його рідкісних і цінних видань додає їй значущості та унікальності. Про себе Тарас Шевченко казав: «Історія мого життя є частиною історії мого народу».

Культурне значення міні-книг не викликає сумнівів. Мініатюрна книга зберігає в собі всі якості великого видання. Вона довела своє право на існування, підкорюючи серця читачів своїм розміром і високою якістю поліграфічного виконання.

Витоки створення колекції репринтних та факсимільних видань сягають 1990-х рр., коли почалось послаблення радянської цензури та скасування ідеологічних обмежень, що дозволило зробити доступними велику кількість заборонених видань. В СРСР не схильно ставились до україномовних видань. Факсимільні та репринтні видання дали можливість пересічному читачеві ознайомитися з творчим доробком українських письменників і науковців.

Одним із кращих зразків точних відтворень книг є репринтне відбиття у 1958 році чотирьохтомного «Словаря українського языка», виданого 1907-1909 рр. у Києві. Словник складався 46 років (1861-1907 рр.). Євген Костянтинівич Тимченко та Володимир Павлович Науменко розпочали впорядковувати матеріали кореспондентів журналу «Основа». З 1902 року до роботи був залучений Борис Дмитрович Грінченко. Він використав праці багатьох кореспондентів журналу «Київська старовина», додав значний власний матеріал

(діалектні і фольклорні записи). Цей двомовний (українсько-російський) словник має 68 000 реєстрових слів і є першим в українській лексикографії великим зібранням лексичних фондів української мови. «Правопис цього словника був прийнятий по всіх українських редакціях та виданнях. Ось цей правопис, як вислід збірної праці письменників всього XIX-го століття й усього українського народу, і запанував в Україні, і держиться в нас аж до сьогодні» – писав Іван Огієнко.

Значний внесок в історію української науки і культури кінця XIX – першої третини XX ст. належить Михайлу Сергійовичу Грушевському. Його наукові та громадсько-політичні погляди відбито у монографії «Історія України-Русі» (у 10-ти т., 13-ти кн.). Твір видавався у Львові та Києві протягом 1898-1936 рр. Це перше фундаментальне видання історії України з найдавніших часів і до середини XVII ст. Репринтне відтворення оригіналу твору 1991 року розраховане на істориків, археологів, етнографів, всіх, хто цікавиться історичним минулим нашої країни.

«Очерк известий о Подольской земле до 1434 года» (переважно за літописами) надруковано в Києві у типографії Імператорского університету Св. Володимира, у 1885 р. Це перша значна історична праця Никандра Васильовича Молчановського. Видання містить велику кількість фактичного матеріалу про Поділля, показчик імен та географічних назв регіону і є незамінним джерелом історії краю. Репринтне відтворення оригіналу твору 2008 року.

Факсимільне видання «Кобзаря» 1840 року у футлярі – перша книга Тараса Шевченка – побачило світ у видавництві «Дніпро» у 1974 році. Передмову написав Василь Степанович Бородин. Наклад видання становив 25 000 примірників. Художник Володимир Іванович Юрчишин здійснив мистецьке оформлення книги. З усіх прижиттєвих видань творів Т.Г. Шевченка «Кобзар» 1840 року найбільш привабливий зовні: гарний папір, зручний формат, чіткий шрифт, продуманий розподіл тексту та його частин. Цікава особливість «Кобзаря» – офорт на початку книжки роботи українського художника Василя Івановича Штернберга: народний співець-кобзар із хлопчиком-поводирем. Призначення офорта – створити

відповідний настрій, ввести читача в образний світ «Кобзаря». У збірці лише 1429 віршованих віршів, але видання здається досить величним. Безпосередньо перед виданням збірки і спеціально для неї Т. Шевченко написав вступний вірш-заспів «Думи мої, думи мої...», який вмістив на початку «Кобзаря».

Повну картину розвитку української поезії, живу історію української поетичної творчості відтворює факсимільне видання «Українська муза. Поетична антологія. Од початку до наших днів» (1908 р.) під редакцією Олекси Коваленка. «Українська муза» – це цілісне художньо-політичне видання, наповнене довідково-біографічними матеріалами про 134 відомих і маловідомих українських митців, художньо оформлене відомим живописцем і графіком Іваном Мартиновичем Бурячком. Цілком слушно на чолі антології поставлено Івана Котляревського, який вважається одним із засновників нової української літератури. У десяти випусках «Української музи» надрукована поезія Івана Петровича Котляревського, Євгена Петровича Гребінки, Тараса Григоровича Шевченка, Леоніда Івановича Глібова, Івана Яковича Франка, Олени Пчілки, Лесі Українки, Павла Арсеновича Грабовського, Богдана Лепкого, Миколи Кіндратовича Вороного та інших авторів. Видання покликане висвітлювати сторінки історії українського народу від найдавніших часів, показувати формування української національної свідомості, державної і політичної думки, української ментальності. Факсимільне відтворення оригіналу здійснене в 1993 в Києві акціонерним товариством «Обереги» накладом 30 000.

Репринтні та факсимільні видання пам'яток друку та писемності дають можливість ознайомитися з оригіналами прижиттєвих видань відомих діячів різних сфер суспільного життя та наближають нас до таємниць їхньої діяльності [5, с. 208].

Серед рекомендованих принципів відбору у колекції видань з дарчими написами письменників, діячів науки, культури виділяють принцип винятковості (унікальності видання) [3]. Власницькі підписи або помітки – неповторні риси, які відбивають життя книги, її долю, ілюструють історію побутування видання [5, с. 215].

Протягом багатьох років гості бібліотеки: письменники, діячі науки і культури дарували Хмельницькій ОУНБ свої видання з власноручними пам'ятними написами (інскриптами). У багатьох з дарувальників доля пов'язана з Поділлям: Каленик Іванович Геренчук, український фізик-географ, геоморфолог; Антон Федорович Бурденюк, ветеринарний лікар, науковець, викладач; Йосип Станіславович Загаєвський, науковець, викладач; Федір Сергійович Замбриборщ, гідробіолог; Овсій Григорович Ліberman, економіст, автор економічної реформи 1965 року (так званої реформи Ліbermana); Аполлінарій Федотович Мацевич, член Національної спілки письменників України; Борис Якович Первомайський, лікар, науковець; Микола Панасович Савчук, український зоолог, міністр освіти УРСР (1948-1949); Володимир Павлович Беляєв, український та російський прозаїк, автор трилогії «Стара фортеця» та інші. У 1968 році бібліотеку відвідав відомий український поет-байкар Микита Годованець та подарував «Басні» в двох томах з дарчим написом та посвятою. Згодом постійна читачка бібліотеки Євгенія Мойсеївна Гінзбург, легенда подільської філології, передала бібліотеці добірку творів Микити Годованця з власноручним підписом автора, з яким була близько знайома, рецензувала його твори. Виокремлення бібліотечної колекції видань з дарчим написом відбулось у 1975 році.

У 2014 році фонд рідкісних і цінних видань бібліотеки збагатився колекцією відомого історика-краєзнавця Степана Костянтиновича Гуменюка. Донька науковця Валентина Степанівна Завроцька на честь 100-річчя батька передала до фонду Хмельницької ОУНБ його приватне зібрання, цим започаткувавши бібліотечну колекцію «З книг С.К. Гуменюка». Степан Костянтинович зробив безцінний внесок у розвиток краєзнавчої бібліографії. Йому належать понад 500 публікацій, брошур, методичних посібників з історії Поділля, м. Хмельницький та культурної спадщини краю [1, с. 24-26]. Колекція містить не тільки наукову літературу, а і художні твори, зібрані науковцем, що дає уявлення про Гуменюка як читача. Характерною рисою колекції є наявність екслібрису на форзаці видань. Екслібрис для особистої бібліотеки Степана Костянтиновича створив подолянин Сергій Кукуруза, один з

кращих майстрів екслібрису 70-х років XX століття. Книжковому знаку майстра властива влучна характеристика книголюба та його бібліотеки, колористична гра чорних і білих плям, художнє використання шрифтів у загальній композиції.

Подружжя академіків Азарських – Іван Миколайович та Олександра Олександрівна – єдина в Україні сім'я, члени якої є академіками Академії медико-технічних наук України, Заслуженими раціоналізаторами України, Почесними донорами України, лауреатами премії ім. Ю.Сіцінського, Б. Хмельницького та І-го обласного конкурсу науково-дослідних робіт Хмельницької обласної ради; нагороджені Почесними грамотами Хмельницької обласної державної адміністрації – за вагомий внесок у розвиток медичної, медико-технічної та педагогічної наук; вони письменники, історики-краєзнавці, педагоги та психологи.

Сім'я вчених, медичних і педагогічних працівників, винахідників, психологів, письменників і розробників проєктів в області медицини, психології, педагогіки.

Створили наукову школу і розробили програму лікувально-реабілітаційних та педагогічних заходів для дітей з дитячим церебральним паралічем, хворобою Луї-Бара, з патологіями психічного стану та опорно-рухового апарату та іншими неврологічними захворюваннями.

Вони є авторами:

- понад 80 винаходів і 1500 раціоналізаторських пропозицій в різних областях фундаментальних наук;
- понад 60 монографій;
- понад 17 навчальних посібників у різних областях фундаментальних наук для учбових закладів II-IV рівнів акредитації;
- понад 2500 наукових статей, опублікованих на 5-ти мовах світу (українській, російській, німецькій, англійській, івриті).

Наукові праці академіків Азарських є в книжкових палатах Києва, Москви, Санкт-Петербурга, Берліна та інших міст світу [2].

В 2012 році подружжя подарувало Хмельницькій ОУНБ частину особистого книжкового зібрання – серію «Бібліотека

класики», тим започаткувавши бібліотечну колекцію «З приватної бібліотеки подружжя академіків Азарських». Колекція постійно поповнюється працями відомих науковців. На титульній сторінці кожного видання стоїть книжковий інскрипт відомого подружжя.

Висновок. Книжкові колекції Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки є окремим соціокультурним явищем, яке представляє пласт духовної культури регіону, є складовою частиною культурних процесів, що відбуваються на подільських землях. Тому бібліотечні колекції не є закритими, вони продовжують поповнюватись згідно критеріїв рідкості та цінності.

Для всебічного розкриття культурної спадщини області, забезпечення інформаційних потреб користувачів бібліотеки, на основі проведеного вивчення наявних фондів Хмельницької ОУНБ, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільської міської центральної бібліотеки, наукової бібліотеки Подільського аграрно-технічного університету, видано покажчик «Бібліотечний раритет Хмельниччини». Видання розраховане на широке коло читачів, науковців, освітян, студентську та учнівську молодь, всіх, кого цікавить історія України та Поділля.

Працівниками бібліотеки започатковано серію буклетів «Путівник по книжкових колекціях». Випуск 1 присвячений Микиті Годованцю, його життю та творчості, випуск 2 – Вірі Вовк, випуск 3 – Юхиму Йосиповичу Сіцінському, випуск 4 – Володимиру Винниченку. Електронні версії буклетів представлені на сайті бібліотеки.

Список використаних джерел:

1. **Гуменюк Степан Костянтинович** [Текст] // Покликання – бібліотекар : біобібліогр. покажч. – Хмельницький, 2001. – С. 24-26.
2. **Експерти** [Електронний ресурс] // Музей історії міста Хмельницького. – Режим доступу: <http://mimh.org.ua/index/eksperti/0-19>, вільний. – Заголовок з екрана. – Дата перегляду: 14.09.2019. – Мова укр.

3. **Книжкові пам'ятки** [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна енциклопедія. – Режим доступу: <http://ube.nlu.org.ua/article/Книжкові%20пам'ятки>, вільний. – Заголовок з екрана. – Дата перегляду: 14.09.2019. – Мова укр.

4. **Книжкові пам'ятки. Загальні вимоги** (ГОСТ 7.87–2003. IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.87:2008 СІБВС. – [Чинний від 2008-01-10]. – 6 с.

5. **Ковальчук Г.І.** Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах [Текст] / Г.І. Ковальчук; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т укр. кн. – Київ : НБУВ, 2004. – 642, [1] с.

6. **Муха Л.** Бібліотечні книжкові колекції та зібрання: паспортизація фондів [Текст] / Л. Муха // Бібліотечний вісник. – 1997. – № 3. – С. 3-7.

7. **Хмельницька ОУНБ: історія заснування, роки становлення, поступу** [Електронний ресурс] // Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека. – Режим доступу: <http://ounb.km.ua/about/history.php>, вільний. – Заголовок з екрана. – Дата перегляду: 14.09.2019. – Мова укр.

*Семенюк Л. П., завідувача читальним залом
гуманітарного профілю Хмельницької ОУНБ*

Соціальні мережі як засіб реклами бібліотечної діяльності

У сучасному інформаційному світі соціальні мережі стали осередком громадянського суспільства, де формується громадська думка, та основним джерелом новин, при цьому майже витіснивши друковані ЗМІ та телебачення. В Україні рейтинг найбільш популярних соцмереж очолює Facebook. Згідно з дослідженнями аудиторії соціальної мережі Facebook, яке проводила Агенція PlusOne, станом на січень 2019 року кількість користувачів цієї мережі в Україні досягла 13 мільйонів [5].

На сучасному етапі бібліотеки мають використовувати соціальні мережі як центр діалогу з користувачами. Представництво у віртуальному просторі бібліотечних установ

як сучасних інформаційних центрів, що виступають одним із базових елементів формування інформаційного суспільства набуває особливого значення.

Соціальні мережі стають майданчиками для реклами бібліотек і послуг, що дає можливість оперативно повідомити великій аудиторії про надходження нових видань, заплановані заходи та поширити цю інформацію далі. У соціальній мережі Facebook є люди, які уже знають про вашу бібліотеку, і ще 99 % тих, які про неї не знають [3]. Щоб бібліотека стала цікавою для Facebook-користувачів, важливо завоювати любов і відданість читацької аудиторії. Починати роботу в Facebook слід, перш за все, зі створення сторінки бібліотеки в цій соціальній мережі. Не рекомендується створювати представництво бібліотеки як приватний профіль, слід використовувати для цього сторінку, адже спеціально для сторінок Facebook пропонує унікальний функціонал, якого немає в приватних профілях: сторінкою бібліотеки можуть керувати кілька адміністраторів, яких ви призначите.

Сторінку слід оформити таким чином, щоб вона виділялася поміж інших та одразу привертала увагу користувачів цієї соціальної мережі. Варто пам'ятати, що людина, яка потрапляє на вашу сторінку, дивиться на її дизайн. Фото профілю, обкладинка, і те, як оформлені публікації, – все це складає враження про бібліотеку менше, ніж за 1 хвилину. Красивий дизайн вразить випадкового відвідувача вашої сторінки з першого погляду, і замість того, щоб закрити і забути про неї, може поставити їй відмітку «вподобати».

Хоча людина сидить в Facebook в середньому 35 хвилин в день, публікації від бібліотек дуже рідко привертають її увагу, а їх стає все більше з кожним днем. Цікавий і такий, що запам'ятовується дизайн – ось що дозволить не тільки одного разу привернути увагу потенційного користувача бібліотеки, а й зробити його вашим активним підписником [2].

Для того, щоб користувачі з нетерпінням чекали публікацій від бібліотеки у власній стрічці новин, слід оформлювати їх таким чином, щоб вони неодмінно вражали. Якщо у сторінки уже є стабільна аудиторія, цікаві елементи

дизайну покращать взаємодію з підписниками і перетворюють їх у ваших користувачів.

Варто пам'ятати, що Facebook-сторінка – це продовження бренду бібліотеки в соціальній мережі, тому стилістика має максимально відповідати тому, що відвідувач бачить на вашому сайті. Необхідно переконатися, що і в соціальній мережі ваш бренд залишається впізнаваним. Для цього слід використовувати актуальний логотип, фірмові кольори, шрифти і власні світлини. Так підвищується впізнаваність бренду і розширюється аудиторія.

Оформлення сторінки у Facebook слід почати із світлини профілю бібліотеки, або аватару. Разом з обкладинкою – це перше, що бачать користувачі, відкривши сторінку бібліотеки. В стрічках підписників саме аватар відображається поряд з публікаціями бібліотеки.

Якою ж має бути світлина сторінки? Світлина в поєднанні з назвою бібліотеки пояснює, хто ви, та привертає увагу, щоб користувач зацікавився, гортаючи свою стрічку новин. Сторінки брендів, як правило, використовують логотип чи фірмовий елемент на однотонному фоні (приклад – бізнес-сторінка компанії Coca-Cola).

Аватар має бути якісним. На ПК він відображається в розмірі 170x170 px, на смартфонах – 128x128 px. Можна завантажити світлину більшого розміру. Так користувач при кліку на ній зможе краще розгледіти деталі. Проте слід зберігати пропорції, адже Facebook автоматично обрізає зайве, щоб вийшов квадрат. Важливо звернути увагу на те, що в стрічці та коментарях світлина профілю відображається не у вигляді квадрату, а у вигляді круга, тому слід переконатися, чи в обрізаному вигляді не втрачаються важливі деталі.

Наступним важливим елементом сторінки бібліотеки є обкладинка. Вона є центральним елементом сторінки. Саме обкладинка привертає увагу користувача, який зайшов на сторінку бібліотеки, тому до неї висуваються більші технічні вимоги.

Для того, щоб фон працював на загальну картину сторінки, він має бути, в першу чергу, візуально привабливим: яскравим, щоб запам'ятався, гармоніював зі світлиною профілю,

відповідав стилю бренду бібліотеки. Обкладинка – це обличчя сторінки, тому варто підбирати для неї якісну світліну. Facebook рекомендує використовувати зображення в форматі PNG. Якість тексту на обкладинці регулюється правилами Facebook – текст має займати максимум 20 % фону [1].

Для обкладинки можна використати високоякісне фото колективу бібліотеки. Це свідчитиме, що ви пишаєтеся людьми, які в ній працюють. Обкладинка стане чудовим місцем знайомства з колективом. Потрібно використовувати обкладинку, щоб донести до аудиторії свої цінності. Розкажіть про те, що важливо для бібліотеки, що ви цінуєте. І, хоча, це не зробить одразу підписників сторінки користувачами бібліотеки, але дозволить побудувати з ними дружні відносини.

Якщо ви хочете, щоб обкладинка викликала більшу взаємодію з відвідувачами сторінки, слід розмістити на фон сторінки заклик до дії (call to action). Це головний помічник в завоюванні прихильності відвідувачів сторінки. Він діє дуже просто: якщо хочете чогось від підписників, просто попросіть їх про це: зареєструватися, відвідати захід, підписатися на оновлення тощо.

Весною 2017 року Facebook анонсував можливість використання відео в якості фону для сторінок. Завдяки відео обкладинка може перетворитися в повноцінний рекламний майданчик бібліотечної сторінки. Завдяки відеобкладинці можна розповісти історію, яка зробить бібліотеку ближчою до аудиторії. Наприклад, можна показати шлях користувача, який ще не був у вашій бібліотеці: де відбувається реєстрація, які документи слід мати при собі, де знаходяться каталоги, відділ абонементу, читальні зали, які послуги пропонує бібліотека, клуби за інтересами тощо. Ще не всі бібліотеки використовують відеобкладинки, тому її слід використовувати для того, щоб виділитися з-поміж інших [1].

Аватар і обкладинка – це, швидше, статичні елементи дизайну сторінки. Хоча, і їх варто іноді змінювати, особливо обкладинку – анонсувати заходи, ділитися подіями, робити тематичний фон з нагоди свят.

Щосекунди публічні сторінки та групи публікують найрізноманітнішу інформацію. Головне завдання – створювати

такі публікації, які будуть привертати увагу. Оформлення публікації – важлива частина роботи модератора чи адміністратора. Життя кожної нової публікації, опублікованої на сторінці бібліотеки, надзвичайно коротке – приблизно 2 години. Щоб кожна публікація була значущою і привертала увагу аудиторії до вашої бібліотеки, вона повинна підкріплюватися візуально. Використовуйте для цього відео, фотографії, інфографіку та опитування, щоб втягувати підписників в обговорення і коментарі публікацій.

Публікації мають бути цікавими та мати фірмовий дизайн. Важливо придумати єдину концепцію дизайну, щоб у сторінки був фірмовий стиль. Це зробить сторінку бібліотеки пізнаваною. Підписники звикнуть до оригінального стилю публікацій бібліотеки, що дозволить виділитися їм з переліку інших зі стрічки новин. Легше спланувати публікації наперед, коли є певні шаблони [4].

Фірмовий стиль публікацій бібліотеки передбачає наявність логотипу, фірмового стилю, іконки, визначена манера подачі інформації. Такі публікації будуть виділятися в стрічках підписників та привертатимуть їх увагу.

Отже, успіх та популярність публікацій бібліотеки в соціальній мережі Facebook залежить від грамотного оформлення сторінки: аватар має бути зрозумілим і яскравим, обкладинка має привертати увагу, в публікаціях має бути присутній фірмовий стиль.

Список використаних джерел:

1. **Ідеальна обкладинка** для Вашої сторінки в Facebook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.mehbud.com.ua/uk/other/idealna-obkladinka-dlja-vashoi-storinki-v-facebook-praktichni-poradi/>. – Назва з екрана.

2. **Користь соціальних мереж** для бібліотек, або «Ви ще не на Фейсбуці?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ula.org.ua/bibliomist/images/documents/117/korist_social_nuh_merej_dlya_bibliotek.pdf. – Назва з екрана.

3. **Соціальні мережі** як засіб реклами бібліотечної діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/97>. – Назва з екрана.

4. **Створюємо пост у Facebook: 5 безпрограшних трюків** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://textum.com.ua/uk/blog/sozdaem-post-v-facebook-5-besproigryshnyh-tryukov/>. – Назва з екрана.

5. **Українська аудиторія Facebook за рік зросла на 3 мільйони осіб (інфографіка)** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/economics/telecom/10445769-ukrajinska-auditoriya-facebook-za-rik-zroslo-na-3-milyoni-osib-infografika.html>. – Назва з екрана.

6. **Формування іміджу бібліотеки за допомогою соціальних медіа** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/29645/3/15-74-78.pdf>. – Назва з екрана.

*Лавренчук І. О., завідуюча відділом формування,
наукового опрацювання фондів Хмельницької ОУНБ*

Особливості формування електронної бібліотеки Хмельницької ОУНБ

***Ключові слова:** електронна бібліотека, електронні ресурси, електронний документ, електронний каталог, електронні аналоги, бази даних.*

У статті висвітлено актуальні питання створення, комплектування та використання електронних бібліотек для задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек.

У сучасній бібліотеці з розвитком комп'ютерних технологій почала зростати потреба у електронній інформації. Це ставить високі вимоги перед книгозбірнями у сучасному світі, вимагає відповідності до нових стандартів та впровадження якісних змін у всі сфери їх діяльності. Такі зміни підштовхнули бібліотеки переводити документні фонди на

електронні носії (оцифровувати), тобто створювати електронні бібліотеки.

Важливим завданням книгозбірні, стратегією її розвитку є створення електронної бібліотеки, оперативне забезпечення доступу до якісної інформації та наукових знань. Досягти цього можливо, використовуючи сучасні засоби: бази даних, електронні публікації, електронний каталог, електронні колекції, веб-сайти. Адже термін зберігання друкованих видань обмежується строком придатності паперу, умов зберігання, використання тощо. Електронна копія може зберігатися безстроково та використовуватися без обмежень, за умови періодичного перезапису даних на більш сучасні носії.

Метою створення електронної бібліотеки у Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці є:

- збір та збереження електронних аналогів друкованих книг місцевих авторів та періодичних видань;
- збереження власних видань;
- реалізація завдань ОУНБ як регіонального депозитарію краєзнавчої літератури, надання прав і можливостей використання повнотекстових документів на сучасних носіях;
- створення електронних копій друкованих документів історико-культурного значення для збереження культурної спадщини, що знаходяться у фондах бібліотек області та інших закладах культури з метою запобігання фізичного зносу документів;
- оперативне забезпечення користувачам локального та віддаленого доступу до краєзнавчого ресурсу в електронному вигляді;
- розширення інформаційного простору бібліотеки шляхом інтеграції інформаційних ресурсів у всесвітній інформаційний простір;
- підвищення ефективності використання документів, розкриття фондів бібліотек.

Електронна бібліотека створюється як невід'ємний блок бібліотеки. Базовою основою є відповідні технічні та програмні

засоби, що допомагають у створенні ЕБ. Свою роботу ми почали з:

- створення локальної бібліотечної мережі з сучасними комп'ютерами і можливістю виходу в Інтернет кожного комп'ютера мережі;
- впровадження автоматизованої бібліотечної інформаційної системи — АБІС «ІРБІС»;
- розроблено сайт бібліотеки з доступом до пошуку в електронному каталозі.

На наступному етапі визначені інформаційні джерела формування повнотекстових баз даних та надані переваги таким джерелам:

- напращування фахівців бібліотеки — консультації, бібліографічні покажчики, методичні поради та ін., що вийшли з друку;
- електронні документи, що надходять у бібліотеку на знімних (фізичних) носіях (CD і DVD ROM);
- Інтернет-ресурси.

Локальна бібліотечна мережа включає більше 20 сучасних комп'ютерів, реалізований перехід на нові технології — електронний каталог (над яким розпочалася робота в 1996 році). Електронний каталог містить понад 70 тис. записів. Функціонує сайт бібліотеки (<http://ounb.km.ua>), який забезпечує пошук в електронному каталозі бібліотеки, а також зведений електронний каталог оцифрованих видань.

Кожний комп'ютер у бібліотеці підключений до глобальної мережі Інтернет, що дає можливість користувачам отримувати повнотекстові документи з мережі. На сайті бібліотеки розміщено посилання на сайти, які надають можливість безкоштовного скачування повнотекстових електронних видань. Перевага надається посиланням на сайти фахової періодики, які надають електронні версії своїх видань. Завдяки цьому ми скоротили видатки на передплату періодичних видань в умовах недостатнього фінансування.

Надаємо можливість доступу до повнотекстових видань фахівців Хмельницької ОУНБ в електронному вигляді, які розміщуються на сайті в обов'язковому порядку. Доступ до цих

видань можливий лише із внутрішньої мережі бібліотеки, що пов'язано з дотриманням авторських прав. На оптичних і магнітних носіях в бібліотеку надійшло більше 500 повнотекстових видань. Для обслуговування користувачів з документами створюються копії, з якими вони можуть працювати. Комп'ютери мережі мають технічні можливості для доступу до копій документів.

Для формування бази даних відсканованих (оцифрованих) видань, що надходять до бібліотеки на паперових носіях, була створена робоча група співробітників. Придбано сучасні сканери і необхідне програмне забезпечення. Також проводяться роботи з пошуку повнотекстових видань у мережі Інтернет, оскільки інколи видання можуть з'явитись у електронному вигляді у глобальній мережі раніше, ніж паперові оригінали у бібліотеці.

Основні джерела комплектування фонду електронних документів на знімних носіях інформації:

- закупівля електронних документів;
- безкоштовне отримання розповсюджених електронних документів як обов'язкового примірника;
- отримання електронних документів у подарунок;
- електронні видання бібліотеки власної колекції;
- створення архівних копій мережевих локальних та інсталюваних електронних документів.

Джерела комплектування фонду електронних документів, включених до бази даних, розміщених на власних технічних засобах бібліотеки:

- створення власних локальних баз даних;
- власні електронні видання бібліотеки;
- цифрове копіювання друкованих та інших аналогових документів із фонду бібліотеки згідно діючого законодавства;
- юридично обґрунтоване копіювання мережевих віддалених електронних документів вільного доступу та використання.

Джерела комплектування фонду мережевих віддалених електронних документів обмеженого доступу і використання:

- отримання тимчасового доступу до документів (баз даних), розміщених на віддалених технічних засобах, безоплатно.

Для задоволення інформаційних потреб користувачів, забезпечення оперативного доступу до всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів як власного виробництва, так і придбаних, бібліотека активно вивчає і впроваджує досягнення у галузі інформаційних та бібліотечних технологій.

З досвіду роботи хочемо відзначити, що для ефективної роботи необхідно створювати тезауруси. Класифікація документів за темами надає велику допомогу у пошуку потрібної інформації. Пошук за темами володіє більшою точністю і повнотою, ніж у контекстовому пошуку. Також це дасть можливість знайти документи, що не містять ключових слів за назвою даної теми, але мають відношення до неї.

Оскільки інноваційний розвиток вимагає новітніх форм роботи бібліотеки, Хмельницька ОУНБ нарощує темпи та обсяги робіт зі створення електронної бібліотеки, впровадження та надання користувачам бібліотеки електронних продуктів і послуг.

Список використаних джерел:

1. **Павлуша І.** Електронні бібліотеки: системний підхід до формування фондів // Бібліотечний вісник. – 2000. – № 2. – С. 16–19.

2. **Донець В.** Використання електронних баз даних у сучасній бібліотеці вищого навчального закладу // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 3. – С. 36–38.

3. **Трачук Л.** Електронні бібліотеки та колекції документів на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек України // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 7. – С. 33–37.

4. **Трачук Л. Ф.** Нормативно-правове обґрунтування процесу формування електронних бібліотек в обласних універсальних наукових бібліотеках України // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2016. – № 1. – С. 6–15.

5. Антопольский А.Б., Майстрович Т.В. Электронные библиотеки : принципы создания : науч.-метод. пособие. – Москва : Либерей-Бибинформ, 2007. – 288 с.

6. Земсков А.И., Шрайберг Я.Л. Электронная информация и электронные ресурсы. Публикации и документы, фонды и библиотеки. – Москва : Фаир, 2007. – 528 с.

*Марцонь Л. І., завідувачка відділом наукової інформації
та бібліографії Хмельницької ОУНБ*

Нові шляхи розширення інформативності ДБА бібліотеки

***Анотація.** У статті розкрито поняття «довідково-бібліографічний апарат бібліотеки», визначено важливість та актуальність формування сучасного ДБА для забезпечення довідково-бібліографічної та інформаційної діяльності бібліотеки. Розглянуто нові можливості формування та використання ДБА, акцентовано увагу на зростаючій ролі інформаційних технологій у вдосконаленні методів і форм задоволення інформаційних потреб споживачів.*

***Ключові слова:** довідково-бібліографічний апарат, довідково-бібліографічний фонд, каталоги, картотеки, архів виконаних довідок, інформаційні технології.*

Актуальність проблеми (постановка проблеми): ДБА справедливо вважається ключем до фонду бібліотеки, розкриваючи його склад і зміст в різних аспектах. Його основне призначення – створити надійну інформаційно-бібліографічну базу для забезпечення всіх напрямків діяльності бібліотеки, якісного обслуговування читачів. Використання нових форм і технологій в організації ДБА бібліотеки забезпечує повноцінне використання фонду, повноцінне обслуговування, а отже, – повноцінну діяльність всієї бібліотеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теми займаються науковці: Г. Швецова-Водка [13, 14], Т. Добко [3, 4, 5, 6, 7], О. Устіннікова [12], І. Негрейчук [11], І. Науменко [10] та інші. Так, зокрема дослідження завідувачки відділу

науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського Т. Добко присвячено одному з найважливіших напрямків діяльності бібліотеки – довідково-бібліографічній діяльності, ефективності її організації. Автором проаналізовано етапи розвитку бібліографічної роботи, представлено як традиційні, так і нетрадиційні форми довідково-бібліографічної роботи. У посібнику Г. Швецової-Водки висвітлено поняття бібліографічної інформації, подано структуру практичної бібліографічної діяльності, її загальну характеристику. Автор представила класифікацію бібліографічних посібників, розглянула структуру бібліографознавства, висвітлила методологію бібліографії і бібліографознавства. У працях І. Негрейчук, головного бібліографа Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, розглянуто актуальні проблеми бібліотечно-інформаційного забезпечення та розбудови національного наукового бібліотечно-інформаційного простору. Загальний стан та перспективи розвитку інформаційних технологій у бібліотеках знаходимо в дослідженнях А. Головашук [1, 2], Л. Кращенко [8], Г. Лех [9] та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. ДБА визначається як сукупність трьох основних складових частин:

- фонд довідкових і бібліографічних видань;
- каталоги і картотеки;
- архів виконаних довідок;
- електронний ДБА.

Фонд довідкових і бібліографічних видань становить так званий підручний фонд бібліографів. Це найбільш активно використовувана частина, яка постійно поповнюється за рахунок нових надходжень. До ДБФ відносять три групи документів. Першу групу створюють так звані документи основоположного характеру, що включають законодавчі та нормативні документи. Другу групу складають довідкові видання, словники різного характеру. До третьої групи документів відносяться бібліографічні матеріали різного цільового та читачького призначення. ДБФ формується також за рахунок природного старіння видань, заміни їх більш новими. Тому завдання бібліографа полягає в тому, щоб не допускаючи надмірного

збільшення ДБФ, з одного боку, постійно підтримувати оптимальний рівень відповідності оперативної частини ДБФ інформаційним потребам читачів, з іншого, регулярно очищати активну частину ДБФ від застарілих і тих, що не користуються попитом матеріалів, передаючи їх в основне сховище.

Використання цифрових технологій вимагає також нових рішень щодо доступності документально-інформаційних масивів, що традиційно перебувають на паперових носіях. Зазвичай вони доступні лише для використання в бібліотеках (за винятком документів відділу абонементу), тобто спостерігається обмеження кола користувачів. Створення електронного фонду видань (їх оцифрування і розроблення повнотекстових електронних ресурсів) одночасно вирішує два майже протилежні завдання – збереження фондів і розкриття їх для необмеженого користування.

Неможливо не згадати і про використання ресурсів мережі Інтернет, які є джерелом не тільки бібліографічної та фактографічної, а й повнотекстової інформації, а також графічних, аудіо- та відеоматеріалів, що виводять використання ДБФ бібліотеки на значно вищий і якісний рівень обслуговування.

Каталоги і картотеки. В останні десятиліття бібліотечні каталоги переживають чи не найбільшу і найсуттєвішу свою модернізацію, що напряду пов'язано із сучасними інформаційними технологіями. Створення електронних каталогів передбачає значно дієвіший і ефективніший шлях пошуку документів. За своєю сутністю електронний каталог – це систематизована бібліографічна база даних, яка поєднує функції традиційних карткових каталогів з сучасними швидкісними методами пошуку. Ефективність використання ЕК, в першу чергу, залежить від лінгвістичного забезпечення. Мається на увазі процес створення пошукового образу документу. Пошуковий образ документу – це текст, що складається з лексичних одиниць інформаційно-пошукової мови, який виражає основний смисловий зміст документу і призначений для здійснення інформаційного пошуку. Для ефективності пошуку в ЕК необхідно, аби оцей створений каталогізатором пошуковий образ документу та сформульований читачем інформаційний

запит збіглися. Тому у функціонуванні ЕК особливого значення набуває суб'єктивний чинник, який обумовлений професіоналізмом бібліотекаря і інформаційною культурою користувача.

Електронна версія СКС має практично ті ж самі переваги і проблеми, які властиві ЕК.

Значно розширює інформаційні потужності бібліотеки кооперування її зусиль з зусиллями інших бібліотек. Прикладом такої співпраці може послужити участь ОУНБ в роботі ЦУКК.

Протягом багатьох років третьою складовою ДБА бібліотеки виступав **фонд виконаних довідок**, що створювались переважно в одноразовому порядку, як відповідь на конкретний запит читача. Хоча створення таких довідок на випередження запитів також мало і має місце в роботі бібліографа. Досить часто вони виступають платною послугою бібліотеки. Також варто зазначити, що певна частина довідок, з часом набуваючи все більшої актуальності, можуть вимагати подальшого доопрацювання і, таким чином, стають основою для створення бібліографічного покажчика, що ще раз свідчить про відсутність чітких меж і взаємопроникнення між різними частинами ДБА бібліотеки. Займаючи завжди не провідне місце в системі ДБА бібліотеки, цей його сегмент з появою інформаційних технологій зміцнив свої позиції і зараз є невід'ємною частиною електронного ДБА практично всіх бібліотек у вигляді віртуальної довідки. Віртуальні довідкові служби під час роботи часто виконують подібні повторні запити. Тому для зберігання уже виконаної роботи, економії часу та зусиль працівника було б доцільно створити електронні архіви виконаних довідок.

Підключення бібліотеки до міжнародних комп'ютерних мереж збагачує їх ще й світовими інформаційними ресурсами. Бібліотека інтегрується в віртуальне інформаційне середовище в першу чергу через свою **веб-сторінку**. І практично кожен із підрозділів цієї сторінки можна розглядати як своєрідну пошукову систему. Зараз не існує чіткої і сталої конструкції такої сторінки. Кожна бібліотека, виходячи із своєї діяльності, вирішує яким має бути її наповнення і зміст. Окрім основного пошукового ресурсу – ЕК і СКС, значним є розділ із посиленнями на адреси провідних бібліотек країни та світу, що

забезпечує доступ до об'єктів знань і культури, незалежно від часу та місцезнаходження користувача.

Зараз на сторінках спеціальної періодики розгорнулась активна дискусія щодо термінологічного і понятійного апарату цієї складової ДБА бібліотеки (маються на увазі цифрові технології) і взагалі дискутується питання як виокремлення і взаємопроникнення окремих складових ДБА, так і місце ДБА в структурі бібліотеки взагалі. Так, традиційні елементи ДБА перетворюються на електронні: фонд виконаних довідок – у відкритий фонд довідок, виконаних у системі віртуальної довідкової служби; в різній формі до складу ДБА включаються віддалені бібліографічні електронні ресурси; формуються нові зв'язки елементів ДБА між собою з іншими інформаційними ресурсами. Одні бібліотекознавці вважають, що поряд з традиційними формується електронний ДБА, інші заперечують доцільність поділу ДБА на традиційні і електронні, оскільки кожна з таких частин не є цілісною системою інформації про документи і знання. Деякі вчені вважають, що весь Інтернет можна розглядати як віртуальний ДБА.

Висновки. З наведеного вище можна зробити висновки, що впровадження комп'ютерних технологій в бібліотеках істотно розширює межі ДБА, змінює форму і до деякої міри зміст кожного з його елементів.

Список використаних джерел:

1. **Головащук А.** Каталоги Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: дивлячись у майбутнє, шануємо минуле // Бібліотечний вісник : наук.-теорет. та практ. журнал. – 2018. – № 5. – С. 22-27.

2. **Головащук А.** Довідково-бібліографічний апарат: використання та популяризація у сучасному інформаційному просторі // Від витоків до сьогодення : наук.-практ. конф. з нагоди 140-річчя від часу заснування Чернівців. ОУНБ ім. В.Г. Короленка. – 2017. – С. 58-60.

3. **Добко Т.** Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування : практ. посіб. / Т.В. Добко, М.А. Чиж, О.М. Василенко. – Київ : [б. в.], 2004. – 91 с.

4. **Добко Т.** Довідково-бібліографічна діяльність наукових бібліотек Національної академії наук України: становлення та розвиток (XX ст. – перше десятиліття XXI ст.) / Т. Добко; відп. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського НАН України. – Київ : [б. в.], 2013. – 374 с.

5. **Добко Т.** Довідково-бібліографічні ресурси: формування і використання / Т. Добко, В. Шкаріна // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 6. – С. 29-54.

6. **Добко Т.** Довідково-бібліографічні ресурси : формування, використання, організація доступу: хроніка наукових подій / Т. Добко, В. Шкаріна // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 6. – С. 57-59.

7. **Добко Т.** Довідково-бібліографічні ресурси: формування і використання / Т. Добко, В. Шкаріна // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 6. – С. 29-54.

8. **Кращенко Л.** Відображення видань з новітньої історії України в електронному каталозі Національної бібліотеки України імені В.В. Вернадського // Бібліотечний вісник. – 2019. – № 3. – С. 8-12.

9. **Лех Г.** Електронні бібліографічні ресурси шкільної бібліотеки / Г. Лех, Г. Швецова-Водка // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 7. – С. 28-30.

10. **Науменко І.** Бібліографічні продукти та послуги на сайті бібліотеки як засіб задоволення інформаційних потреб користувачів // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2018. – № 1. – С. 17-19.

11. **Негрейчук І.** До 100-річчя українського бібліографічного репертуару: аспекти створення // Бібліотечна планета. – 2016. – № 3. – С. 27-31.

12. **Устіннікова О.** Сучасний погляд на бібліографічні ресурси України: зміни та доповнення // Вісник Книжкової палати. – 2017. – № 5. – С. 17-18.

13. **Швецова-Водка Г.** Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України : навч. посіб. / Г. Швецова-Водка; М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Київ : Кондор, 2017. – 220 с.

14. **Швецова-Водка Г.** Рекомендаційна бібліографія в Україні на початку XXI ст. // Бібліотечний вісник. – 2017. – № 1. – С. 11-16.

15. **Янюк С.** База даних «Періодика» електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як джерело забезпечення інформаційних потреб освітян // Вісник Книжкової палати. – 2019. – № 4. – С. 30-34.

*Грицишина О. О., завідувача відділом абонементу
Хмельницької ОУНБ*

Інноваційні форми роботи сучасної бібліотеки як вимога часу

У статті розглядається значення інноваційних форм роботи для розвитку сучасної бібліотеки. Зазначені нові перспективні напрямки в обслуговуванні користувачів та популяризації літератури за допомогою сучасного медіапростору.

***Ключові слова:** сучасна бібліотека, бібліотечна інновація, проєкт «Бібліоміст», поповнення бібліотечних фондів, імідж та реклама книгозбірні, інформаційні послуги.*

Кожна епоха у становленні світової культури формує своє ставлення до інформації та, відповідно, до її носіїв. Упродовж тривалого періоду історії людства ними були книги. Змінюється ставлення людини до інформації, до її носіїв, стан людини з огляду на істотне збільшення інформації. Риси згаданого інформаційного зламу притаманні не лише нашій добі. Тому природними є спроби звернення до історичного досвіду людства, а саме тих поколінь, які переживали типологічно схожі періоди [1].

П'єр Паоло Верджеріо писав: «Якщо ми самі нічого не здатні створити, ми повинні цілими та неушкодженими передати книги нащадкам» [1]. Добре відомо, що далеко не всі, навіть освічені діячі, радісно вітали появу книгодрукування і для цього потрібен був певний час, аби друкована книжка здобула належну повагу.

Із шкільних років ми звикли до певного образу бібліотеки: книжне зібрання, формуляри та печатки на книжках. Проте сьогодні виросло нове покоління, новий тип читачів, а отже нові вимоги до бібліотечних установ.

Інновації, як засвідчує досвід, завжди були вирішальними чинниками розвитку суспільства. Тож і ми сьогодні є свідками того, що всі сфери нашого життя потребують інновацій. Нові технології роботи застосовує й Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека: для популяризації фондів, задоволення читачьких інтересів, розкриття творчих можливостей і здібностей бібліотекарів, їх естетичних смаків, індивідуальних якостей як фахівців і особистостей. Макро- і мікросередовище впливають на розвиток людини, тому завдання бібліотек – забезпечити умови для задоволення та розвитку інформаційних потреб користувачів. Одним із засобів створення таких умов є інноваційні заходи в бібліотеці – цікаві, захопливі, емоційні, зорієнтовані на особистість.

Саме поняття «інновація» запозичене в XIX ст. і пов'язане із запровадженням європейських звичаїв у традиційні азійські й африканські культури. В основі інновації завжди лежить нова ідея – продукт творчої інтелектуальної діяльності, але якщо цю ідею не реалізовано на практиці, то це ще не інновація.

Головною метою інновацій, які упроваджуються в практику роботи бібліотек, є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного задоволення читачьких запитів, а також забезпечення розумного балансу між необхідністю інновацій і збереженням цінних бібліотечних традицій. До основних видів відносять:

- продуктові та сервісні інновації, коли змін зазнають послуги та продукція;
- технологічні інновації, коли змінюються процеси бібліотечної технології;
- організаційні інновації, коли відбуваються структурні зміни, реорганізуються існуючі відділи або створюються нові;

— соціальні інновації, коли зазнають змін методи управління бібліотечним персоналом, традиції формування колективу та інші соціальні аспекти [2].

Нині в процесі реалізації інновацій формується нова модель розвитку бібліотек і завдання науки – пошук ефективних методик та інструментів використання інновацій для оновлення й удосконалення діяльності установи.

Бібліотечна інновація – це оригінальна нестандартна ідея, методика, проект, що виходить за межі існуючих канонів і традиційних форм та відображає новий підхід до змісту й організації бібліотечного обслуговування, технології управління закладу. Або, у більш загальному значенні, – це будь-яка нетривіальна, часом «шалена» ідея, що виходить за межі звичних норм, якщо вона відповідає очікуванням населення, тобто будь-яка креативна думка, реалізація якої забезпечує розвиток культури як на малому соціальному рівні, так і у великому масштабі.

Інноваційні застосування обумовлено часом, економічним станом у державі. Бібліотекам доводиться шукати шлях до виживання, беручи на себе не властиві їй функції, щоб у майбутньому вписатися в інфраструктуру міста, села, району й зайняти належне місце в ній.

Наприклад, до інновацій бібліотекарі відносять вибір пріоритетних напрямків діяльності (бібліотека-клуб, бібліотека-музей, бібліотека – центр для молоді), створення при закладах різних дозвільних структур (клуби за інтересами, для жінок, ветеранів, підростаючого покоління, комп'ютерні класи тощо). До інноваційних процесів, на думку фахівців, можна віднести й залучення до роботи спеціалістів інших професій (юристів, психологів, соціологів, фахівців різних галузей).

Особливого імпульсу інноваційному розвитку бібліотек надав проект «Бібліоміст». Завдяки участі в конкурсі книгозбірні отримали сучасне технічне обладнання й змогли запровадити ряд важливих ініціатив, спрямованих на реальне покращення життя людей.

Намітилися нові тенденції в організації бібліотечного простору, соціокультурній, маркетинговій, фандрейзинговій

діяльностях закладів, з'явилося нове поняття – «адвокація в бібліотечній сфері».

Джерелом запозичення інновацій вважаються: конкурси та ярмарки ідей і проєктів, професійне читання, вивчення соціальних практик суміжних інститутів (школи, музею), Інтернет, участь у системі безперервної освіти (курси підвищення кваліфікації, школа сільського бібліотекаря, день директора, міжвідомчі конференції, бібліобрифінги, проблемні, заочні, дистанційні семінари, творчі майстерні, школи професійної майстерності, семінари-практикуми).

Сьогодні бібліотекарі повинні акцентувати увагу на використанні нових форм обслуговування громадян, а не традиційних, таких, як видача книжок. Послуги на основі інформаційних технологій мають бути обов'язковим компонентом їхньої роботи.

Завдяки вільному доступу до Інтернету користувачі мають багато можливостей. Створюючи сайт бібліотеки, ми маємо змогу донести до більш ширшого кола користувачів інформацію, яка ознайомлює користувачів із послугами та анонсами подій, які відбулися та мають відбутися в книгозбірні. Так, наприклад, на бібліотечному сайті нашої бібліотеки користувачі мають змогу дізнатись про структуру бібліотеки та її історію і сьогодення; ознайомитися з графіком роботи та основними нормативними документами; переглянути інформацію про нові надходження до бібліотеки, зокрема, переглянути сторінку «Бібліогурман», на якій розміщено інформацію про нову художню та публіцистичну літературу; ознайомитися із бібліографічними покажчиками; послугами, які надає бібліотека; скористатися електронним каталогом, що дає змогу користувачам мати вільний доступ до перегляду та замовлення літератури.

Важливим орієнтиром діяльності бібліотеки є читач нового покоління з його запитами, потребами та проблемами, адже перед сучасною молоддю чи не щодня постають виклики сьогодення. Як здобути освіту, досягти успіху, реалізувати творчі здібності, обрати життєвий шлях, зробити найкращий вибір. У цьому допоможуть підготовлені в бібліотеці дайджести, інформаційні огляди, створені зони рекламних матеріалів, таких,

наприклад, як: «Нове законодавство», «Ринок праці», «Соціальний захист населення», «Світ професій», «Путівник абітурієнта».

Одним із основних та пріоритетних напрямів роботи бібліотеки є соціокультурна діяльність, яка допомагає більш ширше розкрити бібліотечний фонд. Перевага під час проведення масових заходів надається розкриттю сторінок української історії, донесенню до користувачів, особливо молоді, всього розмаїття української літератури, звичаїв, традицій, обрядів нашого народу. Вагоме місце у проведенні соціокультурних заходів бібліотеки займає популяризація творчості письменників-земляків: презентації, огляди творчості, творчі вечори тощо.

Нові методи роботи використовуються і у виставковій роботі. Поряд з традиційними книжковими виставками, які організовуються в нашій бібліотеці, напрям виставкової роботи все більше переміщається у віртуальне середовище. Це дозволяє користувачам зекономити час, акцентувати увагу на найцікавіших документах, позбавляє потреби безпосередньо переглядати первинний матеріал. Організовані віртуальні виставки мають необмежений термін експонування, доступу, дистанційного перегляду в мережі Інтернет.

Окрім книжкових виставок та проведення масових соціокультурних заходів бібліотекою впроваджено додаткові online-сервіси: міжбібліотечний абонемент (МБА) та електронна доставка документів (ЕДД), «Питання – відповіді». Послугою МБА у електронному вигляді можна скористатися в режимі online. Користувачу достатньо заповнити запропоновану форму заявки. Все більш популярною серед наших користувачів набуває послуга ЕДД, яка дозволяє отримати інформацію, представлену в різних формах і форматах.

Усі часи мають свої тренди, та, окрім книжки, нічого кращого для розвитку особистості світ ще не вигадав.

Юнацтво сьогодні читає, просто змінюються підходи, форми та методи роботи з книгою.

У більшості людей, особливо у молоді, сьогодні кліпове мислення, навкруги величезні обсяги інформації, а бібліотеки – це своєрідні навігатори у пошуку потрібного.

Одним із наших пріоритетів у роботі – є створення умов для підвищення престижності читання, формування у людей смаку на якісну літературу. За останні роки у країні з'явилося багато нових авторів, цікавих книжок, тож потрібно, щоб люди про них знали, говорили, хотіли читати. Саме тому велику увагу потрібно приділяти рекламі, які книги отримала бібліотека, які цікаві заходи та зустрічі проходять у її стінах та які послуги може запропонувати.

В останні роки в бібліотечно-інформаційному середовищі більшого значення набуває маркетинг. Ця тенденція має свої причини – зростаюча конкуренція бібліотекам з боку різноманітних інформаційних агентств, організацій, що беруть на себе інформаційні функції, розширення відкритого доступу до інформації через Інтернет.

Якщо раніше ми могли собі дозволити не реагувати на зовнішні фактори впливу, то сьогодні ми повинні діяти активно. Бібліотечні заходи стали змістовними та цікавими завдяки відеороликам, буктрейлерам, відеопрезентаціям, які є досить доречними під час проведення масових соціокультурних заходів, екскурсій бібліотекою, занять у клубах за інтересами.

Окрім співпраці із ЗМІ, де бібліотека висвітлює як свої послуги, так і анонси проведених заходів, сучасна бібліотека активно співпрацює із соціальними мережами. Нині, коли попит на традиційні бібліотечні послуги спадає, а електронні бібліотечні ресурси стають дедалі популярнішими, соціальні медіа можуть ефективно використовуватися, насамперед, як засіб рекламування власних послуг, удосконалення взаємодії з читачами [3].

Вже понад десятиріччя вітчизняні бібліотекознавці активно вивчають, обговорюють та практикують використання різних онлайн платформ мережевого середовища для обслуговування користувачів. Початкова онлайн бібліотечна діяльність у нашій країні мала здебільшого хаотичний характер і викликала дискусії з приводу її ефективності. З часом бібліотеки почали планувати формування нових ресурсів та надання послуг з урахуванням користувацьких потреб, тенденцій технологічного поступу та кон'юнктури на інформаційному ринку, демонструючи успішний досвід модернізації бібліотечно-

інформаційного сервісу. Нині стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вказує на те, що і в найближчому майбутньому трансформація бібліотек перебуватиме у тісному взаємозв'язку з цим процесом. Тому актуальність звернення до вже існуючого досвіду мережевого бібліотечного сервісу для узагальнення успішних практик використання веб-платформ, аналізу ефективності тих чи інших інструментів, усунення неефективних форм та методів роботи, розроблення стратегій розвитку перспективних сервісних моделей не викликає сумніву [4].

Як наголошував відданий бібліотечній справі А.Й. Лучко: «Суспільство ставить перед нами вимоги і покладає надії» [5]. Тому кожна бібліотека прагне до максимального розкриття змісту своїх ресурсів, а головним ресурсом для бібліотеки була і є звичайно книга. Сьогодні бібліотека повинна мати оновлений бібліотечний фонд. Користувачі цікавляться сучасною українською літературою, кращими зразками світової літератури в українському перекладі, книгами національно-патріотичного спрямування, що популяризують ідеї зміцнення української державності.

Правда, «бібліотеки нині перебувають у перехідному становищі – від переважання традиційних ресурсів і читачів до переважання цифрових ресурсів і шанувальників бібліотеки з числа постійних «мешканців» комп'ютерних мереж. Врахування проблем переходу – архіважлива справа, суть якої в оптимізації, гармонізації, інтеграції традицій і новаторства. Щоб не вийшло так, що традиційні методи роботи ми занедбаємо, а нових не виробимо. А це часом нам прямо-таки загрожує. Завдання полягає в тому, щоб одночасно продовжувати збір, накопичення традиційних бібліотечних ресурсів і задовольняти інформаційні потреби традиційних читачів і максимально освоювати новітні інформаційні ресурси та відповідати на запити «цифрового» покоління. Тоді бібліотеки в перехідному періоді вистоять і впевнено увійдуть у інформаційне середовище. Читач перехідного періоду різноманітний. І всі його категорії бажані для бібліотеки» [6].

Змінився менталітет бібліотекарів, доброзичливі бібліотечні фахівці стають креативними, винахідливими й

суперпрофесійними. У недалекому майбутньому бібліотека видозмінюватиметься, але головною рушійною силою залишається бібліотекар, який забезпечуватиме духовний розвиток особистості, сіятиме розумне, добре і вічне. Яким же має бути бібліотекар? На які цінності орієнтуватиметься? Як ставитиметься до обраної професії? Саме ці запитання бентежать душу професіоналів бібліотечної справи.

Адже непрочитаних книжок, незнаних імен, невідомих нам творів і наукових розробок вистачить на все життя, аби кожен його день минав у товаристві книги.

Отже, якщо сучасна бібліотека розраховує залишатися актуальною для своєї спільноти, то вона має спрямовувати свої інформаційні послуги в тому ж напрямку – до технологічної інформації. Наразі нам потрібні інтерактивні бібліотеки, бібліотеки, які заохочують використання технологій так само, як і використання книг. Бібліотеки, де читачі можуть самовиражатись та вгамовувати свій інформаційний голод, відчувати себе вільно, вчитися і самовдосконалюватися. Правильне розуміння трансформації публічної бібліотеки – це дійсно те, що потрібно суспільству, якому потрібні бібліотеки ХХІ ст., які відповідають, а може й випереджають інформаційні потреби глобалізованого століття.

Список використаних джерел:

1. **Кушнарьова М.** Бібліотеки раннього італійського Ренесансу : від приватних до публічних / М. Кушнарьова // Бібліотечний вісник. – 2017. – № 1. – С. 33.

2. **Інноваційні послуги публічних бібліотек** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.te.ua/wp-content/uploads/2016/02/2012_innovation.pdf.

3. **Жабін А.** Соціальні мережеві сервіси в бібліотеках / А. Жабін // Бібліотечний вісник. – 2017. – № 4. – С. 13-19.

4. **Назаровець С.** Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього / С. Назаровець, Є. Кулик // Бібліотечний вісник. – 2017. – № 5. – С. 3-14.

5. **Лучко А.** Проблеми формування фондів бібліотек / А. Лучко // Бібліотеки і розвиток культури та духовності на

Вінниччині : матеріали конф. бібл. працівників. – Вінниця, 1993. – С. 9-14.

6. **Онищенко О.** Бібліотека і «цифрове» покоління: нова ситуація – нові форми роботи / О. Онищенко // Бібліотечний вісник. – 2016. – № 5. – С. 5.

Босюк Г. А., завідувача відділом виробничої літератури Хмельницької ОУНБ

Роль книги у формуванні інноваційних методів екологізації економіки

Розвиток виробництва призвів до погіршення екології міста та навколишнього природного середовища, яке суттєво впливає на здоров'я жителів міста і навколишніх населених пунктів.

Тривалий час хімічні добрива вважалися невід'ємною частиною сільськогосподарського виробництва та високих врожаїв. Залишки отрутохімікатів потрапляли з їжею в організми людей та тварин, розповсюджувалися у природі.

Серед користувачів бібліотеки є багато тих, хто прагне отримати інформацію про те, як уникнути споживання опромінених, генетично модифікованих, вирощених із застосуванням хімічних добрив або гормональних препаратів продуктів сільськогосподарського виробництва, які виробляються за допомогою інтенсивних технологій і пов'язані певною мірою з ризиками їх вживання.

За допомогою власних ресурсних можливостей бібліотека намагається привернути увагу до важливих екологічних проблем людства, гармонічного існування людини з природою, формування відповідального і дбайливого ставлення до природи, дизайну земельних та соціальних систем на основі принципів сталого розвитку, перейнятих з природи та місцевої культури, обґрунтування системи роздільного збирання сміття, що сприятиме розв'язанню екологічних та соціальних проблем.

На сьогодні поширеним заняттям серед міських жителів стало садівництво та городництво. Великої популярності набуває вирощування екологічно чистих овочів і фруктів, коли

дбайливий господар вирощує врожай переважно на органічному добриві, знищує шкідників за допомогою вивіреного часом методів, які передаються з покоління в покоління. Незалежно від розмірів ділянок кожен істинний любитель намагається створити на ній свій власний маленький екологічно чистий світ, що дарує радість і душевну гармонію собі та оточуючим.

В Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці десять років поспіль активно працює клуб органічного землеробства «Успішний дачник – здорова громада», тематика якого присвячена вирощуванню та споживанню екологічно чистих продуктів. За цей час прихильниками клубу стало понад 300 користувачів, інтереси яких лежать в сфері екологічного землекористування. Це здебільшого дачники та городники, працівники фермерських та колективних господарств.

Мета клубу – об'єднати людей, інтереси яких лежать у сфері застосування органічного, природного землеробства для отримання повноцінних продуктів харчування; покращити інформаційну обізнаність садівників і городників шляхом навчання їх використанню сучасних засобів інформаційних технологій в процесі пошуку корисної інформації для впровадження власних ідей та проєктів; для знайомства із сучасними досягненнями у веденні присадибного садівництва без застосування хімічних добрив; для обміну успіхами та власним посадковим матеріалом.

Користувачі бібліотеки мають змогу отримати нові знання про сучасні методи ведення садівництва та городництва без застосування хімічних добрив, замовити екологічно чистий посадковий матеріал або поділитися власним, удосконалити навички пошуку інформації в мережі Інтернет, брати участь у тренінгах, вебінарах, інтернет-конференціях, спілкуватися на тематичних форумах тощо.

В рамках роботи клубу органічного землеробства «Успішний дачник – здорова громада» проводяться засідання за темами: «Біодинаміка – землеробство майбутнього», «Життя у чистому довкіллі», «Еко-товари», «Життя у стилі органік», «Кооперація та органік», «Органічне виробництво – пріоритетний напрямок аграрного сектору України», «Сад і

город – без шкідників та хвороб», «Вчимося у досвідчених виноградарів», «ЕМ-препарати в рослинництві – запорука успіху», на яких учасники дізнаються про переваги органічного землеробства та перспективи екологічного агробізнесу, діляться досвідом вирощування сільськогосподарської продукції без застосування хімічних препаратів, ознайомлюються з новими сортами, особливостями дії біопрепаратів, сповідуючи принцип «Здорова земля – здорова рослина, здоровий землероб та його родина».

З метою інформування про зниження ризиків впливу шкідливих речовин на здоров'я людей і навколишнє середовище та популяризації органічного харчування та землеробства бібліотекою організовуються Дні інформації «Сад і город без хімії», «Результативне органічне землеробство», інформаційні години «Екологічно відповідальне харчування: десять кроків назустріч природі», «ГМО: від міфів до правди», «Органічне сільське господарство як чинник економічної безпеки», Дні спеціаліста «Збереження ґрунтів України – завдання державної ваги», «Фермерство у розвитку сільської кооперації», Дні корисних порад «Маркування органічних продуктів», Тижні екологічного споживача «Живи органічно!», «Екологія в тарілці», виставки-ярмарки сільськогосподарської продукції.

Для заохочення особистих селянських та дачних господарств до агротуристичної діяльності та розвитку підприємницької ініціативи бібліотекою проводяться Дні інформації «Сільський зелений туризм і довкілля – поради для небайдужих», «Сільгоспкооперативи – шлях до добробуту», «Сімейна ферма: досвід функціонування», «Аграрний бізнес і розвиток сільських територій», віртуальні подорожі «Зеленому туризму – зелене світло».

Усі заходи супроводжуються переглядами та обговореннями відеофільмів та презентацій: «Що справді трапляється з пластиком, що ти викидаєш», «Зелені коктейлі», «Ази органічного землеробства» тощо.

З метою розвитку дружнього до природи та соціально справедливого фермерства на базі бібліотеки проведено пермакультурну зустріч «Екологічне фермерство і пермакультура». В рамках заходу учасники мали змогу

перейняти досвід вітчизняних фермерів та експертів зі східної Європи, які розповіли про розвиток пермакультури в Україні, створення багатопрофільних сімейних ферм, фермерство у місті, природне землеробство на базі теплої грядки Розума та шляхи покращення ґрунту в органічному землеробстві. Учасники зустрічі відвідали майстер-класи: «Вермиферма в місті» та «Пермакультурне садівництво: зимові щеплення».

Бібліотека багато уваги приділяє популяризації екологічних знань, формуванню екологічної культури у населення та вихованню громадянина, який здатний мислити екологічно та турбуватися про навколишнє середовище, в якому він живе. З цією метою проводяться: Тижні та уроки екології «Чиста вода для здоров'я світу»; Дні довкілля «Як жити сьогодні, щоб мати шанс побачити завтра»; уроки екологічної правди «Біоконверсія відходів заготівлі та переробки лісу в Україні»; Дні інформації «Енергетика: історія, сучасність і майбутнє»; інформаційні години «Добре для довкілля – корисно для здоров'я», «Заміни лампу – змieni світ», «Сертифікація органічного виробництва»; Дні корисних порад «Цифри та факти для екологічного споживача»; диспути «Харчове марнотратство чи екологічно відповідальне харчування», «Безпека в житті – життя у безпеці»; екологічні години «Зелена економіка» як сучасний феномен»; Дні економіки «Глобальні проблеми людства та шляхи їх розв'язання»; круглі столи «Світ, який не повинен загинути. Людина і довкілля: сучасний аспект», «Екологічно чисті продукти харчування» тощо. Організовано цикл презентацій книжкових виставок та переглядів літератури за темами: «Екосередовище і сучасність», «Біорізноманіття України», «Зелені легені планети Земля», «Життєдіяльність людини та довкілля», «Еко-книга, створена книговидавцями Хмельниччини», «Земля в руках людини», «Джерела альтернативної енергії в Україні», «Екологічна енциклопедія», «Енергозбереження. Від виживання до розвитку», «Аграрна політика і реформування», «Стратегія розвитку економіки України», «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», де представлена література з питань взаємодії суспільства і природи, про світову екологічну кризу та її наслідки для людства, необхідність дбайливого

ставлення до природи тощо.

Підготовлено віртуальні виставки на веб-сайт бібліотеки за темами «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» та «Органічне землеробство: крок за кроком», а також проведено веб-конференцію з редактором газети «До Землі з любов'ю».

Бібліотекою розробляються методичні поради, дайджести та консультації для бібліотек області за темами: «Роль публічної бібліотеки в процесі екологізації економіки», «Економічна література в житті суспільства та шляхи її популяризації», «Економіка від простого до складного», «Популяризація агротуризму – один із шляхів розвитку сільських громад», «Публічна бібліотека: її потенціал в процесі розвитку зеленого туризму», «Українське село запрошує: поради тим, хто розпочинає бізнес у сільському туризмі».

Таким чином, для забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва в бібліотеці проводяться заходи еколого-економічного спрямування, які допомагають ознайомити користувачів із закономірностями формування інноваційних методів екологізації економіки; сформувати уявлення щодо визначення існуючих взаємозв'язків між вимогами соціально-економічного розвитку, станом навколишнього середовища й умовами життєдіяльності людей; економічних аспектів взаємодії суспільства і природи; набуті навичок визначення економічної цінності компонентів навколишнього природного середовища і виконання еколого-економічних оцінок, еколого-економічного обґрунтування господарських рішень; сформувати уявлення щодо напрямів підвищення еколого-економічної ефективності національної економіки.

Інформація про діяльність бібліотеки в даному напрямку висвітлюється у ЗМІ, на веб-сайті бібліотеки, блозі відділу виробничої літератури, у соціальних мережах тощо:

<https://www.facebook.com/ounbkmua/videos/1928549877159770/UzpfSTEyNDUwMjQwMjU1MTIzNjI6Vks6MTkyODU0OTg3NzE1OTc3MA/?id=100005969771373>

<https://www.youtube.com/watch?v=wooyI9kTdb0>

<http://wyrobnychabibliosfera.blogspot.com/>

<http://ounb.km.ua/vistavki/vidhody/index.php>
<https://www.youtube.com/watch?v=tNggQuhlFQA>
<https://www.calameo.com/books/0051546522f45ca1b902d>
<https://prezi.com/oneaeode0ufa/presentation/>
http://ounb.km.ua/vidanya/2017/bib_rol.pdf
<http://ounb.km.ua/vidanya/2010/ekonomika.pdf>

*Білих Н. С., завідувача сектором МБА та ЕДД
відділу абонементу Хмельницької ОУНБ*

Вплив інформаційних технологій на обслуговування користувачів

У статті висвітлюється значення бібліотеки в інформаційному просторі та вплив інформаційних технологій на обслуговування користувачів. Звертається увага використання міжбібліотечного абонементу та електронної доставки документів, а також акцентується увага на трансформації бібліотеки в інформаційному суспільстві.

***Ключові слова:** інформаційні технології, міжбібліотечний абонемент, електронна доставка документів.*

Час не стоїть на місці й змушує книгозбірні змінювати, трансформувати свої основні функції з урахуванням інформаційних запитів та інтересів користувачів. Сьогодні це вже неможливо без пошуку і впровадження нових форм обслуговування, новітніх комунікативних технологій, що забезпечують доступ до світових інформаційних ресурсів.

Щоб залишитися цікавими, привабливими і потрібними для користувачів, бібліотеки сьогодні намагаються йти в ногу з часом, перш за все не відставати в технологічному оснащенні та запровадженні новітніх технологій; розширюють сферу своїх послуг, вдаються до найрізноманітніших популярних заходів.

Сьогодні вже мало просто виконувати запити користувачів, потрібно намагатися їх передбачати і діяти на випередження. Лише за такого підходу бібліотеки можуть іти в ногу з часом і виконувати свою основну місію – надавати

громадянам інформацію у будь-яких видах, допомагати у вирішенні соціальних проблем.

Для Хмельницької ОУНБ, як й інших бібліотечних установ країни, головним пріоритетом подальшого розвитку є піднесення рівня якості послуг, впровадження дистанційних форм обслуговування, забезпечення насиченості інформаційних ресурсів на основі їх кооперації й інтеграції. Адже, саме за таких орієнтирів, книгозбірня користуватиметься авторитетом у суспільстві й матиме право на подальший розвиток.

Дані перетворення, пов'язані з використанням новітніх інформаційних технологій, дають змогу значно розширити межі бібліотечного обслуговування: створити умови для надання якісно нових послуг для всіх категорій користувачів, зокрема для віддалених, підвищити відвідуваність бібліотеки завдяки віртуальним читачам.

Динамічний розвиток комп'ютерної техніки, Інтернету зумовили різке розширення можливостей інформаційних технологій, дали змогу оперативно і максимально повно задовольнити сучасні потреби суспільства в отриманні оперативних високоякісних інформаційних матеріалів. Окремим шаром тут постає замовлення друкованої літератури через міжбібліотечний абонемент (МБА). Міжбібліотечний абонемент, діяльність якого ґрунтується на взаємному використанні фондів і пов'язана з оперативним забезпеченням користувачів необхідною інформацією, це та служба, котра дає змогу продуктивно використовувати фонди різних бібліотек і забезпечувати виконання запитів користувачів у разі відсутності потрібних документів у фондах власної книгозбірні.

Перебудова системи МБА полягає у трансформації і перетворенні її у галузь доставки необхідних документів при колективному взаємовикористанні інформаційних ресурсів із залученням швидкісних засобів зв'язку, різних електронних мереж, технологій тощо.

В умовах зростання попиту на оперативну інформацію традиційні методи її доставки дедалі більше засвідчують свою недостатність. У зв'язку з тривалим очікуванням на одержання документів гальмуються процеси обслуговування. Для вирішення цієї проблеми бібліотеки України і світу,

впроваджуючи нові технології у свою діяльність, взяли курс на сканування документів і пересилку електронних копій по e-mail. Впровадження електронної доставки документів (ЕДД) у роботу МБА дає змогу максимально повно задовольняти інформаційні потреби віддалених користувачів, підвищувати роль і авторитет бібліотек.

Технологія ЕДД – це програмно-технологічний комплекс, що дає змогу оперативно надавати копії документів локальним і віддаленим користувачам як шляхом переведення традиційних видань в електронну форму, так і надаючи електронні копії статей з газет, журналів, сторінок книг, бібліографічні списки літератури.

З 2015 року в бібліотеці, паралельно з традиційними технологіями обслуговування читачів, розпочалося впровадження нової послуги з електронної доставки документів, головне призначення якої – створення комфортних умов для віддалених користувачів. Завдяки інноваційним технологіям у читачів з'явилася можливість користуватися фондами Хмельницької ОУНБ незалежно від свого місця перебування.

Електронна доставка документів може розглядатися як новий етап розвитку МБА, бо як напрям обслуговування користувачів останній поступово втрачає свої позиції через постійне зростання поштових тарифів, значні витрати часу на виконання замовлень і обмеження терміну користування документами.

Незважаючи на подібність технологій, технічних засобів, які використовуються службами ЕДД, кожна бібліотека розробляє та впроваджує свої власні механізми одержання замовлень і транспортування файлів замовникам.

Для врегулювання цієї інноваційної діяльності фахівці бібліотеки розробили такі організаційні документи, які використовуємо при роботі з ЕДД: «Положення про електронну доставку документів», «Інструкція на виконання ЕДД» та «Журнал реєстрації замовлень через ЕДД».

Названі документи регламентують порядок надання послуг МБА з використанням ЕДД. Саме в Інструкції щодо ЕДД розроблений технологічний процес приймання замовлень на послугу та порядок виконання її після отримання замовлення.

Запити проходять обов'язкову перевірку на наявність джерел у фонді бібліотеки, тому що послуги ЕДД надаються користувачам із використанням тільки власних фондів. Бібліотека на своєму технічному обладнанні сканує замовлені документи, а передача виконаних копій замовнику здійснюється через електронну пошту.

Щоденно працівник МБА через розділ «Послуги» на сайті бібліотеки перевіряє замовлення, фіксує його в «Зошит обліку замовлень на ЕДД». Обов'язково уточнюємо електронну адресу замовника.

Для замовлення електронної копії необхідно:

- заповнити на кожний документ бланк замовлення (форма № 1) або бланк замовлення на бібліографічний список (форма № 2) і відправити за адресою, яка вказана на сайті бібліотеки (зразок бланків замовлень знаходиться на сайті бібліотеки www.ounb.km.ua в розділі «Послуги»).

Отримавши замовлення працівник МБА опрацьовує запит на предмет виконання. Знайшовши відповідний матеріал та визначившись із сумою оплати за послугу, повідомляємо користувача щодо можливості виконання його замовлення та розмір оплати. Коли читач погоджується оплатити послугу, тоді пересилаємо йому реквізити бібліотеки, на які потрібно перерахувати кошти. Після отримання на адресу бібліотеки копії платіжного документу або номера квитанції та перевірки наявності оплати на рахунку бібліотеки пересилаємо скановані копії документів електронною поштою на вказану замовником адресу не пізніше ніж через п'ять днів після отримання копії платіжного документу. Користувачу забороняється тиражування отриманих копій, відтворення їх в будь-якому форматі, крім законодавчо дозволеному, передача копій іншим особам чи організаціям.

Користувач несе відповідальність про порушення авторських і майнових прав.

Інформація замовнику надсилається в обсязі, який не перевищує 10 МБ (обсяг документа обмежується розміром поштової скриньки).

Копіювання документів в повному обсязі та замовлення на виготовлення копій рідкісних і цінних видань не приймаються.

Застосування сучасних інформаційних технологій підносить ефективність використання ресурсів бібліотек на новий ефективний рівень, значно поліпшує якість обслуговування користувачів. Завдяки їм зростає роль бібліотек у соціумі, активізується її діяльність, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, інформаційного забезпечення користувачів.

Користувач може обирати зручну для використання форму носія: шляхом сканування паперовий документ переводити в електронну форму і, навпаки, за допомогою засобів множувальної техніки з електронної переводити в паперову. Посилюються тенденції інформаційного самообслуговування. В електронному середовищі користувач сам входить в інформаційні мережі, уточнює свій запит, використовуючи різномірні програмні меню, здійснює пошук за різними ознаками.

Перспективи інформатизації сучасних книгозбірень пов'язуються також і з доступом до інформаційних ресурсів мережі Інтернет, використання яких в світі досягло вже таких масштабів, що її потенціал як засіб комунікації неможливо ігнорувати.

Комп'ютерні технології надають бібліотекам унікальний шанс розвитку нових напрямків в їх діяльності. Створення баз даних електронного каталогу, підтримуючи усі класичні підходи до каталогізації документів, надає користувачам ширші можливості для пошуку, створює додаткові, нетрадиційні пошукові елементи, дозволяє пошук за декількома елементами одночасно.

При введенні в базу даних надається пріоритет періодичним виданням та аналітичним описам статей і використання цих ресурсів бібліотекою та користувачами, бо саме періодичні видання найбільш оперативно повідомляють про новітні технології та передові досягнення в тій чи іншій сфері людської діяльності. Спільне використання інформації не лише підвищить поінформованість читачів, а й дозволить

бібліотеці ефективніше використовувати свої інтелектуальні ресурси [1, с. 94-96].

Автоматизація та впровадження нових інформаційних технологій дозволили бібліотеці розширити сферу послуг. Разом із традиційними бібліотечними послугами, наша бібліотека має можливість надавати сервісні послуги: відправлення або приймання повідомлень електронною поштою; користування послугами Інтернет; пошук інформації у всесвітній електронній мережі на замовлення; друк на принтері; комп'ютерний переклад тексту; сканування; копіювання.

Насамперед це дало бібліотеці можливість розширити доступ фахівцям до науково-технічної інформації, використовуючи сторонні ресурси. У цілому, використання сучасних технологій в обслуговуванні користувачів не тільки підвищує ефективність використання ресурсів бібліотеки і полегшує шлях користувача до інформації, а й надає престиж, привабливість бібліотеці. Автоматизація бібліотечних процесів вимагає змін не тільки в технології, але й у змістовних аспектах бібліотечної роботи. Змінюються позиція бібліотеки і її активність у взаєминах з читачами, переглядаються вимоги до бібліотечного сервісу, індивідуальних форм інформаційного забезпечення і, як наслідок, показників якості професійної роботи [2, с. 32].

Висновки. Інформація нині є важливим економічним, політичним та соціальним ресурсом людства, і ступінь розвитку та її доступність підносить рівень і якість вищої освіти. Зростання обсягів інформації вимагає її якісної переробки, нових форм роботи. Цей процес супроводжується значними змінами в усіх сферах людської діяльності і бібліотечна – не виняток.

Знайомлячись із процесом автоматизації бібліотек Хмельницької області, можна зробити висновок про те, що вже закладено концептуальні основи інформатизації на якісно новому рівні, і в цьому напрямку ведеться активна робота.

Нова концепція побудови сучасної бібліотечної системи базується не лише на автоматизації окремої бібліотеки. Її головна мета — створення єдиного всеукраїнського інфор-

маційного простору та інтеграція у світовий бібліотечний інформаційний простір.

Із розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотеки буде розширюватися до міжбібліотечного, міжрегіонального, а з часом його межі стануть ще ширшими.

Список використаних джерел:

1. **Костенко Л.Й.** Застосування Internet-технологій у бібліотеках // Інформаційна діяльність наукової бібліотеки : матеріали міжнар. конф., Київ, 13-16 жовт. 1998 р. – Київ, 1998. – С. 92-100.

2. **Ляшенко І.Ю.** Прогресивні інформаційні технології в управлінні бібліотечними процесами / Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. – Київ, 1998. – 44 с.

3. **Воскобойнікова-Гузєва О.** Інформаційні технології в системі інноваційної діяльності наукової бібліотеки / О. Воскобойнікова-Гузєва, А. Бровкін // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 6. – С. 9-15.

4. **Красильникова И.** Проблеми МБА при використанні комп'ютерних технологій // Бібліотечний вісник. – 2000. – № 5. – С. 8-11.

*Заморока А. В., завідувача сектором періодичних видань
та просвітницької роботи читального залу
гуманітарного профілю Хмельницької ОУНБ*

Бібліотека – ЗМІ: творчі грані співпраці

У наш час неможливо уявити людину поза межею медіапростору. Доступ до набуття найрізноманітніших знань ми маємо практично не виходячи з дому. Тому у сучасних умовах побудова та підтримання ефективних зв'язків із засобами масової інформації є одним із основних напрямків роботи бібліотек.

Медіа змінюють нашу реальність. Працювати з журналістами у бібліотеці – це благо, адже сьогодні медіа

потрібні нові та актуальні теми, тобто всі заходи, які проводить бібліотека, мають бути гарно «упаковані в красивий фантик» – інноваційна форма заходу, новинки, а не сухий стандарт. Отже, з чого ж розпочати побудову ефективних відносин із журналістами. Для цього необхідно активно та регулярно працювати.

Необхідна умова створення нового сучасного образу бібліотеки – рекламно-іміджева діяльність, реалізація якої сприяє всебічному розвитку зв'язків із ЗМІ. Ідея соціального партнерства не нова. Природно, що кожна бібліотека має союзників, які з часом стають її однодумцями. Імідж бібліотеки сьогодні залежить не тільки від роботи з користувачами, але й від співпраці із засобами масової інформації. Адже ЗМІ беруть активну участь у формуванні думки про бібліотеку.

Грамотна робота зі ЗМІ є невід'ємною частиною ефективної комунікаційної стратегії бібліотеки. Засоби масової інформації є інструментом, що забезпечує зв'язок між бібліотекою та усією соціальною інфраструктурою нашого міста: родинами, місцевою владою, закладами освіти та культури, позашкільними закладами, громадськими організаціями та ін. Зокрема, телебачення, висвітлюючи діяльність бібліотеки, стимулює інтерес глядачів, тобто наших потенційних читачів до бібліотеки та читання, сприяє популяризації видань місцевих авторів та активному просуванню сімейного читання в бібліотеці. І це великий плюс для роботи бібліотек. Сьогодні ми з впевненістю можемо стверджувати, що робота бібліотекаря і працівника ЗМІ має бути спільною, бо вона є взаємовигідною, живим потоком інформації, емоцій, постійних знахідок у світі книг та людських взаємин.

У роботі з журналістами бібліотекарю потрібно не боятися спілкуватися з пресою, бути відкритим до будь-яких запитань, навіть незручних, бути ширим та правдивим у відповідях; регулярно повідомляти ЗМІ про свої заходи, не лякатися дзвінків від журналістів, виділяти робочий час для спілкування із ними. Для роботи з журналістами бібліотекарі використовують так звані «меседжі» – ключове повідомлення, яке ми хочемо донести, обов'язково підкріплене фактами. Прес-реліз – це документ, в якому організація чи публічна особа подає

інформацію про певну подію або захід до засобів масової інформації. Метою підготовки прес-релізу є ознайомлення ЗМІ з подією, вирішення суспільної проблеми актуальним способом, висвітлення новинок у найвигіднішому або важливому для організації аспекті. Якщо прес-реліз написаний правильно, журналісти залюбки використовують з нього дані у своїх статтях практично без зміни.

Вся масова робота бібліотек – це не що інше, як дієвий механізм залучення читацького інтересу до книги. Цим потрібно займатися, щоб домогтися значних зрушень у створенні нового іміджу книги і бібліотеки. Партнерські зв'язки бібліотек і мас-медіа – приклад успішного ділового співробітництва. Всі найважливіші події бібліотечного життя знаходять своє відображення в новинних теле- і радіовипусках, на сторінках періодичних видань. Ефективна співпраця багато в чому залежить і від сформованих стосунків, міжособистісного спілкування.

Сьогодні, коли мова йде не просто про організацію життєдіяльності бібліотек, а про засоби їх виживання в складних економічних та інформаційних умовах, нам все частіше доводиться вдаватися до переконливої роботи, яка має інформаційний вплив на споживача. Щоб вижити, нам доводиться «грати» за новими правилами, а, значить, чітко засвоїти золоте правило бізнесу: хочеш жити добре – зумій подати себе у вигідному світлі. А це вимагає вміння цікаво розповісти про свої достоїнства і продемонструвати їх, показати, наскільки добре бібліотеки працюють; наскільки дорожать своїми читачами, користувачами бібліотечних ресурсів, продуктів і послуг, чому вони необхідні їм; що отримує від бібліотек населення. Бібліотекам не можна існувати без широкої аудиторії, яка до того ж повинна постійно збільшуватися.

Один з надійних і перевірених шляхів освоєння все нових і нових «читацьких просторів» можуть прокласти нам засоби масової інформації. Вони є найбільш ефективним інструментом для просування ідей, для налагодження зв'язку з різними організаціями і відомствами. Саме від них багато в чому залежить створення громадської думки, закріплення репутації. Це – самий дієвий інструмент реклами. Для того, щоб

максимально ефективно ми могли виконувати покладену на бібліотеки місію, необхідно, щоб читач прийшов у бібліотеку. А так як регіональні ЗМІ найбільш наближені до об'єкта впливу (читача реального і потенційного), то їх роль є значущою в рішенні поставленого завдання. З метою охоплення більшої кількості споживачів важлива систематична публікація матеріалів про роботу бібліотек і анонсів майбутніх подій. Важливо налагодити зв'язок з місцевим радіо і телебаченням.

У світлі проблем, які існують в області читання, не менш важливе значення належить просвітницькій діяльності бібліотек. Публікації в ЗМІ допомагають нам реалізовувати напрямок діяльності, який червоною ниткою проходить через всю роботу бібліотек міста. Ділове співробітництво, яке пов'язує нас з редакціями місцевих газет, з телерадіокомпаніями міста, дозволяють не тільки інформувати жителів міста про всі значущі події з життя бібліотек, але й вести просвітницьку та рекламно-інформаційну роботу. В кінцевому підсумку це підвищує цінність читаючої людини в очах місцевої громади. Спрямовуючи свої зусилля на створення навколо діяльності бібліотек особливої інформаційної зони, яка сприяє підвищенню престижу бібліотек, ми в творчій співпраці зі ЗМІ міста намагаємось створити обстановку повної відкритості життя бібліотечної спільноти.

Приємно те, що наші партнери – це однодумці, які розуміють наше прагнення до просування читання, до розвитку інтересу до книги. За сухими цифрами і скупими рядками звітів стоїть колосальна праця всіх, хто причетний до виходу в світ бібліотечної інформації, і, в першу чергу, праця бібліотекарів-практиків, результати яких і служать джерелом інформації. Але мені здається, що зараз необхідно почати говорити не тільки про статус читання, а й про статус читання хороших книг, які розвивають духовний світ людини, через ЗМІ. І робота ця повинна бути систематичною і планомірною. А так як ми живемо в місті з літературною спадщиною, продовжувачами якої є наші поети, письменники, краєзнавці, то регулярна інформація в ЗМІ зробить їх творчість надбанням широкого кола читачів. Ми починаємо робити перші кроки в цьому напрямку. Інтерес до книги і читання не виникає сам по собі, його потрібно

пробуджувати, розвивати і виховувати. Широкі можливості для цього мають не тільки бібліотеки, а й ЗМІ, тому що вони засоби **МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**.

ЗМІ привертають незвичайні, яскраві події. Раз журналісти відгукуються на наші запрошення або самі пропонують співпрацю, значить, знаходять інформаційний привід і впевнені, що мова йде про важливі культурні або соціально значущі акції, які здатні зацікавити різні групи населення.

На власному досвіді ми переконалися в тому, що плідні ділові стосунки з друкованими та електронними засобами масової інформації життєво необхідні для бібліотек, насамперед для підтримки ЗМІ нових проектів і ініціатив, цікавих всьому населенню. У спільній роботі і взаємовигідних відносинах бібліотеки та ЗМІ ми бачимо одну з складових успіху своєї діяльності, популярності і привабливого іміджу. Ми – природні союзники в інформаційному полі. Ми – команда одностайців, які постійно прагнуть оновлення. Про нас чують, нас бачать, нашу діяльність обговорюють, нас підтримують. Ми відчуваємо, що ми не одні у вирішенні поставлених перед нами завдань. А це додає нам рішучості і впевненості та багато чого вартує.

Ми хочемо, щоб саме бібліотека стала місцем спілкування, центром єдиного духовного простору, який об'єднував би усіх книголюбів та прихильників бібліотеки незалежно від віку. Для співпраці з партнерами характерний активний зворотній зв'язок. Ми спілкуємося з партнерами як з близькими друзями. В інформаційний блокнот «ЗМІ – Бібліотека» ми вносимо не тільки контактну інформацію про партнерів, а й нотатки про їхню професійну та творчу діяльність. Святкуємо разом професійні, особисті свята, влаштовуємо творчі зустрічі. Саме тому бібліотеки не мислять свого існування без співпраці з засобами масової інформації, без висвітлення своєї діяльності на їх сторінках, розповідей про кращих працівників, бібліотечні інновації, досягнення, успіхи, нагороди, кращих читачів та відвідувачів книгозбірень...

У сучасному інформаційному суспільстві медіа створюють додаткові можливості, які сприяють збагаченню культурного досвіду бібліотекаря за допомогою споживання

медіа-повідомлень усіх типів. Медіа змінюють нашу реальність. Саме вони формують більше уявлень про навколишнє середовище та особисте ставлення до того, що відбувається. Кожен медіапродукт має бути представлений аудиторії в естетичній формі, що дозволить певною мірою отримувати задоволення від його форми і змісту та сприятиме переходу медіаграмотності творчого бібліотекаря до медіаторчості, яка застосовується у постійній роботі з користувачами. За допомогою зв'язків бібліотека повідомляє містянам про себе, про ті можливості, які вона має, про свій фонд та спектр бібліотечно-інформаційних послуг, формує позитивний інформаційний образ, що змінює традиційне сприйняття її користувачем.

Незважаючи на те, що в рамках соціального партнерства діяльність бібліотеки значною мірою альтруїстична і спрямована, насамперед, на соціальну і культурну сфери, партнери роблять значний внесок у стабілізацію та поліпшення її матеріального становища, підвищують її статус як культурно-інформаційної установи, яка самостійно формує культурну політику. Все це збільшує популярність бібліотеки, залучаючи до неї прихильників, друзів, меценатів, спонсорів, інвесторів. Бібліотека має бути наближена до користувачів, враховувати їхні інтереси і потреби. Вона не може існувати, якщо в ній не зацікавлене населення і якщо воно не готове її підтримати. Активно працюючи зі ЗМІ ви відчуєте, як це сприятиме створенню привабливого образу бібліотеки, росту її авторитету та соціальній затребуваності.

Зараз бібліотеки виходять зі старого формату – це не просто місце, де читають книжки. Це – потужний інформаційний, культурний центр. Це простір для життя. Це шанс вирватися, навіть щоб спілкуватися з іншими людьми у цілому світі.

Список використаних джерел:

1. **Співпраця бібліотек із засобами масової інформації** [Електронний ресурс]: сайт Вчитись ніколи не пізно. – Режим доступу: http://olenaproziv.blogspot.com/2014/11/blog-post_25.html

2. **Кияниця Є.** Тенденції та перспективи співпраці сучасної бібліотеки зі ЗМІ / Є. Кияниця // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 4. – С. 38-40.

3. **Бардашевська А.** Бібліотечна складова медіаосвіти: від провінційних практик до міжвідомчого корпоративного проекту / А. Бардашевська // Шкільний бібліотечно-інформаційний центр. Бібліотечна робота. – 2014. – № 1. – С. 44-49.

4. **Медіаосвіта та медіаграмотність** : підручник / ред.-упор. : В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В.В. Різуна. – Київ : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2013. – 352 с. – (Бібліотека масової комунікації Академії Української Преси).

5. **Гранчак Т.** Сучасні підходи до вивчення бібліотеки як соціального інституту // Бібліотечний вісник. – 2012. – № 5. – С. 20-26.

*Ком О. В., провідний бібліотекар сектору періодики
та просвітницької роботи читального залу
гуманітарного профілю Хмельницької ОУНБ*

Бібліотека об'єднує молодь: нові форми і методи роботи

Сучасні бібліотеки – це простір для життя. Бібліотека є найбільш демократичною установою у світі – вона й для молодих і для старшого покоління; безкоштовна, отже й для бідних і для багатих; для чоловіків та для жінок; для дітей та для дорослих... Навчання для безробітних – в бібліотеці. Доступ до Інтернету, щоб шукати роботу – в бібліотеці. Все є в бібліотеці. Можливо сьогодні необхідно вже говорити про зміну самої назви «бібліотека». Адже бібліотека не просто зібрання книг, а центри саморозвитку, цікавих зустрічей, корисного проведення часу, це вже культурний простір, потреба в якому виникає у будь-якому місті, незалежно від його історії чи планування.

Обслуговування молоді в бібліотеках завжди було важливою складовою загальної бібліотечної діяльності, а

надання сучасних інформаційних послуг – визначальним фактором формування іміджу бібліотечної установи.

Основні напрямки роботи з молоддю.

Бібліотека – центр формування молоді особистості. Бібліотеки, обслуговуючи молодих користувачів, виконують традиційні функції (інформаційну, освітню, культурну, комунікативну), а також вбачають своє завдання у формуванні власних бібліотечних електронних ресурсів та забезпеченні доступу до світових інформаційних джерел, підтримці можливостей навчання протягом життя, сприянні підвищенню рівня інформаційно-мережевої культури в молодіжному середовищі, узгодженні своєї діяльності з інформаційними потребами молоді.

Бібліотека як методичний, консультаційний центр з молодіжних проблем. В планах роботи бібліотек повинні бути такі напрямки: патріотичне, правове, екологічне виховання, популяризація здорового способу життя, профорієнтація, підтримка творчо обдарованої молоді, молоді з особливими потребами.

Бібліотека має можливість максимально використувати виховний потенціал визначних історичних подій і ювілейних дат. Бібліотекарі повинні надавати перевагу інтерактивним формам проведення заходів, які передбачають «зворотній зв'язок» з користувачами, їхньої активної участі. Дієвим засобом формування патріотичних почуттів служать екскурсії до музеїв, знайомство з пам'ятними місцями краю тощо.

Краєзнавча діяльність – один з провідних компонентів системи патріотичного виховання молоді. Звернення до архівних документів, матеріалів краєзнавчих музеїв, періодичних видань, місцевих жителів – носіїв інформації про порівняно недавнє минуле – все це допоможе пізнати історію рідного краю, полюбити його природу, зрозуміти ті життєві процеси, культурні традиції, якими жили і живуть його люди.

У центрі уваги бібліотеки – правове виховання молоді. Багато молодих людей, хоч і поінформовані про правові норми, часто не схильні їх дотримуватися. Спільно із правоохоронними органами, службами у справах неповнолітніх, громадськими

організаціями в бібліотеках необхідно проводити: вечори запитань і відповідей, юридичні діалоги, правові ринги, трибуни юриста, літературні ігри, уроки державності та інші. Важливе місце у громадянському вихованні мають займати заходи з популяризації знань про права і обов'язки молодшої людини, зокрема: правові лабіринти, брейн-ринги, круглі столи, онлайн-конференції.

Використовуючи новітні інформаційні технології, бібліотеки мають можливість формувати електронні бази даних, наприклад, «Молодіжне законодавство» тощо.

Роль бібліотеки у формуванні етико-естетичних ідеалів. Бібліотечному фахівцеві важливо виявити: який прошарок молоді має потребу вивчати культуру і мистецтво як неодмінну умову свого існування або виявляє бажання долучатися до духовних здобутків світового мистецтва, хто ці користувачі за соціальним складом і віком; естетичні смаки і уподобання користувачів, мотиви їх звернення до бібліотеки; потреби молоді у питаннях з мистецтва та спроможність бібліотек їх задовольнити, використовуючи як традиційні, так і нетрадиційні носії інформації.

Клуби та читацькі об'єднання як креативна форма спілкування користувачів. Хоч користувачі об'єднуються в клуби за різними інтересами та захопленнями, інтерес до книги є спільним і важливим для них елементом. Книга в клубі є джерелом різноманітної інформації з усіх напрямів людської діяльності і в той же час є засобом задоволення різних культурних запитів. До того ж, діяльність клубу дозволяє бібліотеці прищепити молоді смак до читання, до самоосвіти, розширити бібліотечно-бібліографічні знання.

Активізація роботи бібліотеки у формуванні позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у молоді. Маючи книжкові багатства, періодичні, методико-бібліографічні видання та інші інформаційні видання, бібліотеки, різними доступними їм формами й методами, можуть: пропагувати цінності здорового способу життя; допомагати формуванню позитивних установок і навичок, профілактиці негативних явищ тощо.

Екологічна освіта молоді — основа безпеки третього тисячоліття. Проблеми екологічного виховання та освіти завжди

стояли в центрі уваги бібліотек. Працівникам книгозбірень необхідно творчо підходити до представлення у книгозбірні екологічної інформації та проведення екологічних заходів таких як: дні екології, екологічні тижні, місячники екологічної популяризації, екологічні свята, перегляди літератури, години повідомлень, літературні конкурси, вечори-діалоги, пізнавальні бесіди з питань охорони довкілля тощо.

Бібліотека для молоді з особливими потребами. Бібліотеки повинні робити все можливе для того, щоб ресурси їх книгозбірень стали доступнішими для всіх категорій користувачів. Доступність розглядається у різних аспектах, найперше, як фізична можливість, тобто пристосованість бібліотечного приміщення і його обладнання. Інтелектуальний доступ інвалідів до бібліотечних ресурсів здійснюється шляхом надання їм документів альтернативних форматів (друкованих шрифтом Брайля, великими літерами, записаних на аудіокасети та CD, відеокасети з субтитрами). Але найбільш перспективним шляхом в інформаційному обслуговуванні інвалідів є залучення безмежних можливостей сучасних комп'ютерних технологій, спеціального обладнання та програмного забезпечення.

Роль бібліотеки в системі інформаційного обслуговування молоді. Практикуйте в бібліотеках Дні інформації, Дні спеціаліста, бібліографічні консультації, огляди літератури біля книжкових виставок, тематичних полиць. Навчити користувачів орієнтуватись в джерелах інформації, умінню користуватись довідковими виданнями, каталогами, картотеками допоможуть бібліографічні огляди, бібліотечно-бібліографічні уроки.

Моніторинг вивчення інформаційних потреб юнацтва та молоді. Постійний діалог з молодим читачем в бібліотеці починається з вивчення його запитів. Для цього необхідно проводити соціологічні дослідження, анкетування, опитування, міні-інтерв'ю, експрес-опитування, встановлювати скриньки для пропозицій тощо.

Використання інтернет-технологій в роботі бібліотеки. Сучасні інформаційні інтернет-технології розвиваються у бібліотеках за двома напрямками: надання доступу до корпоративних каталогів бібліографічних даних, інтернет-ресурсів, інформації в соціальних мережах; створення

інформаційних Web-сайтів, блогів. Крім того, інтернет-технології, які використовуються при створенні сайтів, блогів суттєво розширюють бібліотечний сервіс, поєднуючи пошук по внутрішніх ресурсах бібліотек, з відсилкою користувача до інформації, яка знаходиться безпосередньо в Мережі.

Створюємо бібліотеки майбутнього. Бібліотека майбутнього має бути обов'язково обладнана сучасними комп'ютерами, об'єднаними між собою та мережею Інтернет, де у електронному вигляді будуть зберігатися каталоги, бази даних користувачів та ін. За допомогою електронної пошти можна повідомляти користувачів про новинки, що надійшли до бібліотеки, або нагадати їм про термін повернення книг, або запросити їх на заходи, що проводитиме бібліотека тощо.

А ще бібліотекарі майбутнього... Важливо, щоб вони були завжди попереду представників інших професій, активно демонстрували лідерство, прагнули до впровадження змін. А ще були провокаторами та аналітиками, здатними до партнерства і роботи в команді, фахівцями, які проводять дослідження нової якості й активно борються за інформаційну свободу.

Висновки. Сучасна молодь обирає нас! Хмельницька ОУНБ – це не тільки сучасні видання та часописи, це – центр інформації, електронних послуг, нових можливостей в кар'єрі та навчанні! Користуватися послугами бібліотеки – це корисно, вигідно та престижно! Бібліотеки творять майбутнє за допомогою бібліотекарів – творчих особистостей за бібліотечною стійкою.

Список використаних джерел:

1. **Бабій Л.** Бібліотека – територія толерантності // Бібліотечна планета. – 2005. – № 4. – С. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bp_2005_4_10

2. **Бібліотека в освітньому просторі.** Професійна культура бібліотекаря: поведінка, культура мови і спілкування, зовнішня культура [Текст] : інформ. бюл. для працівників б-к ВНЗ III–IV рівнів акредитації держ. форми власності Хмельниц. обл. № 9 / редкол. : О.О. Мацей, Т.К. Онищук, В.М. Петрицька, О.О. Костюк; гол. ред. О.Б. Айвазян. – Хмельницький : ХНУ,

2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/Buleten09/bul09_1.html

3. **Богза Н.** Публічна бібліотека в процесі трансформації: від інформаційної установи – до центру місцевої громади // Бібліотечна планета. – 2011. – № 4. – С. 18-21.

4. **Вилегжаніна Т.** Роль і місце публічної бібліотеки в українському суспільстві / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2008. – № 2. – С. 4-5.

5. **Станіславчук Г.** Бібліотека – осередок культури, територія спілкування // Бібліотечна планета. – 2007. – № 2. – С. 28-29.

6. **Грабар Н. Г.** Культура дозвілля студентської молоді у бібліотеках вищих навчальних закладів // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 7. – С. 16-18.

7. **Шевченко І.** Бібліотеки нині – більше, ніж бібліотеки // Бібліотечна планета. – 2011. – № 4. – С. 6-8.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Наукове видання

**Бібліотека в системі соціалізації особистості та
соціального розвитку громад**

*Матеріали обласної
науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 25 вересня 2019 р.)*

Відповідальна за випуск: *Чабан К.А.*

Редагування: *Маковська В.В.*

Комп'ютерне опрацювання, правка: *Дорош В.Ю.*

Підписано до друку 4.12.2019 р. Формат 60х84/16
Папір цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Наклад 50 пр.